

İSTANBUL
TOPKAPI
ÜNİVERSİTESİ

**LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞUNDA
TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI'NIN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kenan TURAN

Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı

Güvenlik Bilimleri ve Uygulamaları Bilim Dalı

HAZİRAN, 2024

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN
KURULUŞUNDA TÜRK MUKAVEMET
TEŞKİLATI'NIN ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kenan TURAN

22220701008

Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı

Güvenlik Bilimleri ve Uygulamaları Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Gökhan AK

HAZİRAN, 2024

24/06/2024

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı, Güvenlik Bilimleri ve Uygulamaları (Tezli) Yüksek Lisans Programı 22220701008 numaralı öğrencisi Kenan TURAN'ın “**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞUNDA TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI'NIN ROLÜ**” konulu Yüksek Lisans tezi Enstitümüz Yönetim Kurulunun 31/05/2024 tarihli ve 2024/10 sayılı Yönetim Kurulu kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile 24/06/2024 tarihinde kabul edilmiştir.

<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER			
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Gökhan AK	İstanbul Topkapı Üniversitesi
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Elif GENÇKAL EROLER	İstanbul Topkapı Üniversitesi
2. Üye	Doç. Dr.	Pınar AKARÇAY	İstanbul Üniversitesi
YEDEK ÜYE			
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Tayfun GÜVEN	İstanbul Topkapı Üniversitesi
2. Üye	Doç. Dr.	Mehmet Cem OĞULTÜRK	İstanbul Aydın Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. Özlem KUNDAY

Enstitü Müdürü

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ’NİN KURULUŞUNDA TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI’NIN ROLÜ” başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve onurumla doğrularım.

24/06/2024

Kenan TURAN

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında, planlama, araştırma, yürütme ve oluşum süreçlerinde bana gösterdiği ilgi, verdiği destek, paylaştığı bilgi ve tecrübeler ile yön verme ve aydınlatma çabaları sayesinde araştırmamı bilimsel temellere dayandırarak şekillendirmemi sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Gökhan AK'a göstermiş olduğu sabır, sunmuş olduğu destek ve sergilediği hoşgörü için derin minnettarlığımı ifade etmek isterim.

Kenan TURAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU.....	i
AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER VE LİTERATÜR ÇALIŞMASI.....	2
2.1 Araştırmanın Konusu	2
2.2 Araştırmanın Sorunsalı.....	2
2.3 Araştırmanın Amacı	2
2.4 Araştırmanın Önemi	3
2.5 Araştırmanın Literatür Taraması	4
2.6 Araştırmanın Yöntemi	5
2.7 Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	5
2.8 Araştırmanın Hipotezleri	5
2.9 Araştırmanın Veri Toplama Yöntemleri	6
3. STRATEJİK ÖNEM AÇISINDAN KIBRIS VE KIBRIS'IN KISACA	
TARİHİ	7
3.1 Stratejik Önem Açısından Kıbrıs	7
3. 2 Kıbrıs'ın Kıısaca Tarihi	8
3.2.1 Kıbrıs'ta Türk hakimiyeti öncesi.....	8
3.2.2 Kıbrıs'ta Türk hakimiyeti	9
3.2.3 Kıbrıs'ta İngiliz idaresi.....	10
3.2.3.1. Kıbrıs'ta İngiliz idaresinin ilk dönemi	12
3.2.3.2. Kıbrıs'ta İngiliz idaresinin ikinci dönemi (1914 – 1960).....	12
3.2.3.2.1. 1931 Kıbrıs isyanı	14
3.2.3.2.2. 1950 Kıbrıs plebisiti	14
3.2.3.2.3. Kıbrıs meselesinin uluslararası boyut kazanması.....	15
4. ENOSİS VE EOKA.....	18
4.1 Kıbrıs'ın Enosis ile Mücadelesi	18
4.1.1 Megali İdea nedir?	18
4.1.2 Enosis nedir?	19
4.1.3 Eoka nedir?.....	19
4.1.4 Kıbrıs'ta birlikten ayrılığa: Akritas Planı.....	20
5. TMT: KÖKENİ, KURULUŞU VE ORGANİZASON YAPISI	23
5.1 TMT Öncesi Teşkilatlanmalar.....	23

5.1.1 KITEMB (Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği).....	23
5.1.2 Karaçete.....	25
5.1.3 Volkan	26
5.1.4 9 Eylül Cephesi	32
5.2 TMT Öncesi Kurulan Örgütlerin TMT'nin Kuruluşuna Etkileri	34
5.3 Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) Nedir?	35
5.4 TMT'nin Kuruluş Amacı Nedir?.....	40
5.5 TMT Özellikleri	45
5.6 TMT Kuruluşu.....	51
5.7 Kıbrıs'ı İstirdat Projesi	54
5.7.1 Türk Mukavemet Teşkilatı'nın hedefi ve görevleri	55
5.8 Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluş Prensipleri	57
5.9 Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Temellerinin Atılması	58
5.10 Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Lefkoşa'da Resmi Olarak Kuruluşu (1 Ağustos 1958)	64
5.11 Örgütün Teşkilatı.....	66
5.12 Sancakların Kısa Tarihleri.....	67
5.13 Türk Mukavemet Teşkilatı'na Eleman Temini	71
5.14 Türk Mukavemet Teşkilatı Elemanlarının Eğitimi	72
5.15 Gizlilik ve Sır Saklamaya Verilen Önem	74
5.16 Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Haberleşme Yöntemleri.....	76
5.16.1 Türk Mukavemet Teşkilatı genel karargahı ile Türk Mukavemet Teşkilatı Lideri arasındaki iletişim.....	76
5.17 Malzeme İkmali ve Depolama Faaliyetleri	78
5.17.1 Dağarcıklama beyanı ve andı	79
5.17.2 Silah ikmal planı.....	79
5.17.3 İlk bereket hücreci Arı Ekibi ve Elmas adlı balıkçı gemisiyle yapılan silah sevkıyatı	80
6. TMT BİLDİRİLERİ VE YAYINLARI	83
6.1 TMT Bildirileri.....	83
6.2 TMT Nacak Gazetesi.....	85
6.3 Sancakların Yayınları	88
6.4 TMT Radyo Yayınları	89
6.4.1 Bayrak Radyosu	89
6.4.2 Sancak radyoları	91
SONUÇ.....	94
KAYNAKÇA	97
ÖZGEÇMİŞ.....	102

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1.: Kıbrıs'ın Komşularına Olan Uzaklık Haritası	8
---	---

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
CBC	: Kıbrıs Yayın Kurumu (Cyprus Broadcasting Corporation)
EOKA	:Kıbrıs Ulusal Mücadele Örgütü (Ethniki Organosis Kypriou Agoniston)
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
KİP	: Kıbrıs İstirdat Projesi
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KMTBP	: Kıbrıs Milli Türk Birliği Partisi
KTKD	: Kıbrıs Türk Kültür Derneği
KTKF	: Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu
KTLMB	: Kıbrıs Türk Lisesi Mezunlar Birliği
KTMA	: Kıbrıs Türk Mukavemet Arşivi
KITEMB	: Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
PEON	: Pan Kıbrıs Milli Gençlik Örgütü
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
YB	: Yarbay
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TANAP	: Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı
TAP	: Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı

ÖZET

KUZHEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞUNDA TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI'NIN ROLÜ

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kurulmasında Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) oynadığı stratejik ve tarihsel rolü derinlemesine incelemektedir. Kıbrıs adasının, stratejik konumu itibarıyla tarihsel süreçlerde çeşitli medeniyetler arası etkileşim ve çatışmaların merkezinde yer aldığı bilinmektedir. Araştırma, Kıbrıs'taki Türk varlığının korunması ve geliştirilmesi amacıyla TMT tarafından yürütülen faaliyetleri, bu faaliyetlerin Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki sosyal, kültürel ve siyasi etkilerini ve KKTC'nin kurulmasına giden süreçteki önemini ele almaktadır. Araştırma, TMT'nin kuruluş amacını, faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin adada ve Türkiye'deki siyasi dinamiklerle olan ilişkilerini incelerken, Kıbrıs'ın Osmanlı ve İngiliz idaresi altındaki tarihine ve Adanın modern tarihindeki gelişmelere de değinmektedir. Bu bağlamda, TMT'nin EOKA'nın ENOSIS hareketine karşı yürüttüğü direnişin ve Kıbrıs Türk toplumunun bağımsızlık mücadelesinin detaylı bir analizi sunulmaktadır. Araştırma, KKTC'nin kuruluş sürecinde TMT'nin etkilerini, Kıbrıs'ta yaşanan etnik çatışmalar, bağımsızlık mücadeleleri ve iki toplumlu yapının oluşum sürecini kapsamlı bir şekilde değerlendirirken, bu olayların uluslararası ilişkilerdeki yansımalarını ve Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik ulusal ve uluslararası çabaları ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kıbrıs, Türk Mukavemet Teşkilatı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, EOKA, ENOSIS, bağımsızlık, mücadele*

ABSTRACT

THE ROLE OF THE TURKISH RESISTANCE ORGANIZATION IN THE ESTABLISHMENT OF THE TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS

This study extensively examines the strategic and historical role played by the Turkish Resistance Organization (TMO) in the establishment of the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC). Cyprus island, by virtue of its strategic location, has historically been at the center of interaction and conflicts among various civilizations. The research investigates the activities conducted by the TMO to preserve and develop the Turkish presence in Cyprus, and the social, cultural, and political impacts of these activities on the Turkish Cypriot community and the path leading to the establishment of the TRNC. The research delves into the foundation aims, activities of the TMO, and how these activities have interacted with political dynamics in Cyprus and Turkey, while also reflecting on the history of Cyprus under Ottoman and British rule and the developments in the island's modern history. In this context, the study provides a detailed analysis of the resistance against the ENOSIS movement led by EOKA and the independence struggle of the Turkish Cypriot community. The research thoroughly assesses the impact of the TMO in the establishment process of the TRNC, the ethnic conflicts, independence struggles, and the formation process of the bi-communal structure in Cyprus, while evaluating how these events have reflected on international relations and the efforts towards resolving the Cyprus issue at both national and international levels.

Keywords: *Cyprus, Turkish Resistance Organization, Turkish Republic of Northern Cyprus, EOKA, ENOSIS, independence, struggle*

1. GİRİŞ

Tarih boyunca stratejik konumları sebebiyle dikkatleri üzerine çeken bölgeler, uluslararası ilişkilerde ve güç mücadelelerinde merkezi roller üstlenmiştir. Bu coğrafyaların başında gelen Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de bulunması ve tarihsel olarak büyük medeniyetler arasında bir köprü görevi görmesi nedeniyle, sürekli olarak dış güçlerin etkisi alanında kalmıştır. Bu araştırma, Kıbrıs'ta özellikle Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) rolünü ve Kıbrıs'ın stratejik değerinin uluslararası arenada nasıl şekillendiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle, Kıbrıs'ta Türk hakimiyetinin tarihsel evrimini ve bu hakimiyetin adadaki sosyal, kültürel ve siyasi yapı üzerindeki etkilerini detaylandıracaktır. Kıbrıs'ın stratejik önemi, özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nden itibaren daha belirgin bir hale gelmiştir. Adanın hem NATO hem de Sovyet Bloku için stratejik bir öneme sahip olması, Kıbrıs sorununun uluslararası bir mesele haline gelmesine neden olmuştur. TMT'nin stratejik çerçevede nasıl bir rol oynadığını ve Kıbrıs Türk toplumunun savunmasında ve kimlik inşasında ne gibi etkileri olduğunu ortaya koyacaktır. Ayrıca, adanın geçmişten bugüne uzanan tarihine ve Türk Mukavemet Teşkilatı öncesi dönemde kurulan direniş gruplarının etkilerine de değinilecektir. Araştırmanın odaklandığı bir diğer önemli konu, Kıbrıs'ta yaşanan etnik çatışmalar içerisinde Türklerin varoluş mücadelesidir. Kıbrıs'ın modern tarihinde yaşanan bu önemli dönüşümler, adanın uluslararası ilişkilerdeki konumunu önemli ölçüde etkilemiştir. Yapılan çalışma, Kıbrıs sorununun hem adanın iç dinamikleri hem de uluslararası toplumla ilişkileri açısından, çeşitli boyutlarını detaylı bir şekilde ele alacaktır.

Sonuç olarak, giriş bölümü Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kuruluşu, faaliyetleri ve Kıbrıs'ın genel tarihindeki rolüne dair bir çerçeve sunmaktadır. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde, TMT'nin Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki etkileri, Adanın stratejik öneminin tarihsel gelişimi ve bu süreçlerin uluslararası ilişkilerdeki yansımaları daha ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. Bu bağlamda, araştırma, Kıbrıs'taki Türk varlığının ve direniş hareketlerinin, özellikle de Türk Mukavemet Teşkilatı'nın tarihini ve etkilerini anlamaya yönelik kapsamlı bir çaba sergilemektedir.

2. GENEL BİLGİLER VE LİTERATÜR ÇALIŞMASI

2.1 Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kuruluş sürecinde Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) oynadığı rolü ve bu süreçte Kıbrıs tarihinin çeşitli dönemlerinde yaşanan önemli olayları kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Bu çalışma, TMT'nin kuruluş amacını, faaliyetlerini, Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki etkilerini ve Kıbrıs'ın daha geniş tarihsel bağlamı içindeki stratejik önemini ele alacaktır. Araştırma, Kıbrıs'ta yaşanan tarihsel gelişmeleri ve bu gelişmelerin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasına nasıl zemin hazırladığını detaylandıracaktır. Bu bağlamda, araştırma Kıbrıs'ın Osmanlı döneminden, İngiliz sömürge yönetimine, etnik çatışmalar ve bağımsızlık mücadeleleri sürecine kadar geniş bir tarihsel perspektifi ele alacaktır.

2.2 Araştırmanın Sorunsalı

Araştırmanın temel sorunsalı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kuruluş sürecinde Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) oynadığı rolün ve bu sürecin geniş Kıbrıs tarihi bağlamındaki yerinin ne olduğudur. Bu çalışma, TMT'nin kuruluş amaçlarını, faaliyetlerini, Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki etkilerini ve Kıbrıs'ın stratejik önemini detaylı bir şekilde incelerken, KKTC'nin kuruluşuna giden yolda bu faktörlerin nasıl bir etki yarattığını anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma aynı zamanda, TMT'nin Kıbrıs Türk toplumu ve genel olarak adanın politik tarihindeki yerini, etkileşimleri ve dönüşümleri sorgulamaktadır.

2.3 Araştırmanın Amacı

Kıbrıs'taki Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) tarihsel gelişimini, öncesinde var olan direniş hareketlerini ve bu hareketlerin Kıbrıs Türk toplumu ve adanın genel tarihindeki yerini kapsamlı bir şekilde incelenecektir. Araştırma, Kıbrıs'ın stratejik önemi ve adanın tarihsel süreç içerisinde farklı güçler arasında nasıl bir mücadele alanı haline geldiğini detaylandırarak başlayacak, TMT öncesi dönemde Kıbrıs'ta faaliyet

gösteren KITEMB, Karaçete gibi önemli teşkilatların kuruluş amaçlarını, faaliyetlerine bu grupların Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki etkilerini analiz edecektir. Daha sonra, TMT'nin kuruluş süreci, ideolojik temelleri, stratejik hedefleri ve adadaki ve Türkiye'deki siyasi dinamiklerle olan ilişkileri ele alınacaktır. Bu çerçevede, araştırma aynı zamanda TMT'nin Kıbrıs Türk toplumu içindeki rolünü, Kıbrıs'taki Türk varlığının korunması ve geliştirilmesindeki etkinliğini ve adanın tarihsel ve sosyal yapısı içindeki yerini ve önemini derinlemesine inceleyecektir. Böylece, araştırma, TMT'nin Kıbrıs'ta bir Türk kimliğini ve toplumunu koruma çabalarını, Rum milliyetçiliği ve ENOSIS hareketinin baskısı karşısında adanın Türk ve Rum toplulukları arasındaki ilişkilerin dönüşümünü ve bu süreçlerin Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik ulusal ve uluslararası çabalar bağlamındaki etkilerini değerlendirerek, TMT'nin adadaki ve genel tarih içerisindeki önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2.4 Araştırmanın Önemi

Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT), Kıbrıs Türk halkının milli mücadelesindeki kritik rolünü ve bu mücadelenin Kıbrıs'ın modern tarihindeki yerini anlamakta yatmaktadır. TMT, EOKA'nın Yunanistan'a katılma amacına karşı Kıbrıs Türklerinin can ve mal güvenliğini savunmak, ada üzerindeki Türk varlığını korumak ve Türkiye'nin stratejik çıkarlarını güvence altına almak amacıyla kurulmuştur. Araştırma, TMT'nin kuruluşunu, faaliyetlerini ve Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde incelerken, Kıbrıs'ın tarihi boyunca maruz kaldığı dış baskılar ve mücadeleler bağlamında TMT'nin stratejik önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, bu çalışma, TMT'nin EOKA ve diğer Rum milliyetçi hareketlerine karşı yürüttüğü direnişin, adadaki Türk ve Rum toplulukları arasındaki ilişkileri nasıl şekillendirdiğini ve bu direnişin Kıbrıs Türk toplumunun kimliğinin oluşumunda nasıl bir rol oynadığını analiz etmektedir. TMT'nin faaliyetleri, Kıbrıs Türk halkının varoluş mücadelesinde merkezi bir yer tutmakta ve KKTC'nin kurulmasına giden yolda belirleyici bir faktör olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, TMT'nin tarihini, hedeflerini ve Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemek, Kıbrıs sorununun anlaşılmasına ve çözümüne yönelik akademik ve pratik katkılar sunma potansiyeline sahiptir. Sonuç olarak, bu araştırma, Kıbrıs Türk halkının ulusal mücadelesinde ve Kıbrıs sorununun daha geniş bağlamında TMT'nin oynadığı

rolün anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. TMT'nin, Kıbrıs'taki Türk varlığının korunması ve geliştirilmesinde nasıl kritik bir görev üstlendiğinin detaylı bir analizi hem tarihsel hem de güncel perspektiflerden Kıbrıs meselesine ışık tutacak ve gelecek nesiller için değerli bir kaynak oluşturacaktır

2.5 Araştırmanın Literatür Taraması

Kıbrıs'taki Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) tarihsel evrimini, faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki etkilerini anlamak amacıyla, geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması sürecinde, TMT'nin kuruluşunu, stratejilerini, gerçekleştirdiği direnişleri ve bu direnişlerin Kıbrıs'taki etnik ve politik dinamiklerle olan ilişkisini ele alan akademik kitaplar, makaleler, tezler ve raporlar incelenmiştir. Aynı zamanda, Kıbrıs'ın genel tarihine, özellikle de adanın stratejik önemine, Türk ve Rum topluluklarının tarihi mücadelelerine ve bu mücadelelerin Kıbrıs sorununun anlaşılmasındaki rolüne dair kaynaklar da araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Araştırmada, TMT öncesinde Kıbrıs'ta etkin olan diğer Türk direniş gruplarına, örneğin KITEMB ve Karaçete gibi teşkilatlara da değinilmiştir. Bu grupların kuruluş amaçları, faaliyetleri ve Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki etkileri, TMT'nin daha geniş tarihsel ve sosyal bağlamını anlamak için önemli bir ön koşul olarak ele alınmıştır. TMT ve bu öncü grupların, Kıbrıs Türk direnişi tarihindeki yerleri ve Kıbrıs Türk toplumunun kimlik oluşumundaki rolleri, incelenen literatürde detaylı bir şekilde irdelenmiştir. Literatür taraması ayrıca, Kıbrıs'ta yaşanan siyasi olaylar, EOKA'nın ENOSIS hareketi ve bu olayların adadaki Türk ve Rum toplulukları arasındaki ilişkiler üzerindeki etkileri gibi konuları da kapsamaktadır. Bu bağlamda, Kıbrıs tarihi ve Türk Mukavemet Teşkilatı'nın rolleri hakkında kapsamlı bilgi sağlayan sekonder kaynakların yanı sıra, dönemin tanıklarının ifadeleri, resmi belgeler ve döneme ait diğer birincil kaynaklar da değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, bu literatür taraması, Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı'nın faaliyetlerinin ve etkilerinin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Araştırma, TMT'nin Kıbrıs'taki Türk toplumunun korunması ve savunulması adına oynadığı kritik role odaklanarak, bu önemli tarihsel dönemin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

2.6 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) Kıbrıs'taki etkinlikleri ve bu etkinliklerin adanın sosyo-politik yapısına etkilerini anlamak amacıyla kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilerek nitel bir araştırma metodolojisi izlemektedir. Araştırmada, TMT'nin kuruluşu, faaliyetleri ve Kıbrıs Türk toplumu ile olan ilişkileri üzerinde yoğunlaşılacak olup, bu sürecin adanın tarihi ve toplumsal dinamikleriyle olan etkileşimleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Araştırma sürecinde, TMT ve Kıbrıs tarihiyle ilgili kapsamlı bir belge analizi yapılmış, bu kapsamda tarihi belgeler, arşiv kayıtları, döneme ait gazete ve makaleler, görsel ve işitsel materyaller ile ilgili akademik çalışmalar değerlendirilmiştir. Bu yöntem, araştırmanın derinlemesine ve kapsayıcı bir bakış açısı sunmasını sağlamak amacıyla benimsenmiştir.

2.7 Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları

Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) tarihi, kuruluşu, faaliyetleri ve Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Araştırma, TMT'nin Kıbrıs'taki politik ve askeri dinamiklerle olan etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin adanın tarihsel ve sosyal yapısı üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, araştırma Kıbrıs'ın yakın tarihini, Türk ve Rum topluluklarının karşılaştığı sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik çabaları ele almaktadır. Ancak çalışmanın sınırlılıkları mevcuttur. Araştırma, Kıbrıs'ın tüm tarihini kapsamlı bir şekilde ele almayı hedeflememekte, bunun yerine TMT'nin faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin belirli tarihsel dönemlerdeki etkilerine odaklanmaktadır. Ayrıca, araştırma sadece mevcut ve erişilebilir kaynaklara dayanmaktadır, dolayısıyla bazı birincil kaynakların eksikliği nedeniyle tam bir resim sunamayabilir. Araştırmanın coğrafi sınırlılığı da Kıbrıs adası ile sınırlıdır ve TMT'nin faaliyetlerinin uluslararası bağlamda daha geniş etkileri bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

2.8 Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın temel hipotezleri şunlardır:

- H0 (Yokluk Hipotezi): TMT'nin kuruluşu ve faaliyetleri, Kıbrıs Türk toplumunun güvenliğini ve siyasi istikrarını önemli ölçüde etkilememiştir.

- H1 (Araştırma Hipotezi): TMT'nin kuruluşu ve faaliyetleri, Kıbrıs Türk toplumunun güvenliğini ve siyasi istikrarını önemli ölçüde etkilemiştir.

Hipotezler, araştırmanın temel sorularını ve analiz edilecek konuları belirlemekte, ayrıca TMT'nin Kıbrıs'ta Türk toplumu üzerindeki etkisinin derinlemesine incelenmesi için bir çerçeve sunmaktadır. Araştırma, TMT'nin Kıbrıs Türk toplumunun siyasi ve sosyal yapısı üzerindeki etkilerini, adadaki Yunan ve Rum toplulukları ile olan ilişkilerini ve Türkiye ile olan bağlarını detaylı bir şekilde değerlendirecektir.

2.9 Araştırmanın Veri Toplama Yöntemleri

Kıbrıs'ın stratejik önemi ve Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) tarihsel etkileri üzerine odaklanmıştır. Veri toplama sürecinde, nitel araştırma yöntemleri benimsenmiştir. Belirli şartlar altında, doğrudan görüşme ve gözlem yapılması mümkün olmadığından, araştırma esas olarak belge inceleme ve analize dayanmaktadır. Çalışma kapsamında, Kıbrıs'ın tarihini, politik durumunu ve TMT'nin etkilerini detaylandıran bir dizi bilimsel kitap, makale, tez ve bildiriden yararlanılmıştır. Bu içerikler, Kıbrıs'taki tarihsel ve siyasi gelişmeleri anlamak ve TMT'nin faaliyetleri ile etkilerini değerlendirmek için temel oluşturmuştur. Ayrıca, yerli ve yabancı kamu kurum ve kuruluşları tarafından hazırlanan raporlar, araştırma merkezlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının sunduğu bilimsel raporlar, bu konudaki bilgi birikimini derinleştirmek için kullanılmıştır. Bu raporlar, Kıbrıs sorununun ve TMT'nin rolünün geniş bir çerçevede incelenmesine olanak sağlamıştır. Sosyal medya platformlarından, ulusal ve uluslararası kuruluşların haber ve köşe yazılarından elde edilen veriler, günümüzdeki perspektif ve güncel gelişmeleri dikkate alarak, konunun daha geniş bir bağlamda analiz edilmesine yardımcı olmuştur. Bu kaynaklar, araştırmanın zamanımıza kadar uzanan etkilerini ve güncel durumunu incelemekte önemli bir yer tutmuştur. Toplanan veriler, Kıbrıs'ta Türk varlığının ve TMT'nin rolünün geniş bir perspektiften analiz edilmesine imkan tanımış, bu sayede Kıbrıs'ın tarih boyunca ve özellikle Türk hakimiyeti altındaki dönemlerdeki uluslararası ilişkilerdeki konumunu anlama ve değerlendirme fırsatı sunmuştur.

3. STRATEJİK ÖNEM AÇISINDAN KIBRIS VE KIBRIS'IN KISACA TARİHİ

3.1 Stratejik Önem Açısından Kıbrıs

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in en büyük adası olmakla beraber Akdeniz'in Sicilya ve Sardunya'dan sonra en büyük üçüncü adası olarak yer almaktadır. 34°33' – 35°-41' Kuzey enlemleri ile 32°16 – 34°36 Doğu boylamları arasında bulunmaktadır (KKTC Enformasyon Dairesi, 2024). Adalar geçmişten günümüze her daim yakınında bulunan kara kütlelerinin etkisi altında kalmış bulunmaktadırlar. Kıbrıs adasına baktığımızda ise en yakın kara kütlesi olarak Anadolu yarımadası bulunmaktadır. Doğal olarak Kıbrıs adasının, Anadolu kültürü ile yoğrulmasını sağlamış, Kıbrıs adası ile Anadolu bir bütün olarak düşünülmüştür. Adaya ilk yerleşenlerin ise büyük olasılıklar Anadolu'dan geldikleri söylenmektedir. Adada ilk yerleşim yeri olarak kabul edilen Khirokita köyü yakınlarında yapılan arkeolojik çalışmalarda ortaya çıkarılan obsidyen ile diğer işlenen eşyaların Anadolu'dan geldiği söylenmektedir (Tarkan, 1975).

Yüzölçümü 9251 km² olan Kıbrıs adası, Türkiye'ye 71, Girit adasına 550, Kıta Yunanistan'ına 900 km, Suriye'ye 98 km, Mısır'a 316 km. uzaklıktadır (Harp Akademileri, 1995:1) Kıbrıs adasının özellikleri göz önüne getirildiğinde, deniz – hava yolları için batmayan devasa uçak gemisi, füzeler içinse rampadır. Anadolunun güneyden işgali için düşünüldüğünde ise atlama taşı gibidir. Konum açısından Mersin ile İskenderun'daki limanların girişlerini ve çıkışlarını kontrol edecek bir konuma sahiptir (Ak, 2021).

Şekil 3.1.: Kıbrıs'ın Komşularına Olan Uzaklık Haritası

Kaynak: Cankut, 2006.

Suriye ile İsrail’de bulunan limanların, sahillerin güvenliği içinde büyük önem taşımaktadır. Bu durum Doğu Akdeniz’deki deniz taşımacılığının denetimi açısından oldukça öneme sahiptir. Türk boğazları ve Doğu Akdeniz’de boğum noktası olan Süveyş Kanalı’nın Doğu Akdeniz’e açılması, Kıbrıs adasının sahip olduğu önemi arttırmaktadır. Ortadoğu’da bulunan petroller ile gerçekleşen petrol taşımacılığı göz önüne alındığında Kıbrıs’ın önemi daha anlaşılır olacaktır. Anadolu toprakları Ege Denizi’nde Yunan adaları ile kuşatılmışken, Kıbrıs güneyden kuşatılmasını tamamlayabilecek bir Ada pozisyonuna sahiptir (Evcil, 1999: 1; Torumtay, 1998).

3. 2 Kıbrıs’ın Kısaca Tarihi

3.2.1 Kıbrıs’ta Türk hakimiyeti öncesi

Kıbrıs adasının tarihi, milattan önce 1450 yılı civarından itibaren daha açık bir şekilde ortaya çıkmaya başlar. Bu erken dönemlerde, adanın çeşitli yerel yapılar tarafından yönetildiği ve bu yapıların her birinin bağımsız bir şekilde varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Bu bağımsız yerel teşekküller, Kıbrıs’ın sosyal ve politik yaşamında önemli bir rol oynamıştır. İlerleyen dönemlerde bu bağımsız yapılar arasındaki ilişkiler ve dış bağlantılar evrilmeye başlamış, özellikle Kıbrıs ile Mısır arasında kurulan siyasi ilişkiler dikkate değer bir gelişme göstermiştir. Başlangıçta, bu ilişkiler karşılıklı yarar ve iş birliğine dayalı olmuşken, süreç içerisinde Kıbrıs’ın

Mısır'a olan bağımlılığı artmış ve bu durum, adanın siyasi yapısında önemli bir değişikliğe yol açmıştır (Cam, 1966).

Milattan önce 1500-1450 yılları arasında Mısır Firavunu III. Tutmosis'in yönetimi altına giren Kıbrıs, bu tarihten itibaren çeşitli egemenlik mücadelelerine tanık olmuş ve defalarca yönetim değiştirmiştir. Aralıklarla bağımsızlık kazansa da Kıbrıs tarih boyunca Mısırlılar, Fenikeliler, Asurlular, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler, Templar Şövalyeleri, İngilizler, Cenevizliler ve Memlûklüler gibi birçok farklı gücün hakimiyeti altına girmiştir (Bektaş, 2003).

Venedikliler, uzun süredir ada üzerinde ticari bir hakimiyet kurmuş olup, 1489 yılında Kıbrıs'ı ele geçirerek adayı, Venedik soyluları arasından seçilen bir vali tarafından yönetilen bir bölge haline getirmişlerdir. Bu dönemde, Kıbrıs'ın Ortodoks Hristiyan yerli halkı, Venedik yönetiminin baskısı altında Katolikliğe geçmeye zorlanmış ve ağır vergilere tabi tutulmuştur. Venedik egemenliği altındaki bu dönem ve Katolik Kilisesi'nin etkisi, Osmanlı İmparatorluğu'nun adayı fethedene kadar devam etmiştir (Bektaş, 2003).

3.2.2 Kıbrıs'ta Türk hakimiyeti

Suriye, Lübnan, Ürdün, Arabistan Yarımadası, Irak ve Mısır gibi geniş toprakları zaten kontrol almış bir imparatorluk için, Kıbrıs'ı ele geçirmemenin düşünülemez olduğu bir durum söz konusuydu. Özellikle, adadaki Venedik korsanlarının Doğu Akdeniz'deki deniz yollarını tehdit etmesi ve Türk ticaret gemilerinin bu bölgede güven içinde seyahat edememesi, zirvedeki gücüne ulaşmış Osmanlı İmparatorluğu için kaçınılmaz bir ihtiyaç haline gelmişti. Sadece adanın fethedilmesiyle, Akdeniz'in doğusunda Türk egemenliğinin pekiştirilmesi ve tam anlamıyla bütünleşmesi sağlanabilecekti (Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, 1986).

Lala Mustafa Paşa'nın liderliğindeki Kıbrıs Harekatının ardından, Ağustos 1571 tarihinde Kıbrıs, Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyetine geçmiştir (Solakzade, 2016).

Kıbrıs Beylerbeyliği, Doğu Akdeniz'de stratejik bir konuma sahipti. Bu nedenle, adanın askeri olarak güçlendirilmesinin yanı sıra, Türk nüfusunun yerleştirilmesi de önemli bir ihtiyaç olarak görüldü. Bu çerçevede, Padişah II.Selim, adada bulunan yaklaşık 20.000 askere ek olarak, 10.000 civarında sanatkar aileyi Kıbrıs'a yerleştirme kararı aldı (Tuncer, 2005). Karaman, Darende, Niğde, Kayseri, İçel, Bozok, Alaiye,

Manavgat, Zülkadiriye, Teke gibi bölgelerden seçilen bazı Türkmen topluluklar, zorunlu iskana tabi tutularak adaya yerleştirildi ve üç yıl süreyle vergiden muaf tutuldular (Çay, 1989). Takip eden yüzyıllarda, toplumsal düzeni bozan ve huzursuzluk çıkaran kişiler ile Türkmen aşiretleri, durum gerektiğinde Kıbrıs'a sürgün edildiler (Oberling, 1987). Sürgün politikaları, adada bir Türk çoğunluğu oluşturma amacı gütmüyordu (İnalcık, 1969).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs'ta uyguladığı özgün millet sistemi, adanın yerli halkına bir ölçüde özerklik sağlamıştır. Venedik döneminin Katolik baskısından kurtulan Ortodoks Rumlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimine itaat konusunda tereddüt etmemiş ve kendi kiliselerini koruyarak gerçek anlamda ibadet özgürlüğü kazanmışlardır (Özdemir, 1995). Bu kapsamda, sürgündeki Ortodoks Başpiskoposu adaya geri getirilerek makamına iade edilmiş ve 1754 yılında çıkarılan bir fermanla yerli halkın temsilcisi olarak kabul edilmiştir (Akgün, 2001).

19.yüzyılın başlarında Kıbrıs'ta siyasi çalkantılar yaşanmaya başlanmıştır. Bu dönemdeki en önemli olaylardan biri, 9 Temmuz 1821'de, Mora ayaklanmasıyla aynı zamanda gerçekleşen ve Rum Kilisesi'nin öncülük ettiği isyandır. Vali Küçük Mehmet Paşa, kilise liderlerini cezalandırarak bu ayaklanmayı bastırmıştır. Bu olaydan sonra kaçmayı başaran bazı papazlar, Roma'da toplanarak Enosis (Birleşme) manifestosunu 6 Aralık 1821'de yayınlamışlardır (Mutlu, 2007).

Çıkan ayaklanmalarda, Ortodoks Kilisesi'nin etkinliği, Rum ticaret burjuvazisinin yükselen gücü, Balkanlar'dan esen Yunan milliyetçiliği rüzgarının Kıbrıs'ı da sarıp sarmalaması (Özdemir, 1995) ve bu dönemin Ortodoks dünyasının öncü gücü Rusya'dan gelen destek ve baskılar önemli bir rol oynamıştır (Colgc, 1997). Bu olaylardan yaklaşık elli yıl sonra, Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğinden çıkışı izleyen dönemde ada, süregelen karışıklık ve belirsizliğin sona ermediği bir süreç yaşamıştır (Colgc, 1997).

3.2.3 Kıbrıs'ta İngiliz idaresi

20. yüzyılın başında, İngiltere tarih boyunca görülmüş en geniş imparatorluğun sahibidir. İngiliz İmparatorluğu, yaklaşık on iki milyon mil kare alana yayılmış topraklara ve dünya nüfusunun yaklaşık dörtte birini kapsayan bir demografiye hakimdir. Dünya deniz ticaret filolarının üçte biri de İngiliz bayrağı altında seyretmektedir (Kennedy, 1996). Kıbrıs'ın, Süveyş Kanalı'na olan stratejik yakınlığı

ve Akdeniz ticaret yolları üzerindeki kontrol edici konumu, adayı İngiltere için son derece cazip kılmaktadır. İngiltere için bu stratejik avantajı sağlayacak fırsat (Zia, 1975), Osmanlı-Rus Savaşı'ndan doğacaktır.

Osmanlı – Rus çatışmasında mağlup olan Osmanlı İmparatorluğu, 3 Mart 1878'de Ayastefanos (Yeşilköy) Muahedesi'ni onaylamıştır. Bu mücadele, Avrupa'nın güç dengelerini sarsmış ve İngiltere, Rusya'nın genişlemesine karşı, kendi çıkarlarını gözeterek Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü savunma politikasına yönelmiştir. Bu doğrultuda, İngiltere, Doğu Anadolu'da yer alan Kars, Ardahan ve Batum bölgelerine yerleşen Rus güçlerinin çekilmesi taahhüdü karşılığında, çeşitli koşullara tabi olarak Kıbrıs'ı idare etme hakkını elde etmiştir (Akgün, 2001).

4 Haziran 1878 tarihinde imzalanan İngiliz Savunma Konvansiyonu, Kıbrıs'ın yönetiminin İngilizlere geçişini düzenleyen ve iki ana maddeyi içeren bir anlaşmadır. Bu anlaşmaya göre; “Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ı koşulsuz olarak İngilizlere bırakmamıştır. Öncelikle, İngiliz işgali ve idaresi altında dahi, Kıbrıs'ın egemenlik haklarının Osmanlı'ya ait olduğu ve adanın Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak kabul edildiği” net bir şekilde ifade edilmiştir (Gazioğlu, 1996).

İngilizlerin koloniler üzerindeki egemenliklerini kalıcı hale getirmeleri, esasen geleneksel “ayır ve hakim ol” taktiğine dayanmaktadır. Bu yaklaşımın bir parçası olarak, İngiliz idaresi, kolonilerdeki yerli topluluklar arasında var olan etnik, dini, lingvistik ve diğer farklılıkları vurgulayıp bu toplulukları ayrı kategorilere ayırmış; gruplar oluşturup, her birine özgü muamele ederek mevcut ayrılık faktörlerini güçlendirmiştir. Böylece, İngilizler, kolonilerdeki güç merkezlerini koruyup, gerektiğinde bu merkezleri birbirine karşıt olarak kullanarak, askeri ve finansal yükü minimuma indirgeyip sömürgeler üzerinde uzun süreli bir yönetim kurmuşlardır. Bu şekilde, farklı gruplar arasında üst merci olarak hareket edip kontrolü elde tutmuşlardır (Samani, 1998).

Kıbrıs'ta İngiliz hakimiyetinin incelenmesi, büyük çizgilerle iki temel evrede değerlendirilebilir. İlk dönem, İngiltere'nin adayı kiralamasıyla başlar ve I. Dünya Savaşı sırasında İngiltere'nin Kıbrıs'ı resmen topraklarına katmasıyla son bulur. İkinci evre ise bu egemenlik sürecinden sonra başlar ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilan edilmesine dek uzanan dönemi içerir.

3.2.3.1. Kıbrıs'ta İngiliz idaresinin ilk dönemi

1878 yazında, Britanya'nın Kıbrıs'taki ilk yüksek komiseri olan Wolseley, Larnaka Limanı'na ayak bastığında, onu Rum Ortodoks Kilisesi'nin Başpiskoposu önderliğindeki bir temsilci heyeti karşıladı. Başpiskopos, Wolseley'i sıcak bir şekilde karşılayarak, İngiliz yönetiminin adaya getirdiği bu idari değişikliği olumlu karşıladıklarını belirtti. Konuşmasının en dikkat çekici kısmı, İngiltere'nin geçmişteki uygulamalarına dayanarak, Kıbrıs'ın Yunanistan'a, devredileceği yönündeki güvenlerini dile getirdiği bölümdü. Bu karşılaşmadan itibaren, adanın Rum nüfusun arzularını aktaran dini liderler, Britanya yönetimi süresince Enosis (Yunanistan ile birleşme) arzularını çeşitli vesilelerle dile getireceklerdir (Gürsoy, 1964).

İngiliz yönetimi, adada ilk etapta, Osmanlı İmparatorluğu'nun “divan” sistemine benzer bir yapıda “Kavanin Konseyi” kurdu. Bu konsey, ilk olarak dört İngiliz yetkili ve yerel yöneticilerden meydana gelirken, sonrasında yerini 9 Rum, 3 Türk ve 6 İngiliz temsilcisinin bulunduğu “Teşrii Meclisi- Yasama Konseyi (Gürsoy, 1964)”ne bıraktı. Türklerin eşit temsiliyi göz ardı eden bu değişikliklere karşı çıkan Türklerin itirazlarına İngiliz idaresi, çoğunluk temsilcilerinin Türklere yönelik olası olumsuz eylemlerinin, atanan üyelerin, Türk temsilcilerin oyları ve son olarak yüksek komiserin nihai oyu ile engellenebileceğini belirterek yanıt verdi (Gazioğlu, 1996). Bu yöntemlerle İngiltere, Kıbrıs'taki Türklerin İngiliz idaresiyle daha yakın iş birliği yapmaya yönlendirmeyi ve İngiliz yönetiminin direktiflerine itiraz etmeden uyum sağlamalarını hedeflemiştir.

Bu dönem içinde, Türk topluluğu yönetici pozisyonundan idare edilen bir konuma geçişin zorluklarını tecrübe etmiş ve bu evrede ilk topluluk oluşturma girişimleri ortaya çıkmıştır. Adanın İngiliz egemenliğine girmesiyle birlikte, Rumların Enosis girişimlerinin hız kazandığına şahit olunmuştur. Bu gelişmelere tepki olarak, Türk liderler 1880'lerin son çeyreğinde “Kıraathane-i Osmani” adında bir inisiyatif kurmuşlardır. Bu inisiyatife ait kesin bir yönetmelik veya resmi üyelik sistemi olmamasına rağmen, siyasi bir özellik göstermektedir (İsmail, 1988).

3.2.3.2. Kıbrıs'ta İngiliz idaresinin ikinci dönemi (1914 – 1960)

1914 yılında İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında savaş başladığında, 5 Kasım 1914 tarihinde İngiliz hükümeti, İngiltere ve Osmanlı Devleti arasındaki savaş

nedeniyle Kıbrıs'ın işgal edildiğini ve 1878 Anlaşması'nın artık yürürlükte olmadığını duyuran bir kararname (order in council) yayımladı (Gürsoy, 1964).

Osmanlı İmparatorluğu, bu işgal karşısında yalnızca itirazlarını dile getirmeyle kalmıştır (Bektaş, 2003). Gelişmelere tepki olarak, İngiliz vatandaşlığını kabul etmeyi reddeden ve dönemin nüfusunun yaklaşık sekizde birine denk gelen, 8000 civarında Türk, köklerinin bulunduğu Türkiye'ye göç etmeye karar verdi (Çay, 1989). İngiltere, pratikte bir sömürge olarak değerlendirdiği Kıbrıs'ı, 1915 yılında Yunanistan'ın savaşa İngiltere lehine giriş yapması durumunda Yunanistan'a sunmayı önerdi. Yunanistan'ın savaşa girmeme kararı, bu önerinin uygulanamaz hale gelmesine yol açtı (Gürsoy, 1964).

İngiltere, Kıbrıs'taki Türk nüfusunu denge faktörü olarak sürdürme stratejisi, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasının ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin Lozan Anlaşması ile Kıbrıs üzerinde İngiltere egemenliğini onaylamasının ardından da devam etti. Bu yaklaşımın en net belirtisi, İngiltere yönetiminin, Kıbrıs'taki Türk toplumunun yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne göçünü desteklemekten kaçınması, hatta bu göçü engelleme çabalarıdır. Lozan Anlaşması'nın 21 maddesi Kıbrıslı Türklere Türkiye Cumhuriyeti ve İngiltere vatandaşlığı arasında seçim hakkı verirken, Türkiye'nin adadaki Türk varlığını güçlendirmek adına belirgin bir politika izlememesi ve adadaki elçisi Asaf Bey aracılığıyla göçü özendirme girişimlerine rağmen, İngiltere'nin göçü sınırlandırma yoluna giderek adanın iki toplumlu yapısını muhafaza etme eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir (İsmail, 1987).

Lozan Anlaşması'nın onaylanmasının ardından, 10 Mart 1925'te İngiltere, Kıbrıs'ı resmi olarak bir İngiliz Taç Kolonisi olarak tanıyan bir dekreti onayladı ve bu tarihten sonra adanın İngiltere temsilcisi "yüksek komiser" yerine "vali" olarak tanımlanmaya başladı (Akgün, 2001). Yeni yönetim biçimi, Kıbrıs Cumhuriyeti kurulana dek devam etti.

Milli Mücadele sürecinde, Kıbrıs Türk medyası ve Kıbrıs Türk toplumu, Milli Mücadele'ye katkıda bulunmuş ve Türkiye'deki Cumhuriyet'in kuruluşu ile beraber yapılan devrimler, Kıbrıs'taki entelektüeller tarafından da adada çabucak uygulanmaya özen gösterilmiştir (Yurdakul, 2002).

O dönemlerde, İngiltere yönetiminin, Kıbrıslı Türk düşünürler arasında güç kazanan Türk milliyetçiliğine karşı önlemler aldığı görülmektedir; "Kemalist ve/veya Türk milliyetçisi" olarak kendilerini tanımlayan bir grup aydının karşısında, Osmanlı-

Müslüman geleneklerine bağlı liderleri destekleyip, bu yolla kendine destekçiler edinmeye çalışmıştır. Bu süreçte, Kıbrıs Türk topluluğunun Anti-Kemalist, geleneksel ve İngiliz destekçisi bireylerinden yararlanılmıştır. Diğer bir ifadeyle, Kıbrıs Türk topluluğu içerisinde, Atatürk'ün yeniliklerine muhalif geleneksel kesimler ile ulusalcı reformist gruplar arasındaki politik çekişmede, İngiliz idaresi geleneksel tarafı desteklemiştir. Böylece Batı'nın ilerici değerlerini temsil eden İngiltere, batılılaşma reformlarını savunan grupların karşısında durmuştur (Samani, 1998).

3.2.3.2.1. 1931 Kıbrıs isyanı

Rum topluluğu, 1925'ten 1959'a dek uzanan bu 34 yıl boyuna, "Megali İdea (Büyük İdeal)" temel hedeflerinden birisi olan Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleştirilmesi (Enosis) için belirli aralıklarla çeşitli hamlelerde bulunmuştur (Güler, 1995). Bu hamleler içerisinde en kayda değer olanı (Ülger ve Efegil, 2001), Enosis talebinin ilk kez açıkça dile getirildiği günün, 103. yıl dönümüne rastlayan 18 Ekim 1931 tarihinde, İngiliz hakimiyetine karşı Enosis lehine düzenlenen ayaklanmadır (Oberling, 1987). Bu isyanda, Rumlar valilik konutunu kundakladılar. İngiliz yetkililer, isyanı oldukça katı müdahalelerle kontrol altına aldı. Tüm adada meydana gelen olaylar sonucunda 7 kişi yaşamını yitirdi, 67 kişi yaralanırken, 400 kişi tutuklandı (Çay, 1989). İsyanın ardından İngiltere, Kıbrıs valisine geniş yetkiler vererek aşağıdaki tedbirleri uygulamıştır.

- Kavanin Meclisi lağvedildi.
- Siyasi partiler tasfiye edildi ve bunların yeniden kurulması yasaklandı.
- Katı bir sansür uygulaması başlatıldı.
- Türk ve Yunan tarih derslerinin öğretimi durdu (Bektaş, 2003).

3.2.3.2.2. 1950 Kıbrıs plebisiti

II. Dünya Savaşı esnasında, Enosis çabaları bir sessizlik evresine girmişti. Ada, Girit'in işgalinin ardından kendini risk altında hissetmeye başlamıştı. Savaşın bitimiyle, Birleşmiş Milletler Deklarasyonunda ifade edilen öz-yönetim hakkının yaygın destek bulması, Enosis taleplerini tekrar güçlendirdi (Bektaş, 2003).

1950'nin 15 Ocak'ında, Rumlar kilise liderliğinde, 'Yunanistan ile birleşmeyi onaylıyorum.' veya 'Yunanistan ile birleşmeye itiraz ediyorum.' seçenekleri sunan bir halk oylaması organize ettiler (Çay, 1989). Kıbrıs Rum nüfusunun %96'sının Kıbrıs'ın

Yunanistan'a katılmasını (ENOSİS) arzuladığını savunarak, global çapta bir tanıtım faaliyeti başlattılar (Egeli, 1991). Bu arada, Kıbrıslı Türkler, İngiltere'nin ada üzerindeki egemenliğini sonlandırması durumunda, adada Türk yönetiminin oluşturulmasını istediler.

1950 yılındaki plebisit, çeşitli sebeplerden ötürü hukuki ve uluslararası meşruiyetten yoksun kabul edilmektedir; bu sebepler arasında herhangi bir resmi antlaşmaya dayanmaması, bir devlet değil bir siyasi parti tarafından organize edilmesi, oylamanın Rum Ortodoks Kilisesi'nde bir dini tören sonrasında gerçekleştirilmesi nedeniyle adadaki Türklerin ve Katoliklerin katılmaması, düzenleyicilerin tarafsız bir pozisyon almaması, İngiltere'nin bu tür bir adımı tanımayacağını önceden ilan edilmesi ve oy kullanacakların belirlenmesi için bir seçmen kaydının olmaması sayılabilir (Bektaş, 2003).

3.2.3.2.3. Kıbrıs meselesinin uluslararası boyut kazanması

1950'de adada yapılan referandumun sonucuyla birlikte, Yunanistan ve Rum kesiminin, adanın Yunan egemenliğine geçmesi yönündeki çabaları ivme kazanmıştır. 1955 yılına gelindiğinde, Kıbrıs konusu artık İngiltere'nin iç meselesi olmaktan çıkıp uluslararası bir boyut kazanacaktır.

Enosis girişimlerinin bu dönemde artış göstermesinin temel iki nedeni vardır. Birincisi, Yunan iç savaşının sonrasında, Kıbrıs'taki komünistlerin, adanın Yunanistan ile birleştirilmesine yönelik çabalarını intensifleştirmeleridir. Komünistler için bu durumun avantajı, adanın İngiltere'nin denetiminden çıkarak Batı güçlerinin Doğu Akdeniz'deki etkinliğinin düşürülmesi ve adanın bir komünist merkezi haline getirilmesi olacaktır (Armaoğlu, 1991). İkinci neden, 1950'li yılların ardından yaşanan iç ve dış baskıların azalmasıyla Yunanistan'ın tarihindeki Türkiye karşıtı politikalara yönelik dönüş yapmasıdır (Sander, 1998).

1950'de Makarios'un Başpiskoposluğa seçilmesinin ardından, Enosis arzusu daha da pekişmiştir. Yunanistan, Kıbrıs'ta uyguladığı Girit modelini devreye sokmak niyetindeydi, bu durum hem Yunan hem de Türk toplumlarında tartışmalara sebep oldu. Türk yönetimi bu konuyu 1954 yılına dek, ilk olarak Sovyet tehdidi karşısında NATO'ya katılma gayretleri, sonrasında ise bölgesel bir ittifak oluşturma amacıyla ihmal etmiş ve meseleye odaklanmamıştır (Özad, 2002).

Yunanistan, İngiltere'ye karşı Birleşmiş Milletler nezdinde şikayette bulunarak adanın öz belirleme hakkının tanınmasını talep etmiştir (Armaoğlu, 1991). BM, meseleyi ele almayı onaylamıştır (Albayrak, 2004).

Olayların ardından İngiltere, BM'nin bu meselede yetki sahibi olmadığını öne sürerek, mesele ele alınırsa Birleşmiş Milletler'den ayrılacağı uyarısında bulunmuştur (Albayrak, 2000). 1954'ün Kasım ayında İngiltere, Yunanistan'a Kıbrıs'ın ilhak edilmesi yönündeki stratejisinden çekilmesi gerektiğini bildiren ciddi bir uyarı notu göndermiştir.

Birleşmiş Milletler'deki Türk Temsilci Selim SARPER, İngiltere'nin önerisinin tartışıldığı bir oturumda bir açıklama yapmış, bu açıklamada Kıbrıs'ın Türkiye'ye olan coğrafi yakınlığının hemen kara suları düzeyinde bulunduğunu, birçok bakımdan Türkiye'ye olan bağlılığını ve adada yaşayan Türklerin 24 milyon Türkiye nüfusuyla birlikte ele alınması gerektiğini belirtmiş ve Türkiye'nin rızası olmadan adada kalıcı bir düzenlemenin gerçekleşmeyeceğini dile getirmiştir. Sarper'in bu sözlerinin ardından gerçekleştirilen oylama ile maddenin görüşülmemesi genel kurulda onaylanmıştır (Albayrak, 2004). Yunanistan ve Yunan halkı bu sonuca güçlü bir şekilde karşı çıkmış, ancak aralık ayında Türkiye'nin katılımıyla bir konferans yapılması teklifini kabul etmişlerdir.

29 Ağustos 1955'te düzenlenen Londra Konferansı'nda, Yunanistan öz yönetim hakkı konusunda direnç göstermiştir. İngiltere, belirli bir özerklik sunmayı kabul ederek Yunan isteklerine kısmi olarak taviz vermiştir. Türk Temsilciliği var olan koşulların korunmasını önermiş ve adanın bir devlete katılması gerekirse, bu devletin Türkiye olması gerektiğini savunmuştur. Çünkü adanın İngiliz yönetimine geçişi, Osmanlı İmparatorluğu döneminden gelmektedir (Bilge vd., 1974). 7 Eylül'de toplantı, sonuçlandırılmadan sona ermiştir. Bununla birlikte, İngiltere toplantı sonrasında adaya özerklik tanınması yönünde girişimlere başlamıştır (Armaoğlu, 1991).

Türkiye'de, Londra Konferansı sürerken, 6-7 Eylül hadiseleri yaşanmıştır. Bir gazetede yer alan bir makalenin kışkırtmasıyla İstanbul, Ankara ve İzmir gibi şehirlerde, özellikle azınlık nüfusunun bulunduğu alanlarda yangınlar çıkmış, iş yerlerinin camları kırılmış, kilise ve mezarlıklara zarar verilmiştir (Mutlu, 2007). Bu tarihlerde gerçekleşen olaylarda hem can kaybı hem de ciddi maddi hasarlar meydana gelmiştir. Bu durum neticesinde 3000 kişi yakalanmış ve çeşitli sendika, federasyon

ve dernekler faaliyetlerine son vermek zorunda bırakılmıştır. İlgili şehirlerde yarım yıl süreyle sıkıyönetim uygulanmıştır (Albayrak, 2004).

6-7 Eylül vakaları, tek partili döneme ait varlık vergisi gibi hükümet üzerinde, özellikle dış ilişkiler bağlamında, ciddi siyasi bir yük oluşturmuştur. Türkiye, uluslararası alanda zorlayıcı bir pozisyona itilmiştir. Bu olaylar, Kıbrıs meselesinde yakalanmaya başlanan mutabakat havasının geçici bir süreliğine sekteye uğramasına neden olmuştur (Albayrak, 2004).

1950-1955 döneminde meydana gelen olaylar, Kıbrıs meselesini İngiltere ve onun bir kolonisiyle ilgili bir durumdan uluslararası bir çıkmaza çevirmiştir. Başlangıçta Yunanistan'ın sonrasında İngiltere'nin önerisiyle Türkiye'nin de katılımıyla, Kıbrıslı Rumların ve Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlere (BM) yaptığı başvurular sonucunda, BM ve bu süreçte Amerika Birleşik Devletleri'nin de soruna müdahil olmasıyla uluslararası bir mesele haline gelmiştir. Bu dönemin öne çıkan yönlerinden biri de Yunanistan ve Türkiye'deki halkların olayları milli bir mesele olarak benimsemesi, bu bağlamda 6-7 Eylül olaylarının önemli bir gösterge olmasıdır.

Zürih ve Londra Antlaşmaları 1959, Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve iki toplumlu cumhuriyeti öngördü. 16 Ağustos 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti resmen kuruldu. İngiltere egemenliğini sona erdirerek bağımsızlığını tanıdı. Fakat İngiltere, Akrotiri ve Dhekelia'da iki egemen askeri üs bulundurma hakkını kendine sağladı.

4. ENOSİS VE EOKA

4.1 Kıbrıs'ın Enosis ile Mücadelesi

Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) Kıbrıs'taki faaliyetlerinin incelenmesi sırasında, EOKA ve ENOSİS hareketlerine de değinilmesi elzemdir. EOKA ve ENOSİS'in gerçekleştirdiği şiddet içerikli eylemler olmasaydı, TMT'nin varlık sebebinin de oluşmamış olacağı düşünülebilirdi. Hem EOKA hem de ENOSİS, bağımsız birer araştırma konusu olacak kadar geniş bir içeriğe sahiptir. Bu bağlamda, özellikle EOKA'nın adada gerçekleştirdiği vahşetlerin derinlemesine incelenmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu tür katliamların boyutları ve altında yatan nedenler doğru bir şekilde kavrandığında, Kıbrıs sorununun daha net bir perspektiften anlaşılması mümkün hale gelecektir. Ancak, bu katliamların burada ayrıntılı bir şekilde işlenmesi, ya konunun önemini yansıtmada yetersiz kalacak ya da tezin diğer kritik noktalarını ön plana çıkarmayı engelleyecektir. Bu sebeple, buradaki amaç; bu terör hareketinin, onun gerçekleştirdiği eylemlerin ve siyasi amaçlarının kapsamlı bir analizini yapmak yerine, genel hatlarıyla tanımlanması ve okuyucuya açıklanmasıdır. Böylelikle, TMT'nin mücadele ettiği tehlikeler ve bu mücadelesinin arka planı daha açık bir biçimde ortaya koyulacaktır. İngiltere Parlamentosunun Lordlar Kamarasının eski üyelerinden John Kilclooney'in ifadelerine göre, Türk ordusunun hiçbir zaman bir yeri işgal etmediğini, aksine Kıbrıslı Türklerin Kıbrıslı Rumlar tarafından katledilmesini durdurmak amacıyla Kıbrıs'a müdahale ettiğini belirtti. (Kıbrıs Gazetesi, 2024). Kilclooney, gerçeklerden kaçılmaması gerektiğini vurgular, bu da Türk müdahalesinin arkasındaki motivasyonları ve tarihsel bağlamı aydınlatmaktadır.

4.1.1 Megali İdea nedir?

"Megali İdea", Yunanca'da "Büyük Düşünce" olarak tercüme edilir ve genellikle Yunanistan'ın doğusunda, Rum nüfusunun bulunduğu bölgeleri Yunan bayrağı altında tek bir ulus haline getirme hedefiyle ilişkilendirilen genişlemeci bir milliyetçilik ve dış politika vizyonunu ifade eder. "Megali İdea" ile ilgili ana düşünce, Bizans İmparatorluğu ve Pontus Rum Devleti'nin yeniden kurulması, hatta Makedon olmasına

rağmen genellikle Yunan olarak kabul edilen Büyük İskender tarafından ele geçirilen bölgelerin yeniden kazanılması ve böylece bir Helen İmparatorluğu'nun oluşturulmasıdır. Bu geniş imparatorluğun merkezi, genellikle "Konstantinopolis" olarak adlandırılan "İstanbul" olarak belirlenmiştir (Kürşat vd., 1978). İmparatorluğun sınırları, doğuda Anadolu'nun iç kesimlerine, kuzeyde Karadeniz üzerinden Kırım'ı kapsayacak şekilde ve Karpatlar ile Tuna'ya kadar uzanırken, batı ve güneyde Adriyatik ve Akdeniz boyunca genişlemektedir.

4.1.2 Enosis nedir?

1930'lardan itibaren "Enosis" kelimesi, çoğunlukla "Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması" anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Fakat "Enosis" kelimesinin temel anlamı "bir ülkeye katılım"ı ifade eder, bu yüzden Kıbrıs'ın ötesindeki geniş bir amaç için geçerlidir. Mesela, Yunanistan Girit için de "Enosis" ifadesini kullanmıştır (Türk Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi, 2024).

4.1.3 Eoka nedir?

EOKA, Nisan 1955'te Kıbrıs Rum topluluğu içerisinde ENOSİS arzusunun güçlü olduğu ve kilisenin etkin olduğu bir siyasi atmosferde oluşturulmuştur. Bu yapılanmanın Yunanca tam ismi "Ethniki Organosis Kypriou Agnoniston" şeklinde olup, "Kıbrıs Ulusal Kurtuluş (Direniş/Savaşçılar) Hareketi" olarak Türkçeye çevrilebilir. Bu hareketin lideri, İzmir işgali sırasında Yunan kuvvetlerinde hizmet vermiş Kıbrıs kökenli bir Yunan ordusu topçu subayı olan Georgios Grivas'tır (Batur, 2007).

Makarios, ENOSİS'in gerçekleşmesi adına terör faaliyetlerine başvurmanın gerekliliğini Grivas'a 1951'de ilk kez önermiştir (Greene, 1965). Grivas, bu amaca yönelik olarak öncelikle PEON adında bir öncü grubu oluşturmuş ve sonrasında EOKA'yı bu grubun altyapısını temel alarak kurmuştur. EOKA faaliyetleri de Grivas "Dighenis" adındaki Bizans Destanı kahramanının kod adını kullanmıştır. EOKA'nın faaliyete geçtiği andan itibaren gerçekleştirdiği terör saldırılarıyla adadaki İngiliz hakimiyetine ve daha sonra Kıbrıs Türklerine yönelik eylemlerde bulunmuştur (Greene, 1965).

EOKA'nın organizasyon yapısı incelendiğinde, Grivas'ın bu birliği şehir, köy ve dağ bazında üç ana kategoriye ayırdığı görülür. Dağ ekipleri, genellikle altışar kişiden

oluşur ve bu ekipler, ileri noktalara ve izole edilmiş bölgelere yönelik baskınlar ve terör saldırıları düzenler. Dağ ekipleri, zorlu arazi koşullarında hızlı hareket edip gizlenme stratejileriyle gerilla yaşamını sürdürür (Greene, 1965).

Köy ekipleri, dağ ekiplerine silah, yiyecek sağlama, istihbarat toplama ve basit sabotajlar gibi rolleri üstlenir. Bu ekipler, görevin gereği olarak farklı Rum savaşçılar tarafından oluşturulur ve direktifleri yerel liderlerden alır, dağ ekiplerine göre daha az silahla donatılmışlardır.

Şehir ekipleri, bilgilendirme materyallerinin dağıtımı, sosyal olayların organize edilmesi, protestoların düzenlenmesi, dağ ve köy ekiplerinin şehir içinde gizlenmesi ve EOKA'nın politik girişimlerinin koordinasyonu gibi faaliyetlerde bulunur. Bu üç farklı grubun, Grivas'ın katı ve otoriter yönetimi altında faaliyet gösterdiği belirgindir. Grivas'ın bu sıkı kontrolü, onun diktatör ve faşist özellikleri ile EOKA içindeki kurye bazlı etkin iletişim ağının varlığıyla sağlanmıştır (Greene, 1965).

Şöyle ifade edilebilir ki; TMT'nin üç kurucu isminden biri ve KKTC'nin ilk Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş'ın EOKA ile olan ilk karşılaşması ve ona karşı verdiği mücadele, TMT kurulmadan önceki savcılık mesleği sırasında başlamıştır. İngiltere, EOKA'ya karşı mücadele amacıyla özel ekip gönderene dek Kıbrıs'ta EOKA ile ilgili dava dosyalarını Denktaş yönetmiştir. Larnaka'da yapılan ikinci EOKA davasında savcı olarak görev alan Denktaş, Hakim Griffith Williams'ın sanıklara verdiği ağır cezalar sonrası, EOKA'lı Rumların mahkemeye saldırılarına maruz kalmış ve Yargıç Griffith ile birlikte güçlkle kurtulmuşlardır (Özter, 2004). EOKA'nın eylemleri arttıkça, adada kapsamlı etnik çatışmalar meydana gelmiş ve 1960'ta Zürih-Londra Anlaşmaları sonucu oluşturulan yeni ortaklık devreye girmiştir. Ancak bu ortaklık, 1963'te Rum kesiminin ENOSİS hayallerine yenik düşerek sona ermiştir. Grivas'ın liderliğindeki EOKA'nın bu süreçteki şiddet eylemleri, onun katı ve otoriter yönetim anlayışı, diktatör ve faşist eğilimleriyle desteklenmiştir, bu da adada derin bölünmelere ve çatışmalara neden olmuştur.

4.1.4 Kıbrıs'ta birlikten ayrılığa: Akritas Planı

Ortak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin oluşturulması, ENOSİS taleplerinin sona ermesine yol açmadı. 1963 yılına gelindiğinde, Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve aynı zamanda Başpiskopos olan Makarios, Türk toplumuna eşit haklar tanıyan anayasa ile 1964 seçimlerine katılmak istememiş ve 30 Kasım 1963'te on üç maddeden oluşan bir

anayasa değişikliği önerisinde bulunmuştur. Serter ve Fikretoğlu tarafından belirtilen bu değişiklikler, mevcut durumun yeniden şekillendirilmesini önermektedir.

- Cumhurbaşkanı ve onun Cumhurbaşkanı Yardımcısına verilen veto haklarının iptal edilmesi.
- Cumhurbaşkanı Yardımcısının yetkilerinin yeni bir düzenlemeye tabi tutulması.
- Meclis Başkanı ve Meclis Başkan Yardımcısının tüm meclis üyeleri tarafından etnik köken ayrımı yapılmadan seçilmesi.
- Meclis Başkan Yardımcısının vekalet yetkilerinin yenilenmesi.
- Mecliste yasa geçişlerinde uygulanan etnik ayrımlı çoğunluk şartının kaldırılması.
- Belediyelerin karma sistem altında işletilmesi.
- Yargı sisteminin tek bir yapı altında birleştirilmesi.
- Güvenlik güçlerinin polis ve jandarma olarak iki ayrı kola bölünmesine son verilmesi.
- Güvenlik güçleri ve askeri kadronun büyüklüğünün yasalarla belirlenmesi.
- Kamu hizmetleri, güvenlik ve askeri personel içindeki Rum-Türk dağılımının demografik oranlara uygun hale getirilmesi.
- Kamu Hizmetleri Komitesinin üye sayısının 5'e indirilmesi, bunun 4'ünün Rum ve 1'inin Türk olacak şekilde ayarlanması.
- Rum Toplum Konseyinin ortadan kaldırılması (Serter ve Fikretoğlu, 1992).

Makarios'un anayasa değişikliği önerileri, Kıbrıslı Türklerin konumunu zayıflatacağı için Türk tarafınca reddedilmesinin beklenildiği anlaşılıyor. Bu durumun öngörülmesiyle, Makarios, İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis'e Türk nüfusunu baskı ve güç kullanarak hızla etkisiz hale getirmek için bir strateji geliştirmesi talimatı vermiştir. Yorgacis, bu amaçla hızlı bir şekilde Lefkoşa'dan Türkleri silebilecek bir plan tasarlamış ve bu plana kendi kod adı olan Akritas'tan esinlenerek "Akritas Planı" adını vermiştir (Bahadır, 2001).

Yorgacis, Makarios'un direktifleri doğrultusunda, EOKA'dan evrilen Rum paramiliter güçlerini düzenli bir orduya dönüştürme misyonunu üstlenmiştir. Bu birlikler Akritas Planında "Örgüt" olarak tanımlanmaktadır. Örgütün resmi bir orduya

dönüşümünde, 1964 Haziran'ında yürürlüğe giren Milli Muhafız Yasası, bu dönüşüm için belirleyici bir adım olmuştur.

Yasa ile Kıbrıs Rum Milli Muhafız Ordusu'nun oluşturulması hedeflenmiş, ancak bu hamle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına zemin hazırlayan uluslararası antlaşmalarla (İttifak Antlaşması) çelişki teşkil etmiştir. Kıbrıs Rum Milli Muhafız Ordusuna liderlik eden Yorgacis, Akritas Planı çerçevesinde Kanlı Noel operasyonunun planlamasını yürütmüştür. Yorgacis'e yardımcı olarak atananlar arasında, sonrasında GKRY'nin cumhurbaşkanlığını yapacak Glafkos Klerides ve Tasos Papadopoulos gibi önemli siyasi figürler bulunmaktadır (Bahadır, 2001).

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Küçük ve diğer Türk liderler ile Türkiye'nin, anayasa değişikliği önerilerine karşı çıkması sonucu, 21 Aralık 1963'te (Kanlı Noel olarak adlandırılan) Akritas Planı harekete geçirilmiş ve Kıbrıs'ta planlı şiddet hareketleri başlatılmıştır. Bu saldırılara, adada yerleşik 950 askerden oluşan Yunan alayı da katılmış, 23 Aralık gecesi Küçük Kaymaklı köyüne yönelik ağır bir silahlı saldırı düzenlenmiştir (Gazioğlu, 2003).

5. TMT: KÖKENİ, KURULUŞU VE ORGANİZASON YAPISI

5.1 TMT Öncesi Teşkilatlanmalar

EOKA'nın 1 Nisan 1955'te başlattığı İngiliz yönetimine karşı silahlı eylemlerinin ardından, Kıbrıs Türk topluluğu içinde bir dizi direniş gruplarının kurulduğu belirlenmiştir. Bu gruplar, 1957 yılına kadar etkin bir şekilde faaliyetlerini sürdürmüş, EOKA'nın Enosis amacı doğrultusunda yürüttüğü şiddet eylemlerine karşı Kıbrıs Türk topluluğunun da tepki gösterip, direnişe geçeceğini duyurmuşlardır. Bu direniş örgütlerinin oluşumları, kuruluş tarihlerine göre sıralanmıştır; yine de KITEMB ve Karaçete gibi bazı grupların kuruluş tarihleri hakkında kesin bilgiler eksik kalmıştır. Buna rağmen, mevcut literatür ve röportajlardan toplanan bilgilere dayanarak, KITEMB, Karaçete, Volkan ve 9 Eylül Cephesi adında grupların bir dizilimi yapılmıştır.

5.1.1 KITEMB (Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği)

Kıbrıs Türk topluluğunda, TMT'den önce faaliyete geçen ilk direniş grubu KITEMB olarak kayıtlara geçmiştir. Dr. Küçük'ün öncülüğünde, 1950'de Kıbrıs Rumlarının düzenlediği Enosis oylamasının ardından artan kaygılar sebebiyle kurulduğu belirtilir.

Kayıtlar, KITEMB'in EOKA'nın faaliyetlerine başladığı 1 Nisan 1955 tarihinden daha önce oluşturulduğuna işaret eder. Yine de KITEMB'in 1 Nisan 1955 sonrasında oluşturulduğunu iddia eden görüşler de mevcuttur. Ancak, bu konudaki bilgiler yalnızca bireysel tanıklıklara dayanmaktadır ve bu yüzden KITEMB'in kesin kuruluş tarihini belirlemek güçtür. Gerçekleştirilen röportajlar ve elimizdeki sınırlı kaynaklar ışığında, KITEMB, TMT öncesinde kurulan ilk direniş hareketi olarak öne çıkar.

Dr. Fazıl Küçük, kendisiyle ilişkilendirilen organizasyonun kuruluşu üzerine herhangi bir beyanda bulunmaksızın vefat etmiştir. Altay Sayıl'ın araştırmalarına dayanarak, Dr. Küçük'ün liderliğinde kurulan ve Temmuz 1955'e kadar aktif olan KITEMB, Kıbrıs'ta TMT'den önce faaliyete geçen bir gruptur. Sayıl, Dr. Küçük'ün Lefkoşa'daki muayenehanesini hareketin merkezi olarak kullandığını ve burada,

kendisine güvenilen kişileri, bir bayrak önünde yemin ettirerek harekete dahil ettiğini aktarır (Sayıl, 1997).

KITEMB, esas olarak Dr. Küçük'ün liderlik ettiği ve 1949 yılında hayata geçirilen KMTBP'nin köycülük kolu üyelerinden oluşur, ancak bu grubun yürüttüğü etkinlikler hakkında detaylı bilgiler nadirdir. KITEMB mensuplarının özellikle köy turları düzenledikleri kaydedilmiştir. Altay Sayıl'a dayanarak, KITEMB'in yayınları Dr. Küçük tarafından kaleme alınmış ve Kıbrıs Türk Lisesindeki bir çoğaltma makinesinde gizlice basılarak dağıtılmıştır. Fakat, KITEMB'e ait bu yayınlara günümüze kadar herhangi bir belgede ya da kaynaktan ulaşılmamıştır (Emircan, 2000).

Aydın Samioğlu, KITEMB'de yer aldığını ifade ederek, bu grubun EOKA aktiviteleri başladıktan birkaç ay sonra etkinlik göstermeye başladığını belirtir ve grubun, bildiği kadarıyla, silahsız olduğunu, öncelikli hedeflerinin toplumun morali yükseltmek olduğunu vurgular. Samioğlu, aldığı talimatların Dr. Fazıl Küçük'ten geldiğini söyler. Kendisinin hazırladığı duyuruları Bozkurt Gazetesine yolladığını ve bu duyuruları adanın dört bir yanına dağıtmaya çalıştıklarını ifade eder. Samioğlu, EOKA'nın bir Türk'e zarar verdiği ya da Türk mallarına hasar verdiği vakitlerde, Halkın Sesi Gazetesinde İngiliz ve Rum muhalefetine yönelik eleştirel yazılar yayınlattıklarını ve bu eylemlerin ardından lise öğrencilerinin protesto yürüyüşlerine katılmalarını sağladıklarını anlatır (Akgün, 2009).

EOKA, KITEMB'in mevcudiyetini fark ettiğinde, Dr. Küçük'ü bu yapıyı feshetmesi konusunda uyarmak için Temmuz 1955'te tehdit içerikli bir mektup göndermiştir. Halkın Sesi Gazetesinin 5 Temmuz 1955 tarihli sayısında yayımlanan habere göre, EOKA tarafından kırmızı mürekkeple ve Rumca olarak yazılmış olan bu mektup, Dr. Küçük'e ulaşmıştır.

Sevgili Bay Fazıl Küçük, bir müddet evvel Türk Milli Partisinin KITEMB adıyla bir teşkilat kurduğunu öğrendik. Eğer dediğiniz gibi Türk Partisinin Kıbrıs mücadeleleriyle iyi geçinmesini istersen, kendilerine mukaddes mücadelemizin önüne geçmemelerini tavsiye ediniz. Bunun için, eğer şimdiki kurbanlar 15 Türk ve ötekilerde Hristiyan ise, Türkler faaliyetlerine devam ettikleri takdirde başlarına gelenlere müstahak olacaklardır. Eğer Türklerin iyiliğini istersen, kendilerine her şeyden uzak durmalarını tavsiye ediniz. Aksi takdirde, bundan sonra ilk kurban sen olacaksın ve eğer icap ederse, Ekselans Vali Sir Robert Armigate de size refakat edecek (Akgün, 2009, s. 139).

Altay Sayıl'ın çalışmalarına göre, EOKA'dan gelen tehdit mektubunun ardından, EOKA'nın KITEMB'in varlığından haberdar olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Bu durumla karşı karşıya kalan Dr. Küçük, örgütün isminin bilinir olmasının olası risklerini değerlendirerek, grubun yeniden isimlendirilerek faaliyetlerine devam etmesi yönünde karar almıştır (Sayıl, 1997).

KITEMB'in kuruluş zamanı konusunda net bir bilgi mevcut değildir. EOKA'nın şiddet hareketlerinin başladığı 1 Nisan 1955'ten sonra oluşturulduğunu savunanlar olduğu gibi, bu tarihten önce faaliyete geçtiğini iddia edenler de bulunmaktadır. Ancak, Dr. Fazıl Küçük'ün girişimiyle Kıbrıs Türk topluluğunda kurulduğu ve temmuz ayına kadar aktif olduğu, Halkın Sesi Gazetesinin 5 Temmuz 1955 tarihli bir yazısı ve hareketin içinde görev aldıklarını ifade eden bireylerin tanıklıklarıyla anlaşılmaktadır.

5.1.2 Karaçete

Lefkoşa'da etkin olan ikinci direniş hareketi Karaçete ile ilgili olarak, kuruluşu hakkında farklı görüşler mevcuttur. Bazı kaynaklar, Karaçete'nin Volkan'dan önce oluşturulduğunu iddia ederken, diğerleri ise bu grubun Volkan'ın faaliyetlerinin sonrasında kurulduğunu dile getirmektedir. Bu karşıt bilgiler, hareketin kesin kuruluş tarihine dair bir netlik olmadığını göstermektedir.

Volkan direniş hareketinin öncülerinden Kemal Mişon'a göre, Karaçete, Volkan hareketinden daha önce kurulmuş ve bu yapı içerisinde üç kişinin aktif olduğu bilgisini paylaşmıştır. Öte yandan, TMT'nin bir parçası olan Hasan Demirağ, KITEMB'in faaliyetlerinin sonrasında Karaçete'nin oluşturulduğunu ve bu grup içerisinde Kambur Salahi lakabıyla tanınan Salahi Ali'nin önderlik ettiğini ifade etmiştir (Demirağ, 2000).

TMT'nin kuruluş sürecinde yer aldığını söyleyen Kemal Tanrısevdi, Karaçete'nin TMT'den sonra faaliyete geçtiğini ve kesin amacı net olmamakla birlikte, temelde TMT'nin dağıtılması niyetiyle oluşturulduğunu dile getirmiştir. Bu bağlamda, Karaçete'nin ne zaman faaliyete başladığına dair Kıbrıs Türk toplumunda farklı yorumlar mevcut olup, bu durum konuya ilişkin çelişkili ifadelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Cahit, 1997).

Volkan ve TMT'nin bir parçası olan Tacettin Atai, Karaçete'nin 10 ila 15 kişilik ekibiyle korku salmayı hedefleyen bir grup olduğunu açıklıyor. Atai'ye göre, Karaçete tarafından gerçekleştirilen, Rum iş yerlerine yönelik saldırı ve yağma faaliyetleri, Rumların atağına politik bir karşılık verememenin bir sonucu olarak, bir tür tepki

mekanizması olarak ortaya çıkmıştır. Başlangıçta olumlu amaçlarla yapıldığı düşünülen bu hareketlerin, giderek hırsızlık ve yağma gibi suçlara dönüşmesi, toplumsal mücadelede olumsuz bir iz bırakmıştır. KITEMB'in faaliyetlerinin ardından, özellikle Rum saldırılarına şiddetle yanıt veren Karaçete, Kıbrıs Türk toplumu içinde geniş çapta kabul görmedi ve desteklenmedi. Karaçete içindeki bazı bireylerin eylemlerini kişisel çıkarları doğrultusunda yağma ve soygun gibi suistimallerle gerçekleştirmeleri, bu olumsuz algının ana sebeplerinden biri oldu. Bu yüzden toplumda, bu grubun üyeleri genellikle serseri olarak nitelendirildi ve Kıbrıs Türk toplumunun savunma amaçlı kurduğu yapılar arasında en olumsuz temsil edilenin Karaçete olduğu belirtiliyor (Akgün, 2009).

Rauf Denктаş, Karaçete üyelerinin TMT kurulduktan sonra da bağımsız eylemlerine devam eden şahıslar olduğunu dile getirir. 1958'de bile Karaçete adını kullanmaya devam eden bazı bireylerin, Rumların yanı sıra Türklerden de zor kullanarak para talep ettiğini, toplumu rahatsız ettiğini ve Karaçete sloganlarıyla sokak duvarlarını kapladığını belirtir. Denктаş, bu faaliyetleri sürdürenlerin kendi kararlarıyla hareket eden, özellikle yağma ve şantaj faaliyetlerinin merkezine alan kişiler olduğunu ifade eder. Denктаş'a göre, Karaçete'nin büyük bir kısmı daha TMT'nin oluşumundan önce Volkan ile birleşmiş kişilerden oluşmaktadır (Akkurt, 1999).

Karaçete'nin kuruluş zamanına ilişkin çeşitli görüşler bulunsa da bu örgütün, Kıbrıs'taki TMT'den önce oluşturulan diğer gruplarla kıyaslandığında, EOKA'nın artan şiddet eylemlerine müdahale etmek yerine daha çok kişisel finansal çıkarları hedeflediğine dair belirgin işaretler göze çarpmaktadır. Karaçete'ye katılan bireyler, genel olarak sokak serserisi olarak adlandırılmakta ve Türk ve Rum topluluklarını taciz ederek maddi avantaj sağlamaya çalışmakta, Rum ticarethanelerine yönelik yağmacı saldırılar gerçekleştirmektedirler. Bu özellikleriyle Karaçete, Kıbrıs'ta TMT'nin kuruluşundan önce meydana gelen diğer üç yapıdan belirgin bir şekilde farklılaşmaktadır.

5.1.3 Volkan

EOKA'nın 1955'in Nisan ayında başlattığı hareketlere tepki olarak Kıbrıs Türk topluluğu içinde oluşan ve KITEMB olarak bilinen küçük direniş grubu, EOKA'nın tehditleri nedeniyle adını değiştirerek faaliyetlerini sürdürme kararı almıştır. Dr. Fazıl

Küçük'ün rehberliğinde yeniden yapılandırılan bu grup, Volkan adıyla yeniden tanımlanmıştır.

1955 Temmuzunda, Dr. Fazıl Küçük, Volkan Hareketinin liderliğine, kendi memleketi Ortaköy'den tanıdığı ve güvendiği mobilyacı Şakir Özel'i atamıştır. Dr. Küçük'ün yönlendirmesiyle, öğretmenlik mesleği icra eden Selçuk Osman ve İkinci Dünya Savaşı döneminde İngiliz ordusunda hizmet vermiş Kemal Mişon da Şakir Özel'in yardımcısı olarak Volkan kadrosuna dahil olmuşlardır (Sayıl, 1997).

1955 yılı sonlarına kadar beş aylık dönemde, Volkan Hareketine eklenen kişi sayısının yaklaşık olarak 60 ile 70 arasında olduğu iddia ediliyor. Volkan Hareketinin katılımcıları, verdikleri ifadelerde, grubun elinde yalnızca birkaç av tüfeği, tabanca ve kendi yetenekleriyle üretilen basit bombalar dışında ciddi bir silahlanmanın olmadığını dile getirmişlerdir. Bu üyeler arasında yer alan Tacettin Atai, özellikle öğretmeni Selçuk Osman'ın önerisiyle bu gruba dahil olduğunu, Volkan Hareketinin, EOKA'nın saldırılarına yanıt olarak özellikle yakma, yıkma ve Türk mahallelerindeki Rum varlıklarına hasar vermek üzere tasarlanmış bombalar ürettiğini söylemektedir ancak bu bombaların yapımı, su borusu gibi basit malzemelerle ve kara barut kullanılarak gerçekleştirilen oldukça temel yöntemlere dayanıyordu. Bu tür yardım ya da destek görmeyen grubun üyeleri, temel hedeflerinin Rum topluluğuna bir gözdağı vermek ve Türk topluluğunun moralini korumak olduğunu belirtiyorlar (Sayıl, 1997).

Volkan Hareketine ait, günümüze kadar korunmuş ve Kıbrıs Türk Mücadele Derneğinin arşivinde saklanan yegane belge, tarih belirtilmeyen, tek sayfadan oluşan bir manifestodur. Belgede, EOKA'nın saldırısına uğrayan bir Türk'ün örneği üzerinden, benzer durumlara tepki olarak karşılık verileceği belirtiliyor. Kıbrıs'taki Türk topluluğuna silahlanarak öç alma çağrısı yapılan bu manifestoda, aynı zamanda milliyetçi bir havayı taşıyan şiir de bulunmaktadır. Manifestonun öne çıkan bölümlerinden biri, Kıbrıs'taki Rum nüfusunun Türk nüfusundan beş kat fazla olduğuna işaret ederek, bizden bir Türk düştüğünde, onlardan beş düşecek düşüncesini vurgulamaktadır. Bu ifade, her kaybedilen Türk'ün karşılığında beş Rum'un bedel ödeyeceğini ima etmektedir (Akgün, 2009).

Volkan Hareketinin öne çıkan özelliği, TMT öncesinde faaliyet gösteren diğer yapılar içinde, Türk polislerine yönelik saldırılara ilk karşılık veren grup olmasıdır. 1956'nın 11 Ocak'ında EOKA'nın bir Türk polis memurunu öldürmesine yanıt olarak, Volkan Hareketinin üyeleri Rum ticaret noktalarına yönelik saldırılarla misilleme

yapmışlardır. Ek olarak, Volkan Hareketinin üyeleri, EOKA ile mücadele amacı güden İngiliz koloni yönetimi tarafından düzenlenen polis kuvvetlerine aktif şekilde katılmışlardır. Bu gelişme, Türk ve Rum toplulukları arasında zaten var olan gerginliği daha da artıran bir faktör olmuştur. Volkan Hareketinin EOKA'ya yönelik misilleme faaliyetlerine girişmesi ve bu örgütün üyelerinin polis güçlerine yoğun bir şekilde katılması, Kıbrıs Türklerinin EOKA tarafından niçin hedef alındığını iki farklı açıdan incelenebilir. İlk bakış açısı, EOKA perspektifinden, Volkan Hareketi üyelerinin polis kuvvetlerine dahil olmalarının, onları EOKA için bir hedef haline getirdiğini göstermektedir. EOKA lideri Grivas, hatıralarında, çoğunlukla gizli bir yeraltı hareketi olan Volkan Hareketindeki gençlerin, yardımcı polis güçlerine dahil olduklarını ve bu gençlerin, ne koşullarda olursa olsun, silahlarını savunmasız Rum sivillere yönelik kullanmaktan kaçınmadıklarını ifade etmiştir. Grivas'ın ifadesine göre, bu durum hem terörist hem de polis rollerini aynı anda üstlenmelerine ve İngilizler için daha elverişli bir senaryonun oluşmasına sebep olmuştur (Foley, 1964).

EOKA lideri Grivas, 1956'daki İngiliz Parlamentosu'ndaki tartışmalarda gündeme gelen ve Türkiye'nin hızlıca tepki verdiği, ardından Türkiye'de büyük bir hareketin başladığını gösteren Taksim iddialarını ele almakta ve bu durumun Kıbrıs Türklerini karışıklık çıkarmaya ve sorun yaratmaya yönlendirdiğini savunmaktadır. Grivas, İngiliz yönetiminin, polis güçlerine Volkan gibi gruplardan Türk gençlerini dahil ederek bu kaynaktan yararlandığını iddia eder. Bu bağlamda, EOKA'nın komünistlere ve Türklere karşı, İngilizlerle birlikte mücadele etmek zorunda kaldığını ifade etmektedir. Grivas, aynı zamanda, birçok Türk gencinin gerilla eğitimi için Türkiye'ye gönderildiğini, Türk askeri yetkililerinin Kıbrıs'a gelip Volkan'ı düzenlediğini ve bomba yapım faaliyetlerine başladığını, bu süreçte Türk evlerinde meydana gelen patlamalara dikkat çekmektedir (Foley, 1964).

Grivas'ın gözlemine göre, Türkler ve komünistler, EOKA ile mücadele amacıyla polis güçlerine katılarak, sadece İngiliz yönetimine hizmet etmekle kalmamakta, aynı zamanda anarşi ve kargaşa yaratmaktadırlar. Buna karşılık, Kıbrıs Türk topluluğunun bakış açısından, bu analiz olayı tam olarak kapsamamaktadır. Kıbrıs Türkleri için, 1955'te başlayan ve Yunanistan'a katılma hedefi güden EOKA şiddeti, önemli bir tehdittir. İlk etapta İngiliz yönetimine yönelik saldırılar düzenleyen EOKA, Kıbrıs Türlerinin de kısa süre içinde saldırılarından etkilenmeye başladığını görmüştür. Dr.

Küçük'e gönderilen EOKA'nın tehdit mektubu, Türklerin pasif kalması gerektiğini, aksi halde hedef olacaklarını belirtmiştir.

Kıbrıs Türk topluluğundan gelen direniş grupları, EOKA'nın 1956'nın başlarında Türk polislerine yönelik saldırılarına kadar, genellikle Rum topluluğu ile çatışmadan kaçınmış ve çeşitli barışçıl eylemler gerçekleştirmiştir. Ancak, 1956 Ocak'ında EOKA tarafından bir Türk polisinin öldürülmesi, Volkan gibi direniş gruplarını aktif misilleme eylemlerine yönlendirmiştir.

Kıbrıs polis tarihinin müellifi Altay Sayıl, 1956 sonrasında EOKA'nın saldırılarının kasıtlı olarak Türk polis memurlarına yönelmesinin sebeplerini analiz ediyor. Sayıl'a göre, bu durumun arkasında, EOKA'ya karşı koyan Türk polislerinin sergilediği etkili direniş yatmaktadır. EOKA militanlarının, hedef aldıkları kişilerin Türk kimliğinden tamamen haberdar olduklarını belirten Sayıl, bu saldırıların nedeni Kıbrıs'ta Enosis'in önünde bir engel olarak gördükleri Kıbrıs Türklerine, EOKA'nın çabalarına direnmemeye konusunda dolaylı bir ikaz olduğunu dile getiriyor. Ayrıca, Sayıl, EOKA'nın adayı Yunanistan'a katma gayretinde olan bir hareket olduğunu, bu amaçla mücadele eden her bireyin, özellikle polis güçlerine katılıp bu çabayla mücadele eden Kıbrıs Türlerinin, otomatik olarak EOKA'nın hedefi haline geleceğini açıklıyor (Akgün, 2009).

TMT'nin bir üyesi olan Yılmaz Bora, Altay Sayıl'ın değerlendirmelerine katılıyor. Bora'nın perspektifine göre, Volkan grubuna dahil olanların polis güçlerine katılımları, ekonomik zorunlulukların ötesinde, EOKA'ya karşı bir mücadeleyi hedeflemektedir. 1955 yılının Nisan ayında patlak veren EOKA terörü, Türk polis memurlarına yönelik saldırılar gerçekleşmeden önce bile (1955'in haziran ayında). Kıbrıs'taki Türk sivilleri ve mal varlıklarını hedef almaya başlamıştı. Bora'ya göre, bu şiddet dalgası karşısında, Kıbrıs Türk toplumunun endişesi artmış ve Türkiye'den herhangi bir destek gelmediği için, mevcut direniş hareketlerine destek olma amacıyla polis güçlerine yoğun bir şekilde katılım göstermişlerdir. Diğer bir deyişle, Bora'nın ifadesiyle, Türklerin EOKA'ya karşı mücadele etme isteği güçlüydü, fakat ellerinde başka bir seçenek bulunmadığından polis kuvvetlerine katılmışlardır. Bu süreçte, Volkan Hareketinin lider kadrosu, polis güçlerine katılım konusunda Türk halkını aktif olarak teşvik etmişlerdir (Akgün, 2009).

Volkan Hareketi mensuplarının polis kuvvetlerine katılması üzerine, Volkan Hareketinde yer almış bireylerin açıklamaları, Yılmaz Bora'nın iddialarını güçlendirici

niteliktedir. Tacettin Atai gibi isimler, Volkan Hareketinin liderlerinden biri olan Selçuk Osman tarafından gruba katılmaları ve Yardımcı Polis Gücüne başvurmaları konusunda teşvik edildiklerini belirtiyorlar. Atai, Selçuk Osman'ın bu teşvikinin, Volkan Hareketinin faaliyet alanını genişletmek, polis kimlikleri sayesinde herhangi bir engelle karşılaşmadan hareket etmek ve çeşitli gizli operasyonları kolayca gerçekleştirmek amacıyla olduğunu ifade eder. Bu stratejinin temel hedefinin EOKA'nın eylemlerini baltalamak ve Volkan Hareketinin etkinliğini sürdürmek olduğunu vurgular. Atai, özel şubenin adeta bir hükümet gibi hareket ettiğini belirterek, yasaklanmış bölgelere giriş, bildiri dağıtımı ve silah taşıma gibi faaliyetleri bu yetkiler sayesinde yürüttüklerini ifade etmektedir. Ayrıca, bu adımları finansal kazanç amacıyla değil, EOKA karşısında yenik düşmemek için attıklarını vurgulamaktadır. 1956-1957 yıllarında Yardımcı Polis Gücünde hizmet veren Atai, daha sonraki dönem içerisinde Kıbrıs Cumhuriyeti İçişleri Bakanı olacak EOKA mensubu Polikarpos Yorgacis'in ele geçirilmesine katkı sağlamıştır. Atai'ye göre, Yorgacis'in saklanma yerine düzenlenen baskında, onun cüzdanında, yardımcı polis olarak görev alan sekiz Türk'ün isimlerinin bulunduğu bir liste keşfedilmiştir. Atai, İngiliz yetkililerin kendisinden Türk aktiviteleri hakkında bilgi talep ettiğini ve bu talebe yanıt vermediği için görevinden alındığını anlatmaktadır (Akgün, 2009).

Kıbrıs'taki Türklerden oluşan Volkan Hareketi, Türkiye'den destek görmeden, sayıca az silah ve kendi imal ettikleri patlayıcılarla EOKA'nın terör saldırılarına karşı direniş örgütlemeye çabalamıştır. Bu süreçte, Volkan Hareketi mensupları, kendilerine yeni savaş yöntemleri ve silahlanma imkanı sağlayan Yardımcı Polis Gücü ve Motorize Birliklere katılma yolunu seçmişlerdir. Bu katılımla, Volkan Hareketi üyeleri gerilla taktikleri gibi daha önce tecrübe etmedikleri eğitimleri alarak EOKA'ya karşı daha donanımlı hale gelmişlerdir. Altay Sayıl'ın belirttiğine göre, polis güçleri Kıbrıs Türklerinin EOKA ile savaşında kritik bir rol oynamıştır. Kıbrıs Türk topluluğu, savunma, gözetleme ve istihbarat toplama gibi amaçlarla polis güçlerini stratejik bir araç olarak kullanmıştır. Bu nedenle, Volkan Hareketinin liderleri, üyelerini polis güçlerine katılmaya aktif olarak teşvik etmiştir. 1959'a dek devam eden bu durumda, TMT üyeleri de aynı stratejiyi benimseyerek polis güçlerine katılmış ve sağlanan avantajlardan faydalanmıştır (Sayıl, 1997).

Volkan Hareketinin 1955 yılında faaliyete geçmesinden itibaren başlangıçta sadece toplantılar yapması, İngiliz sömürge idaresinin bu grubu öncelikli bir tehdit

olarak algılamasını engellemiştir. 1956 yılının ilk aylarında Türk polis memurlarının ölümüne yönelik Volkan Hareketi tarafından gerçekleştirilen intikam eylemleri, İngiliz yönetiminin dikkatini çekmiş ve örgüt üzerindeki gözetimi yoğunlaştırmıştır. Dolayısıyla, ilk etapta göz ardı edilen bu örgütün giderek artan faaliyetleri ve kamuoyunda yükselen profili, İngiliz makamlarında endişe yaratmış ve grup üyelerine yönelik daha etkin takip ve müdahale kararları alınmasına sebep olmuştur.

İngiliz yetkililerin artan gözetimi ve finansal kısıtlılıklar, Volkan Hareketinde iç rahatsızlıklar yaratmış ve kademeli bir dağılma sürecini tetiklemiştir. Grubun öncülerinden biri olan Kemal Mişon, mali engeller sebebiyle 1957 yılının yarısında, elindeki tüm Volkan belgelerini Dr. Fazıl Küçük'e bırakarak görevinden çekildiğini ifade etmiştir. Ayrıca, Volkan Hareketinin bir diğer önemli figürü Selçuk Osman, İngilizler tarafından Lefkoşa'dan 53 mil uzakta yer alan Limasol'a bağlı Binatlı köyüne öğretmenlik pozisyonuna atanarak faaliyetlerinden alıkonulmuş ve adeta etkisiz hale getirilmiştir. Şakir Özel, diğer yandan, organize ettiği toplu eylemlerle İngilizlerin dikkatini çekmiş ve 1956'nın yaz aylarında tutuklanarak ekime kadar hapis yatmıştır. Bu olaylar, Volkan Hareketi liderliğinin gruptan giderek uzaklaşmasına ve grubun zamanla aktivitelerinde bir düşüş yaşamasına neden olmuştur. Dolayısıyla, Volkan Hareketi var olmaya devam etse de bu baskılar altında etkinliğinde büyük bir düşüş gözlemlenmiştir (Demirağ, 2000).

Kıbrıs'taki Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) faaliyete geçişinden önce var olan, uzun ömürlü ve etkili yapılanmalardan biri Volkan Hareketidir. Bu grup, adanın Türk liderlerinden Dr. Fazıl Küçük'ün inisiyatifi ve desteğiyle oluşturulmuştur. Volkan Hareketinin dikkate değer bir yönü, 1956 Ocak ayından sonra EOKA'nın Türk polislerine yönelik saldırılarına karşı ilk kez karşılık vermesi ve misilleme eylemlerinde bulunmasıdır. Üyeleri, kısıtlı kaynaklarla mücadele etmek zorunda kaldıkları için, geniş çapta polis güçlerine katılarak bu birimleri EOKA ile mücadelede bir araç olarak değerlendirmişlerdir. Yine de toplum içinde, Volkan Hareketinin öncül ve sonraki gruplar gibi dışardan maddi veya manevi destek almadan EOKA'yla başa çıkamadığına dair bir görüş yaygınlaşmıştır. Bu durum, grubun hala aktif olduğu bir dönemde, topluluk içinde yeni bir direniş organizasyonunun kurulması yönünde adımlar atılmasına yol açmıştır.

5.1.4 9 Eylül Cephesi

Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı kurulmadan önceki dönemde hayata geçirilen en son direniş grubu, 9 Eylül Cephesi olarak adlandırılmıştır. Bu süreçte, Volkan isimli grubun aktif olduğu bir dönemde, grubun üyeleri arasından bazıları, Volkan Hareketinin düzenlediği eylemlerin ve izlediği stratejilerin yetersiz kaldığını ve grubun giderek etkisini yitirdiğini düşünerek, aralarında 9 Eylül Cephesi adında yeni bir yapılanmaya gitme kararı almışlardır.

9 Eylül Cephesi direniş grubunun temelini atan kişi, Volkan Hareketinde de önemli görevler üstlenmiş Ulus Ülfet olarak bilinir. Yeni oluşumun öncülüğünü, daha sonraları TMT'nin kurucuları arasında yer alacak olan kulak-burun-boğaz doktoru Dr. Burhan Nalbantoğlu'nun desteğiyle, İstanbul Üniversitesi'nde hukuk eğitimi alan Ulus Ülfet ve onun arkadaş grubu üstlenmiştir. Bu ekip, Volkan Hareketinin EOKA ile mücadele konusunda sınırlı kalarak yalnızca bildirilerle yetinmesini eleştirerek, daha dinamik ve etkili eylemlere ihtiyaç duyulduğunu savunmuşlardır. EOKA'nın saldırılarına karşı misilleme anlayışıyla hareket edilmesi gerektiğini öne süren bu gençler, Volkan Hareketi içindeki aktif rollerini sürdürürken, 9 Eylül Cephesi adı altında yeni bir direniş grubu için harekete geçmişlerdir (Emircan, 2000).

Kıbrıs'ta direniş hareketlerinde görev yapmış olan Turgut Özkaloğlu, Ulus Ülfet'in Volkan Hareketinden ayrılarak, kendisi ve genç arkadaşlarının Rumlarla silahlı bir mücadeleye girişme niyetinde olduğunu aktarmaktadır. Özkaloğlu'nun açıklamalarına göre, Volkan Hareketinin faaliyetlerinin yetersiz kalmaya başlamasıyla Dr. Burhan Nalbantoğlu, Ulus Ülfet liderliğinde yeni bir ekip kurma kararı almış ve bu yeni oluşumun adını 9 Eylül Cephesi olarak belirlemiştir (Akgün, 2009).

9 Eylül Cephesi içinde yer alanların çoğunluğunu lise düzeyindeki öğrenciler meydana getirmiştir. Bu bağlamda, Kıbrıs Türk Lisesi Mezunlar Birliği (KTLMB) gibi eğitim kuruluşları, 9 Eylül Cephesi'nin oluşum ve gelişim süreçlerinde diğer direniş hareketlerinde olduğu üzere kritik bir öneme sahiptir.

Grubun mensupları, silah ve mühimmat yönünden yaşadıkları eksiklikleri, Volkan Hareketinin benimsediği yöntemlere benzer şekilde, kendi imkanlarıyla gidermeye yönelmişlerdir. İngiliz ordusundan alınan, Beyrut üzerinden sağlanan veya ada içindeki çeşitli kaynaklardan edinilen materyallerle (saçma, barut, fitil, fünye, su borusu vb.) kendi silah ve bombalarını üreten bu grup, EOKA'nın artan terör saldırılarına karşı 9 Eylül 1957'de Rum mahallelerinde yankı uyandıracak

operasyonlar düzenlemeyi hedeflemiştir. Türkay Akpınar, grubun ismi olarak 9 Eylül'ün seçilme nedenini açıklarken, bu tarihin hem 1571'de atalarımızın Lefkoşa'nın fethini tamamladığı gün olması hem de 1922'de Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarının İzmir'deki Yunan işgalcilerini mağlup ederek denize sürdükleri anlamlı bir gün olması sebebiyle tercih edildiğini belirtiyor. Akpınar, 9 Eylül 1957'de Lefkoşa'daki bombalı eylemlerle güçlü bir başlangıç yapmayı ve EOKA yapılanmasını alt ederek yok etmeyi amaçladıklarını ifade ediyor. Hareketlerinin geniş bir istihbarat ağı yönettiğini ve EOKA'nın faaliyet gösterdiği noktalarla bazı liderlerini dahi tespit ettiklerini, ancak ne yazık ki bu planlarını hayata geçiremediklerini dile getiriyor (Emircan, 2000).

Altay Sayıl'ın kaleme aldığı araştırma dizilerinde, 9 Eylül Cephesi adının seçilmesindeki motivasyonun, 9 Eylül tarihinin Lefkoşa'nın Osmanlı tarafından fethedilmesi ve İzmir'in düşman elinden kurtuluşu ile ilişkilendirilmesinden kaynaklandığını belirtilir. Bu tarih, Kıbrıs Türk toplumu için büyük bir önem taşımakta ve her yıl 9 Eylül'de, şimdiki Lefkoşa'nın güney kısmında kalan Bayraktar Camii ve oradaki şehitlik, dini ve milli törenlerle anılmaktadır. Bu törenler, gençlerin Girne Kapısı yakınlarındaki surlarda, Osmanlı'nın adayı fethetmesini efe kıyafetleri içinde canlandırdıkları etkinliklerle zenginleşir. Bu ritüeller, 9 Eylül tarihinin Kıbrıs Türkleri için taşıdığı manevi değeri ve tarihi mirası vurgular (Sayıl, 1997).

Türkay Akpınar'ın aktardığına göre, 9 Eylül Cephesi'nin eylemlerini gerçekleştirememesinin arkasında, grubun lideri Ulus Ülfet ve yanındaki üç arkadaşı İsmail Beyoğlu, Kubilay Altaylı ve Mustafa Ertan Celal'in, 31 Ağustos 1957 tarihinde Küçük Kaymaklı'da bir evde su borusundan bomba yapımı sırasında yaşanan patlama sonucu yaşamını yitirmeleri yatmaktadır. Ulus Ülfet ve arkadaşlarının bu patlamada ağır yaralanmaları ve takip eden günlerde vefat etmeleri, 9 Eylül Cephesi'nin hedefledikleri operasyonları düzenleyemeden dağılmasına neden olmuştur. EOKA lideri Grivas'ın anılarında değindiği, Türklerin gizli silahlanma faaliyetleri ve patlama hadisesi, tam olarak Küçük Kaymaklı'daki bu felaketle ilişkilendirilmektedir (Sayıl, 1997).

9 Eylül Hareketi'nin oluşumu, Kıbrıs'taki Türk topluluğu içinde önemli bir dönüm noktası oluşturmuş, özellikle harekete katılan bireylerin trajik bir patlama ile yaşamını yitirmesi toplumda derin bir etki bırakmıştır. Bu acı olay, EOKA'ya karşı kurulan direniş gruplarının liderleri arasında kararsızlık ve duraksamaya sebep olmuş,

bu durum Kasım 1957'ye dek sürmüştür. Dr. Burhan Nalbantoğlu tarafından kurulan ve var olan Volkan Hareketine alternatif olarak düşünülen 9 Eylül Hareketi, Volkan Harketinin EOKA ile olan mücadelede yeterince etkili olamadığı görüşünü paylaşan bireyler tarafından hayata geçirilmiştir. Bu grup, 1957'nin 9 Eylül'ünde Rum kesiminde etkileyici eylemler yapmayı hedeflemiş, fakat hareketin öncü üyelerinin felaket bir şekilde ölümü, planlanan eylemlerin hayata geçirilememesine yol açmıştır. Silah ve mühimmat eksikliği nedeniyle kendi imkanlarıyla bomba yapma çabası sırasında yaşanan bu patlama, aynı anda toplum içinde bir belirsizlik dönemine neden olmuş ve Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) oluşumuna ivme kazandırmıştır.

Bu olaylar, 9 Eylül Hareketi'nin, her ne kadar doğrudan bir eylemde bulunamamış olsa da TMT gibi daha stratejik ve etkili bir direniş organizasyonunun kurulmasında katalizör rolü oynadığını göstermektedir.

5.2 TMT Öncesi Kurulan Örgütlerin TMT'nin Kuruluşuna Etkileri

EOKA'nın 1 Nisan 1955'te Rum topluluğundan doğarak faaliyetlerine başlaması ve giderek şiddet eylemlerini Türk toplumuna da yönlendirmesi, Kıbrıs Türklerinin kendilerini koruma ihtiyacını ön plana çıkarmıştır. Bu durum karşısında, KITEMB, Karaçete, Volkan ve 9 Eylül Cephesi gibi ilk savunma grupları teşkil edilmiştir. Bu organizasyonlardan Volkan Hareketi, Yunanistan tarafından desteklenen ve iyi donanımlı EOKA'ya karşı, eldeki sınırlı silahlar ve kendi ürettikleri basit bombalarla karşılık verirken; aynı anda psikolojik savaş amacı güden bildiriler yayınlamıştır. Fakat, bu ilk direniş hareketleri merkezi bir liderliğe tabi olmadıkları için, bazı eylemleri bireysel inisiyatiflerle yapılmıştır.

TMT'nin kurulmasından önceki bu dönemde etkin olan yeraltı hareketlerinin içindeki dağınıklık, Karaçete gibi, toplum geneline zarar verebilecek olumsuz eylemler (soygun, saldırı, yağma gibi) yapan grupların da belirmesine zemin hazırlamıştır.

Kıbrıs Türk topluluğu içinde genel kabul görmeyen eylemler, örgüt içi disiplin eksiklikleri, birden fazla direniş grubunun eş zamanlı varlığı (örneğin, Volkan'ın yanı sıra 9 Eylül Cephesi'nin faaliyet göstermesi) ve özellikle EOKA'nın şiddetli saldırılarının giderek artması, TMT'nin oluşumuna zemin hazırlayan unsurlar olmuştur. 9 Eylül Cephesi'nin bazı üyelerinin, 31 Ağustos 1957'de bomba yapımı sırasında yaşamını yitirmesiyle başlayan ve toplumda derin bir şaşkınlık yaratan bu

durum, üç aylık bir belirsizlik dönemine yol açmış ve sonuç olarak, Kasım 1957'de, mevcut örgütlerin yerine geçecek ve birleştirici bir güç olacak TMT'nin kuruluşuna öncülük etmiştir.

Kıbrıs'ta Türk toplumunun, TMT kurulmadan önce de EOKA'nın 1955'te başlattığı saldırılara karşı koyabilmek adına oluşturduğu direniş grupları bulunmaktadır. Bu gruplar, 1957'ye kadar, güçlerinin yettiğince ada üzerindeki Türk varlığını ve güvenliğini savunma mücadelesi içinde olmuşlardır. Böylelikle, TMT'nin temelleri atılmadan evvel, yaklaşık iki buçuk yıllık bir direniş süreci yaşanmıştır.

TMT'nin oluşumu, bu erken dönem mücadelelerinin bir uzantısı olarak, topluluğun güvenliğini ve haklarını daha güçlü bir şekilde koruma amacını taşımaktadır. Bu ilk grupların mücadelesi, TMT'nin oluşumuna ivme kazandırmış, maddi kısıtlılıkların üstesinden gelmek için Türkiye'den destek arayışının önemini ortaya koymuş ve tek bir merkezden yönetilen, bölünmüşlüğü ortadan kaldırıldığı bir direnişin gerekliliğini göstermiştir. İlk direniş hareketlerinde yer alan pek çok kişi, TMT'nin kurulmasının ardından bu yeni yapıya entegre olmuştur.

5.3 Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) Nedir?

Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), Kıbrıs'taki Türk varlığını savunmak amacıyla, 1 Ağustos 1958'de resmen faaliyete geçmiştir. Bu oluşum, Türkiye'nin resmi onayı ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Özel Harp Dairesi'nin desteği ile, adadaki Türk liderlerin katkılarıyla hayata geçirildi. Teşkilat, esas olarak Kıbrıslı Türk gençlerden oluşuyor ve Ankara'dan gelen talimatlar doğrultusunda hareket ediyordu. 1958'den 1963'ün sonlarına dek gizli bir yapı olarak faaliyetlerini yürüten TMT, bu dönemde örgütlenme, eğitim ve silahlanma gibi konularda hazırlıklarını sürdürdü. 21 Aralık 1963'te açığa çıkan TMT, 1974'e kadar Kıbrıs Türklerinin direnişini örgütleyerek, adanın Yunanistan ile birleşme amacına karşı koydu (Tansu, 2002).

Türkler; ulusal bayrak, kutsal kitap ve silahlar üzerine verdikleri antla, Rum ve Yunan liderliğinin agresif ENOSİS çabalarına karşı, güçlü ve azimli bir direniş göstermiş ve Türk halkının haklarını koruma görevini üstlenmişlerdir. Bu cesaretli eylemleriyle, adanın geleceğinde belirleyici bir rol oynayarak milli meselelerin savunucusu olmuşlardır (Tolgay, 1993).

1878 yılından itibaren Kıbrıs Türk toplumunun içinde yeşeren, geçmişte yaşanan anlaşmazlıklar ve adaletsizliklerle güçlenen direnme ruhu, Türk Mukavemet

Teşkilatı'nın (TMT) oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bu duygu, yıllar içinde toplumda kök salmış ve sonunda Kıbrıs Türk halkının ortak bir çabası olarak TMT'nin kurulmasını sağlamıştır. TMT, önceden bölük pörçük çalışan direniş gruplarını tek çatı altında toplayarak, ada genelinde, her bir Türk yerleşkesinde hissedilebilen güçlü bir direniş ağına dönüşmüştür. TMT'nin kuruluşu, Rum iddialarının tersine, agresif veya terörist bir amaç güden bir yapı olmaktan çok, Türk toplumuna yönelik artan saldırılar karşısında bir savunma mekanizması olarak ortaya çıkmıştır.

EOKA'nın terör faaliyetlerinin ardından 2,5 yıl sonunda oluşturulan TMT, Türk gençlerini savunma yetenekleri konusunda eğitmiş ve onlara savunma için gerekli araç ve gereçleri sağlamıştır, bu süreç boyunca hiçbir Rum yerleşim birimine yönelik saldırı gerçekleştirilmemiştir.

Kıbrıs'taki Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), kendisine yönelik olarak Rum liderliği tarafından yürütülen itibarsızlaştırma çabalarına rağmen, ada üzerindeki gerçek ulusal direniş gücü olarak kabul edilir. Bu çabalar arasında, TMT'nin faşist bir örgüt olduğuna dair iddialar da yer almaktadır. Ancak TMT, temel amacı Kıbrıs Türk halkının korunması olan, özünde savunma odaklı bir yapıdır. Operasyonlarında, Türk toplumuna yönelik silahlı saldırılarda bulunan EOKA üyelerini hedef almış, hiçbir zaman bir bireyi sırf Rum olduğu için ya da Rum yerleşimlerini saldırı amacıyla seçmemiştir. Bu durumlar, TMT'nin faşist bir yapıda olmadığını kanıtlarıdır. Eğer TMT, faşist bir örgüt olsaydı, 1963-1974 arasında Kıbrıs Türk toplumunun yönetiminde olduğu dönemde faşist bir parti oluşturup, yönetimi bu parti aracılığıyla sürdürür ve toplumu faşist ideolojiye göre şekillendirirdi.

TMT, Kıbrıs Türk toplumunun direniş ve özgürlük arzusunun bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Emekli Albay İsmail Tansu'nun ifadeleriyle TMT, Kıbrıs Türklerinin milli mücadele hareketidir tanımı, bu örgütün kökenini ve önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bu tanım, TMT'nin, Türk toplumunun bağımsızlık ve özgür iradesini koruma kararlılığının bir sonucu olarak kurulduğunu ve Kıbrıs Türk halkının özgürlük mücadelesinde kilit bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Akgün, 2009).

Rauf Denктаş, Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) hakkında yaptığı açıklamada, TMT'nin Kıbrıs Türk topluluğunun ilk savunma yapılanması olmamakla birlikte, sistemli bir organizasyon olarak kurulup, belirlenen hedeflerine yönelik bilinçli bir politika izlediğini ve sürekli bir varlık gösteren ilk bağımsızlık hareketi olduğunu belirtmiştir. Denктаş, TMT'nin, tamamen amatör gönüllülerden oluşan

Volkan Hareketinden ulusal misyonu devralarak kısa sürede adanın dört bir yanına yayıldığını ve sağlam bir temel attığını vurgulamaktadır (Emircan, 1998).

Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) ilk günlerine dair bilinmeyenler, yıllar sonra gün ışığına çıkmış ve gizemini kaybetmiştir. Artık TMT, yeraltı döneminin ötesinde, silahlı, milli kurtuluş hareketi olarak kabul edilip, cesur eylemleriyle tanınmalıdır. Bu hareketin yarattığı destanlar, tarihin derinliklerine kazınmalı ve gelecek kuşaklara öğretilmelidir. Efsanevi TMT ifadesi, ona büyü bir imaj kazandırır da bu mistik gücün ortaya koyduğu kahramanlık öyküleri, Kıbrıs Türk tarihinin değerli bir parçası olarak hatırlanmalıdır. Anadolu'daki Milli Mücadele hikayeleri gibi, TMT'nin destanları da ulusal mirasımızın canlı bir bölümüdür (Tansu, 1998).

1958'in sonlarında temeli atılan Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), derin köklere sahip bir mücadelenin mirası olarak doğmuştur. Bu miras, 1955'ten 1958'e kadar EOKA ile yapılan çatışmalarda kendini kanıtlamış yerel liderlerin önderliğinde şekillenmiştir. Türkiye'nin çeşitli cephelerde, Yemen'den Anadolu'ya, Kore'ye kadar uzanan savaşlarda sergilediği kahramanlıkların devamı niteliğindeki TMT, tecrübeli Türk askeri liderlerinin rehberliğinde oluşturulmuştur. Görevini 1976 yılında onuruna yakışır bir şekilde yerine getiren TMT, gücünü iktidar hevesine kapılmadan, mütevazı bir çekilme ile tarih sahnesinden ayrılmıştır. Bu, onu dünya üzerinde eşsiz kılan bir vasıftır (İlkman, 1998, s. 27).

Milli direniş tarihinde, 19 Mayıs 1919 ile 1 Ağustos 1958 tarihleri, benzersiz ve dönüm noktası niteliğindeki başlangıçları temsil eder. İlki, Türkiye'nin emperyalist güçlere karşı özgürlük mücadelesini; ikincisi ise, Kıbrıs'ın bağımsızlık yolculuğunu başlatır. Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a adım atışı, sadece Türk ulusu için değil, tüm dünyadaki sömürge altındaki uluslar için bir umut kaynağı haline gelmiştir. Bu ilham, Kıbrıs Türkleri için de bir yol haritası olmuş ve nihayetinde 1 Ağustos 1958'de, Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) kurulmasıyla somut bir şekle bürünmüştür. Bu tarihe kadar Kıbrıs halkı, Megali İdea'nın yarattığı ENOSİS rüyasına ve İngiliz sömürge yönetiminin baskısına karşı direnmiş, etkin bir direniş sergilemiştir. TMT'nin oluşumu, bu mücadelenin modern bir kurtuluş hareketi çerçevesinde yapılandırılmasını ve halkın belirlenmiş amaçlar doğrultusunda birleşik bir şekilde hareket etmesini sağlamıştır. TMT, Kıbrıs Türk halkının özgürlük arzusunun bir yansıması olarak, toplumun her kesiminde bütünleşmiş bir şekilde faaliyet göstermiş

ve toplumla uyum, insani değerlere saygı ilkelerine dayanarak kısa sürede belirgin başarılar elde etmiştir. Bu teşkilat, sadece askeri bir direnişten çok daha fazlası olup, Kıbrıs Türk halkının siyasal, kültürel, ekonomik ve sosyal mücadelesine de derinden katkıda bulunmuştur.

TMT'nin faaliyet dönemi boyunca, toplumsal yaşamın devamlılığı, hatta en çetin çatışma zamanlarında bile kesintisiz devam etmiştir. TMT, toplumla uyum ve insani değerlere saygıyı temel alan başarısının arkasında, bilinçli ve kararlı direniş metodolojilerini uygulayan bir teşkilat olarak, 1958'den 1974'e kadar süren dönemde, Kıbrıs Türk halkının ulusal karakterini ve birikimini etkileyici bir zaferle taçlandırmıştır. Böylece, TMT, bağımsızlık ve özgürlük arayışındaki her toplum için örnek teşkil eden bir hareket olarak tarih sahnesinde önemli bir yer edinmiştir. Teşkilatın kuruluşu, yapılanması ve başvurduğu stratejiler, dikkate değer ve öğretici nitelikler barındırmaktadır.

Dönemin politik zorunlulukları doğrultusunda, Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin 7 Mart 1967'de Kıbrıs'a atadığı Dışişleri Temsilcisi Büyükelçi Zeki Kuneralp, adada yönetim olarak adlandırılan yeni bir yönetim yapısına geçişi desteklemiştir. Bu süreçte, TMT tarafından yerleştirilen kamu düzeni ilkeleri, bu yeni yönetim modelinin temelini oluşturmuştur. TMT'nin dikkate değer liderlerinden bazıları da bu dönüşüm sürecinde sivil idarede kritik roller almış ve önemli görevler üstlenmişlerdir, bu da onların yönetimdeki etkilerinin altını çizer (Tolgay, 1993).

Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), Kıbrıs Türk toplumunun hak ve özgürlüklerini savunmakla kalmamış, aynı anda demokratik ilkelerle donatılmış bir Türk Devleti'nin temellerini atmıştır. TMT'nin bu rolleri, onun sadece bir direniş örgütü olmadığını, toplumsal ve siyasi bir dönüşümün öncüsü olduğunu kanıtlamaktadır. EOKA ile yapılan karşılaştırmalarda, TMT'nin stratejik ve ilkeli yaklaşımlarıyla, EOKA'nın yol açtığı şiddet ve kaosu aksine, barış ve istikrarı hedef aldığı görülmektedir. TMT, EOKA'nın aksine, Rum toplumuna zarar vermek yerine, Türk toplumunun birliğini ve güvenliğini önceliklendiren eylemlerle öne çıkmıştır. TMT'nin kuruluşundan 16 yıl sonra, Kıbrıs Türk halkı zorluklara rağmen kendi devletini kurarken, EOKA'nın faaliyetleri ise, Kıbrıs'ın bölünmesine ve iki ayrı devletin oluşmasına neden olmuştur. EOKA'nın başlangıçtaki hedefleri gerçekleşmemiş, Kıbrıs Türk halkının azmi ve direnişiyle karşılaşmıştır. Bu süreç, TMT'nin etkili bir direniş ve teşkilatlanma modeli olduğunu, EOKA'nın ise toplumunu

bölünmeye sürükleyen bir yapı olduğunu göstermiştir. TMT'nin başarısı, sadece Kıbrıs'ta değil, bağımsızlık ve özgürlük arayışı içinde olan tüm topluluklara ilham veren bir örnek teşkil etmektedir. Bu nedenle, TMT'nin kuruluşu ve faaliyetleri, yalnızca bir direniş öyküsü olarak değil, aynı zamanda toplumsal birliğin ve dayanışmanın gücünü simgeleyen önemli bir dönüm noktası olarak görülmelidir. Kıbrıs meselesinin arkasında iki temel faktör yatmaktadır: Kıbrıs Türk toplumunun temel hak ve özgürlüklerinin savunulması ve adada yaşanan emperyalist genişlemeye karşı insani prensiplere dayalı bir direniş sergilenmesi (Tolgay, 1993).

TMT'nin temelleri ve sürdürdüğü çaba, Kıbrıs konusunun anahtar iki gerçekliği üzerine kuruludur. Bu teşkilatın gerçekleştirdiği faaliyetlerde insan onuruna aykırı herhangi bir element bulunmaz. Aksine, insan haklarının desteklenmesi ve geliştirilmesine yönelik önemli çabalar sarf edilmiştir. TMT'nin mücadelesi, gayet geçerli sebeplere dayanmakta olup, Rumların Akritas Planı gibi emperyalist arzuları ve vahşeti temsil eden bir örneğin varlığı, bu mücadelenin ne kadar haklı olduğunun kesin bir kanıtıdır.

1974'te gerçekleşen Barış Harekatı, askeri analizlerde modern çatışma tarihinde önemli bir yer tutar. Adalarda yapılan mücadelelerin zorluğunu vurgulayan uzmanlar, teknolojik olarak gelişmiş savunma sistemleri ile güçlendirilmiş Kıbrıs'a yapılan müdahaleyi olumlu şekilde değerlendirirler. Kıbrıs Türk Barış Harekatı, bazı uluslararası askeri eğitim kurumlarında öğretim materyali olarak kullanılmaktadır. Başarının bir parçası olarak TMT de övgüye mazhar olmuştur. Zira TMT, 1 Ağustos 1958'den itibaren yürüttüğü direnişle, bu meşru müdahalenin zeminini siyasi, psikolojik ve askeri açıdan oluşturmuş ve bu hareketin nedenlerini dünya genelinde anlatmıştır. Adalarda yapılan savaşlarda başarının anahtarı köprübaşı oluşturmaktır. Kıbrıs'taki Barış Harekatı'nda bu stratejik avantajı sağlayan, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin adadaki gücü olan TMT'dir, böylece hareketin başarıya ulaşmasında kritik bir rol oynamıştır (Tolgay, 1993).

1958 yılının 1 Ağustos'unda kurulan TMT, kısıtlı imkanlar ve basit silahlarla direnişin tohumlarını eken bir gerilla birliği olarak yola çıkmıştır. Bu hareket, 1974 yılının temmuz ayına kadar süren mücadelesinde disiplinli bir askeri yapıya bürünmüş ve Türk Silahlı Kuvvetleri ile beraber Kıbrıs Türk toplumunun meşru mücadelesinde belirleyici bir güç olmuştur. Bugün, TMT'nin aldığı bayrağı, gelişmiş savunma teknikleriyle donanmış Güvenlik Kuvvetleri devralmıştır.

1 Ağustos, Kıbrıs Türklerinin var olma savaşında bir milat ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı an olarak kabul edilir. Bu tarih, Kıbrıs Türklerinin onurlu direnişinin bir sembolü olarak, gelecek kuşaklara aktarılacak bir gurur kaynağıdır ve her yıl kutlanarak bu mücadelenin anlamı ve önemi vurgulanmalıdır.

5.4 TMT'nin Kuruluş Amacı Nedir?

TMT, Rum terör örgütü EOKA'nın 1 Nisan 1955'te başlattığı ENOSIS amaçlı eylemlere karşı, Kıbrıs Türk halkının can ve mal güvenliğini muhafaza etmek, Rumların ENOSIS ideallerini engellemek ve Türkiye'nin politik, askeri ve stratejik haklarını korumak için oluşturulmuştur.

TMT'nin eski üyelerinden ve Kıbrıs'taki TMT Derneği'nin kurucularından Celal Bayar'a göre TMT, 1 Ağustos 1958'de EOKA'nın baskılarına karşı Kıbrıs Türk toplumunun ortak çabasıyla kurulmuştur. Bu örgüt, Türk toplumunun hayatını, mülkiyetini, onurunu ve güvenliğini koruma görevini üstlenmiş ve ENOSIS girişimlerine engel olmuştur. Bayar, eğer TMT olmasaydı, 1963 yılının 21 Aralık tarihinde başlayan olaylar sonrasında bugünkü duruma ulaşmanın mümkün olamayacağını, hatta Kıbrıs'ta Türk varlığından söz etmenin imkânsız hale gelebileceğini ifade etmektedir. TMT'nin kendisine verilen görevi başarıyla yerine getirdiğini ve tarihte önemli bir yer edindiğini belirten Bayar, Rum tarafının hala ENOSIS hayalini sürdürdüğünü, Türk toplumunun bugünkü başarılarının ve KKTC'nin temellerinin büyük ölçüde TMT'nin liderliği, şehitlerin fedakarlıkları, gazilerin cesareti, halkın direnci ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin desteği sayesinde atıldığını dile getirmektedir (Bayar, 2005).

TMT'nin belirlenen misyonları şunlardır diyebiliriz:

- Kıbrıs Türklerinin yaşamsal ve ekonomik güvenliğini garantilemek,
- ENOSIS amacına yönelik terör ve baskılara meydan okumak,
- Türk toplumuna yönelik herhangi bir saldırıyı etkisiz hale getirmek,
- Türk topluluğunun iç dayanışmasını güçlendirmek ve ENOSIS'i destekleyen çevrelerin Türk içinde ayrılık yaratma çabalarını boşa çıkarmak,
- Rumlara ve İngiliz yönetimine karşı Kıbrıs Türklerinin haklarını müdafaa etmek,

- Türkiye ile olan bağları canlı tutmak ve Türk halkının anavatanına olan bağlılığını perçinlemek,
- Bu yönde, Kıbrıs Türk topluluğunun uyum ve bütünlüğünü korumak, ENOSIS taraftarı Kıbrıs Rumlarının Türk toplumu içerisinde bölücü ideolojik faaliyetlerde bulunmasını engellemek (Cumalıoğlu, 2001).

TMT, belirlediği ilkeler doğrultusunda, 1958-1960 ve 1963-1974 yılları arasında Türk halkının mücadelesini düzenlemiş, Rum saldırılarına karşı direnç göstermiştir. Bu direniş, adanın Yunanistan'a katılmasını engelleyerek bağımsızlık yolunu açmıştır (Cankut, 2006).

Kıbrıs Türk topluluğu ilk etapta, milli varlığa yararlı bölgesel cemiyetler benzeri yerel ve parçalı direniş grupları oluşturmuş, fakat bu gruplar yeterli etkiyi gösterememiştir. Kıbrıs Türklerini birleşik ve etkin bir direniş hareketi altında toplamayı başaran TMT, bu süreçte kilit bir rol üstlenmiştir.

Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı Derneği'nin lideri Yılmaz Bora, gerçekleştirilen resmi bir mülakatta, Kıbrıs Türklerinin direniş ruhunun kökenlerinin çok eski zamanlara dayandığını vurgulamıştır.

1930'lar ve 1940'larda Rumlar, Kıbrıs'ta Türkler karşısında saldırgan davranışlar sergilemiş ve onları aşağılama gibi eylemlerde bulunmuşlardır. Rumlar, adanın kendilerine ait olduğunu iddia ederek, Türklerin Kıbrıs'ta yeri olmadığını savunuyorlardı. Aile büyüklerinden sıkça, Rumlara güvenilemeyeceği ve onların ENOSİS hedefine ulaşmak için çalıştıkları anlatılırdı. Bu durum, Kıbrıs Türklerinde milli bir bilincin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu bilinç nesiller boyu aktarılmış ve EOKA'nın 1955'te başlattığı silahlı hareketlerle birlikte, Türkler arasında örgütlenme gereksinimi doğmuştur. O dönemde küçük ölçekli örgütlenmeler arayışı başlamış ve ellerinde yeterli silah olmamasına rağmen, insanlar bulabildikleri silahları toplamışlardır. Bu sayede, Rumlara karşı bir caydırıcı güç oluşturulmaya başlanmıştır. Özellikle Lefkoşa'nın kasapları, korkusuzluklarıyla tanınırdı ve onların yaklaşmasıyla Rumlar hızla geri çekilirdi. 9 Eylül Cephesi, Kara Çete ve Volkan gibi önceki direniş örgütleri de bu çabaların bir parçası olarak yer almıştı (Cankut, 2006).

"Kara Çete", "Volkan" ve "9 Eylül Cephesi" gibi yapılar, politik bir temele dayanmamaktaydılar. Bireysel eylemler, genellikle istenmeyen sonuçlar doğurarak, faydadan çok zarara neden oluyordu. Bu gruplar, direnişin ilk adımları olarak görülebilirler, ancak yeterli değillerdi. Savunma ve mücadele hareketlerini daha

verimli bir biçimde gerçekleştirebilmek için, siyasi liderliğin desteğini alabilecek, düzenli, organize ve disiplinli bir yeraltı örgütlenmesi kurmanın önemi açıkça ortaya çıkmıştır (Akkurt, 2000).

Rauf Denктаş'ın değerlendirmelerine göre, Kara Çete'nin milli direniş faaliyetlerine katılımı beklentileri karşılayamamış ve hayal kırıklığı yaratmıştır. Bu grup, sadece geçici fırsatları değerlendirmek için bir araya gelmiş düzensiz ve sorumsuz bir grup bireyin eylemlerinden ibaret kalmıştır. Eğer TMT kurulmamış olsaydı, bu tür yıkıcı grupların toplum üzerinde ciddi sorunlar yaratabileceği düşünülmektedir. 9 Eylül Cephesi ise Kara Çete'ye kıyasla daha organize görünse de kim tarafından yönlendirildiği belli olmayan ve kısa süreli bir girişim olarak değerlendirilmiştir. Denктаş'a göre, bu tür grupları Volkan ve TMT gibi örgütlerle aynı seviyede görmek doğru olmaz (Tolgay, 1993).

Kıbrıs'taki önceki direniş gruplarının, adanın genelindeki Türk nüfusunu, her yerde faaliyet gösteren EOKA karşısında etkili bir şekilde koruyamayacağı açıktı. Bu durum, daha geniş kapsamlı ve adanın tamamında etkin bir şekilde örgütlenmiş, bilimsel prensiplere dayalı yeni bir direniş hareketinin oluşturulması gerekliliğini ortaya koymuştur. Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), bu ihtiyacın doğrudan bir sonucu olarak meydana gelmiştir. TMT, ulusal bir savunma hareketi olarak kurulmuş olup, temel amacı EOKA'nın saldırıları karşısında Türk halkını korumak, her bir köyde ve mahallede halkı mobilize ederek savunma birimleri oluşturmak, bu birimlere eğitim sağlamak, adanın Yunanistan'a ilhakını engellemeye yönelik faaliyetlerde bulunmak ve silahlı bir direniş ağı kurmaktır. TMT, bu amaçlar doğrultusunda Türkiye'den silah sağlamayı, gençleri eğitmeyi ve adanın her bir köşesinde savunma grupları kurmayı hedeflemiştir (İsmail, 2000).

Kıbrıs Türk halkının, 1878'de adanın İngiliz yönetimine geçmesinden itibaren, bağımsızlık ve kendini koruma çabalarıyla çeşitli örgütlenmelere gitmiş olması, onların direniş ve savunma ihtiyacının bir göstergesidir. Bu süreç, Birinci Dünya Savaşı'ndan KKTC'nin kurulduğu döneme kadar uzanmakta ve çeşitli aşamalar içerisinden geçmiştir. Bu aşamalar, ENOSİS karşıtlığı, milli kimlik ve kültürün korunması gibi çeşitli amaçlara hizmet etmiştir. EOKA'nın saldırılarına yanıt olarak Türkiye'nin desteği ile kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), bu direniş ve örgütlenme çabalarının zirvesini temsil etmektedir. TMT, Kıbrıs Türklerinin can ve mal güvenliğini koruma, ENOSİS'i engelleme ve Türkiye ile ilişkileri güçlendirme

gibi temel amaçlara hizmet etmiş, adada etkin bir savunma ve direniş ağını merkezi bir yapı altında örgütlemiştir. TMT hakkında mevcut bilgilerin sınırlı olması, bu konudaki anlayış ve bilginin genişletilmesinin önemini vurgulamaktadır. TMT'nin tarihi rolü ve etkileri üzerine yapılacak detaylı çalışmalar, örgütün Kıbrıs Türk toplumu ve genel tarih içindeki yerini aydınlatarak, farklı bakış açılarına dayalı zengin tartışmaları teşvik edecektir. Bu, TMT'nin tarihsel sürecini daha iyi anlamamızı ve kapsamlı bir şekilde değerlendirmemizi sağlayacaktır. TMT'nin geçmişi ve faaliyetleri üzerine iki farklı bakış açısı mevcuttur:

Bir yanda, TMT'ye olumlu bakan ve direnişin mirasını, milli değerleri ve tarihsel gerçekleri geleceğe taşıma niyetinde olan, bu süreçte yapıcı ve anlayışlı bir yaklaşım sergileyen kişiler bulunur. Bu kesim, TMT'nin eylemlerini dikkatle ve olumlu bir çerçevede değerlendirir.

Diğer yanda ise, TMT'nin kuruluş amacına ve icraatlarına soğuk bakan, eleştirilerde bulunarak ve zaman zaman negatif propaganda yapma potansiyeli taşıyan bir tutum içinde olanlar yer alır. Bu grup, TMT'nin hareketlerini olumsuz bir açıdan inceleyip, sıkça tenkit eder (Cumalıoğlu, 2001).

İsmail Tansu, eserinde, Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) yüzeye çıktıktan sonraki rollerinin genel olarak tanındığını belirtir. Ancak, teşkilatın kuruluş amacı, kurucuları gibi konuların daha az bilinen yönlerini vurgular. Tansu, bu konuların kırk yıl boyunca kamuoyundan saklandığını ve TMT ile ilişkili bireylerin bu sırları yaşamları boyunca koruduklarını ifade eder. TMT hakkında bu derin bilgilerin, devlet sırrı olarak kalan ve açıklanmayan yönlerinin artık gün yüzüne çıkarılmasının zamanının geldiğini dile getirir. Tansu, TMT'yi hayata geçiren devlet adamları ve yüksek rütbeli komutanların çoğunun hayatını kaybettiğini, bu nedenle gelecek nesillere bu önemli tarih parçasını aktarmanın milli bir görev olduğunu savunur (Tansu, 2002).

TMT'nin faaliyetleri, KKTC'nin temelini oluştururken önemli bir faktör olmuştur. Bu teşkilat, KKTC'nin kuruluş sürecine kadar, Kıbrıs Türklerinin Rum saldırıları karşısında korunması ve toplumsal yapılanmanın güçlendirilmesinde merkezi bir rol üstlenmiştir. Bu çabalar, KKTC'nin inşasında TMT'nin büyük bir katkısı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, KKTC'nin varlığı ve yapı taşlarında TMT'nin etkisinin büyük olduğu kesindir.

İsmail Tansu'nun eserinde belirttiği üzere, Türkiye'nin Kıbrıs'ta bir bölümünde özgür ve egemen bir Türk Devleti kurma amacı, Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) oluşturulmasının temelini oluşturmuştur. Tansu'ya göre, bu hedef, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin direktifleriyle TMT'nin kuruluşuyla hayata geçirilmiş, böylece Kıbrıs'ta Türkiye'nin stratejik hedeflerinden biri olan bağımsız bir Türk varlığının temelleri atılmıştır. Bu durum, Kıbrıs adasının tamamı ya da bir kısmının Türkiye'ye iadesi gerçekleşmese dahi, adada kalıcı bir Türk egemenliğinin sağlanması amacını göstermektedir (Tansu, 2002).

TMT, Kıbrıs'taki Türk topluluğunun refahını ve güvenliğini merkeze alan bir yaklaşımla, adadaki siyasi gelişmeleri, Rum toplumunun eylemlerini, yerel yönetim politikalarını ve Türkiye'nin stratejik kararlarını dikkatle inceler. Bu, Kıbrıs Türklerinin, Rum baskısına karşı direnme ve ada üzerindeki varlıklarını koruma hedefine dayanır. TMT'nin bu amacı, geniş halk kitlelerinden aldığı güçlü destekle pekiştirilmiş, organizasyon, adanın Yunanistan tarafından işgalini engelleme misyonu etrafında birleşmiş, bu uğurda canlarını feda etmeye hazır bilinçli ve vatansever gönüllüler tarafından oluşturulmuştur. TMT'nin strateji ve politikaları, Kıbrıs Türk toplumunun genel istek ve çağrılarına dayanarak şekillenir, böylece organizasyon, siyasi mücadelelerde ve toplumun korunmasında kritik bir role sahip olur.

Kıbrıs'taki Türk topluluğunun dileği açıkça belirlenmiş ve uluslararası platformda ilan edilmiştir. Bu dileğin özü, Rum egemenliğine teslim olmama ve Anavatan Türkiye ile bütünleşme isteğidir. TMT, bu güçlü isteğin koruyucusu olarak faaliyet göstermektedir. Birkaç entelektüelin bu genel istekle uyumlu olmayan fikirlerine hoşgörüyle yaklaşamayız, zira konu tartışma aşamasını çoktan geçmiş ve toplumun kalbine ve akıllarına derinlemesine işlemiş kutsal bir davayı, bu davaya adanmış çabaları korumanın, kritik önemi vardır (Kasımoğlu, 1991).

Rauf Denктаş, TMT'nin oluşumunu, ulusal bir politikanın askeri kolu olarak görmektedir. Bu yapı, gençlerin enerjisi ve cesareti üzerine kurulmuş, ancak politik bir liderliğin rehberliğinde hareket ettiğinde etkili olabilecek bir duruş sergiler. Denктаş, bir silahlı teşkilatın bağımsız olarak politika belirlemesinin olumsuz sonuçlara yol açabileceğine dikkat çekerken, siyasi bir vizyonla hareket etmenin önemini vurgular. Volkan Hareketinin, Rum saldırılarına karşı koyan, fakat siyasi yönlendirme ve koordinasyondan yoksun, gönüllü bir tepki hareketi olduğunu belirtir. Denктаş, 1958'de EOKA'nın tehditkar hamlelerine ve İngilizlerin Türlerin aleyhine olabilecek

anlaşmalar yapma eğilimine işaret eder. Bu çerçevede, Volkan Hareketinin daha organize, disiplinli ve profesyonel liderlik altında yeniden yapılandırılmasının zorunluluğu üzerinde durur. Bu dönüşümle, daha önce bağımsız davranış sergileyen bireylerin TMT'ye entegrasyonu teşvik edilerek, Kıbrıs Türklerinin mücadelesinde yeni bir sayfa açıldığı anlatılır.

1958'in ilk aylarında, Kıbrıs'ta TMT idealleri etrafında toplanan bir gençlik hareketi, varlıklarını güçlü bir şekilde hissettirmeye başladı. Bu hareket, İngiliz yönetimini derinden rahatsız etti. Ocak ayında yaşanan 48 saatlik yoğun eylemlilik sonrası, Sir George Sinclair ile gerçekteştirilen bir buluşmada, Kıbrıs Türk toplumunun sergilediği kararlı direnişin, İngiltere'ye Kıbrıs meselesine dair yeni perspektifler kazandırdığı ve bu olayların, sorunun ele alınışında bir dönüm noktası olduğu vurgulandı. TMT'nin varoluş amacı, sadece o günkü eylemlerle sınırlı kalmayıp, sonraki süreçte de disiplinli, vatanını seven gençler ve üyeler aracılığıyla geniş halk kitlelerine yayılarak, ulusal bir direniş ruhu aşılamada kilit bir rol üstlendi. Bu süreç, bizi 20 Temmuz olaylarına doğru ilerleyen bir yola soktu (Tolgay, 1993).

Mustafa Saffet, eski bir TMT üyesi olarak, TMT'nin resmi olarak 1 Ağustos 1958'de kurulduğu şeklinde bir bilgi bulunsa da aslında 1956-57 yıllarında bazı milliyetçi gençlerin, merhum liderleri Fazıl Küçük öncülüğünde, Volkan adı altında gizli faaliyetler yürüttüklerini belirtiyor. Bu gençlerin temel amacı, Türkleri, EOKA'nın saldırılarına karşı korumak için bir araya gelmiş olmalarıdır. Bu açıklama, TMT'nin köklerinin ve temellerinin, resmi kuruluş tarihinden önce, toplumsal bir mücadele ve savunma hareketi olarak şekillendiğini göstermektedir (Tolgay, 1993).

TMT'nin oluşumu, Kıbrıs Türk topluluğunun hayatta kalma mücadelesinden kaynaklanan, kendiliğinden gelişen bir direniş hareketi olarak ifade edilebilir. Bu yapı, temel olarak, Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılmasını önleme, Kıbrıs Türklerinin dayanışmasını güçlendirme ve en önemlisi topluluğun var oluşunu savunma gayesiyle kurulmuştur. TMT, bu amaçlar doğrultusunda hareket ederek, Kıbrıs Türklerinin kaderini belirleyen önemli bir rol üstlenmiştir.

5.5 TMT Özellikleri

TMT, EOKA gibi diğer direniş gruplarından ve dünyanın farklı yerlerindeki benzer örgütlerden ayrılan bazı temel özelliklere sahipti. 1960 öncesi Kıbrıs'ı yöneten İngiliz otoriteleri, TMT'nin varlığını fark etmiş olsalardı, muhtemelen onu illegal bir

yapı olarak kabul edip sürekli takip altına alacak ve faaliyetlerini baltalayacaktı. TMT, yeraltında faaliyet gösterme, eylemlerden uzak durma, bildiri yayınlamama ve gereksiz çatışmalardan kaçınma gibi stratejileriyle hem Rum hem de İngiliz otoritelerini altı yıl boyunca yanıltmayı başardı. Gizlilik ilkelerine sıkıca bağlı kalarak, dikkat çekmeden varlığını sürdürdü ve bu sayede hedeflerine ulaşmak için gerekli zamanı kazanmış oldu.

TMT kuruluşu, Türkiye Cumhuriyeti'nin yasalarına başvurulmaksızın gerçekleşmiş olsa da Kıbrıs'taki Türk varlığının korunması açısından elzem bir meşruiyet taşımaktadır. İngiltere'nin kontrolündeki Kıbrıs'ta varlık gösterdiği için İngiliz yönetimi tarafından kaçınılmaz olarak gayri resmi ve yasadışı bir yapı olarak görülmesi anlaşılabilir bir durumdur. Ancak TMT'nin oluşturulması, Türkiye'nin ulusal çıkarlarına ve dış politika vizyonuna uygun olarak, dönemin Türkiye Hükümeti tarafından onaylanmış ve desteklenmiştir, bu da onu Türkiye perspektifinden bakıldığında tamamen meşru bir savunma mekanizması haline getirir. Örgütün faaliyetlerinin gizli tutulması, resmi devlet kayıtlarında yer almaması ve işleyişinin büyük oranda sözlü iletişimle sürdürülmesi, TMT'nin hassas doğasının bir yansımasıdır. Yazılı kayıtlar yalnızca Genelkurmay Başkanlığı'nın Özel Harp Dairesi'nde, büyük bir gizlilik içinde muhafaza edilmiştir. Resmiyetten uzak, özel bir yapıda organize edilen TMT'ye, hükümet ve Genelkurmay Başkanlığı tarafından herhangi bir direkt müdahalede bulunulmamıştır. Yetkililer, kendilerine ulaştırılan bilgilerle yetinmiş, TMT'nin talepleri olduğunda ise bu ihtiyaçlar derhal karşılanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, TMT'nin önemini ve meşruluğunu kabul ederek, yasal bir zeminin olmamasına rağmen, konuya ilişkin her türlü desteği sağlamıştır. Bu durum, dönemin liderlerinin, teşkilatın kritik rollerini ve ihtiyaçlarını proaktif bir şekilde destekleme konusundaki kararlılığını göstermektedir.

TMT içerisinde yer alan mücadeleci kadronun, Kıbrıs Türk topluluğundan seçilen gençlerden meydana gelmiş olması, örgütün yerel halkla derin bir bağ kurmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, örgütün liderlik kademelerinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nden gelen subaylar önemli roller üstlenmiştir. Özellikle, örgütün zirvesindeki komuta pozisyonunda, albay rütbesiyle Türk ordusundan bir subay bulunmuştur. Adanın çeşitli bölgelerinde kurulan TMT birimlerinin başındaki isimler de bu disiplinli ve stratejik bakış açısını yansıtan Türk subaylarından oluşmuştur. Bayraktar olarak tanınan üst düzey lider, Kıbrıs Türklerinin siyasi çabalarından ziyade,

TMT'nin Ankara merkezli yönetimine ve Genelkurmay Özel Harp Dairesi Başkanı'na direkt raporlama yükümlülüğüyle görev yapmıştır. Bu durum, TMT'nin hem yerel hem de ulusal düzeyde koordineli bir mücadele yürütme kapasitesine sahip olduğunu gösterir (Tansu, 2002).

TMT, kendini bir savunma ve direniş teşkilatı olarak tanımlamış, EOKA'nın provokasyonlarına tepki olarak Türk topluluğunun güvenliğini sağlama amacıyla ortaya çıkmıştır. Saldırganlık ve şiddet eğiliminden uzak, milli değerlere bağlı bir duruş sergilemiştir. Kuruluşu, Türk toplumunun maruz kaldığı artan tehditlere karşı bir yanıt olarak, EOKA'nın faaliyetlerinin başlamasından yaklaşık iki buçuk yıl sonra gerçekleşmiştir. Bu hareket, milli bir karakter taşıyarak, disiplinli ve eğitimli bir yapıya önem vermiştir. II. Dünya Savaşı Dönemi'nde Avrupa'daki işgal altındaki ülkelerde oluşan direniş hareketleri ile kıyaslandığında, TMT'nin yüksek eğitim seviyesi, disiplin anlayışı ve görev alan üyelerin özellikleri dikkat çekici bir farklılık gösterir. TMT üyelerinin görevlerine olan bağlılığı ve ketumiyeti, bu sorumluluk duygusunun hayat boyu süren bir yükümlülük olduğunu kanıtlar. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin NATO standartlarına uygun olarak oluşturduğu TMT, başlangıçta Seferlik Tetkik Kurulu adı altında kurulmuş, sonrasında Özel Harp Dairesi olarak tanımlanmıştır. Teşkilatın işleyişi ve yapılanması, diğer askeri birimler ve müttefikler tarafından bile izlenemeyecek kadar yüksek bir gizlilik içinde yürütülmüştür. Bu, TMT'nin olağanüstü bir gizlilik ve profesyonellikle faaliyet gösterdiğini gösteren bir özelliktir.

Türk milleti binlerce yıllık bir devlet yönetim deneyimine, tarihte ilk kez düzenli bir ordu oluşturma başarısına ve asker millet kimliğini sürekli muhafaza etme özelliğine sahiptir. Bu köklü geçmiş, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını her daim koruyarak, olası ittifaklardan kaynaklanabilecek risklere karşı tetikte olmasının temelini oluşturur. Tarih boyunca korunan milli yatkınlık, Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde, TMT gibi özgün milli yapıların oluşumunu mümkün kılmıştır. TMT, Türk toplumunun derin ve zengin tarihinden aldığı ilham ve milli bilinçle hareket eden, özünde milli değerleri taşıyan bir organizasyondur. TMT'nin kullandığı semboller arasında, Türk kültürünün güçlü ve dayanıklılığını simgeleyen bozkurt en belirgin olanıdır. Bu sembol, teşkilatın milli değerlere olan bağlılığını ve Türk milletinin cesaretini yansıtır. Liderlik pozisyonları için seçilen Bayraktar ve Sancaktar unvanları altında yer alan bozkurt figürleri, TMT'nin hem ulusal hem de uluslararası alanda milli

kimliğini güçlü bir şekilde ifade etmiştir. Efsanevi figürler, teşkilatın köklerinin Türk tarihinde kadar derin olduğunu ve milli bir şuurla nasıl hareket ettiğini göstermektedir. Sonuç olarak, TMT, Türk tarihinin zenginliğinden beslenen, milli bir ruha sahip eşsiz bir kuruluştur (Cumalıoğlu, 2001).

Venhar Keskin'in analizine göre, TMT'nin rolü, Kıbrıs Türklerinin savunmasını örgütlemenin ötesine geçerek, onların ayrı bir toplum olarak demokratik ve insani haklarını gerçekleştirmeleri için önemli bir mücadele verdiği yönündedir. Keskin, TMT'nin faaliyetlerinin, Kıbrıs Türklerinin kendi varlıklarını sürdürmeleri, federatif yapıya ve sonrasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kurulmasına giden yolu açtığını belirtir. 1963 ile 1974 yılları arasında, TMT'nin Kıbrıs Türk toplumunun karşılaştığı sosyal ve idari zorluklara çözüm bulmada önemli roller üstlendiğini vurgulayan Keskin, bu dönemde Kıbrıs Türlerinin devlet yapılarından dışlandıklarını ve adeta yönetim boşluğuna itildiklerini ifade eder. Keskin, TMT'nin bu boşluğu doldurarak, adadaki Türk toplumunu birleştirdiğini ve onlara yönetim anlamında destek sağladığını anlatır. Buna ek olarak, Keskin, Kıbrıs Türk halkının zorluklar ve baskılar altında dahi TMT'ye olan inancı ve desteği sayesinde mücadeleyi devam ettirebildiğini, TMT'nin halka umut ve güven sağladığını, bu özelliğiyle de benzeri olmayan bir konumda olduğunu dile getirir. TMT'nin, Kıbrıs Türlerinin tarihindeki, kimliğindeki ve kişiliğindeki yerinin vazgeçilmez olduğunu, onun tarihinden Türk Mukavemet Teşkilatı'nı ayırmakla, Kıbrıs Türk toplumunun tam anlamıyla kavranamayacağını ifade eder. Keskin'e göre, TMT, Kıbrıs Türklerinin mücadelesinde sadece bir direniş örgütü değil, aynı zamanda kimliklerinin ve varoluşlarının temel taşıdır (Keskin, 1998). TMT'nin toplumla olan güçlü ilişkisi ve sosyal düzenin sağlanmasına katkıları, Akıncılar bölge sorumlusu olan eski bir TMT üyesi Bekir Veli Demirci'nin deneyimlerinden öğrenebileceğimiz önemli bir örnekle vurgulanır. Demirci'nin ifadeleri, özellikle zor zamanlarda TMT'nin nasıl bir toplumsal müdahale gücüne sahip olduğunu gözler önüne serer. Akıncılar köyünde kumarın yaygınlığını sonlandırma kararı, bu müdahalenin somut bir örneğidir. Demirci, TMT'nin toplum nezdindeki itibarını ve aldığı kararların toplum tarafından ne derece ciddiye alındığını detaylarıyla anlatır. 1963 yılının aralık ayında kumar olaylarına müdahale sürecini, bir arkadaşıyla yaptığı planlamadan kahvehanelere yaptığı ziyaretlere kadar adım adım açıklar. Kumar oynayanlara yönelik uyguladığı doğrudan ve simgesel uyarılar, TMT'nin toplum üzerindeki etkisini gösteren canlı örneklerdir. Kumar masalarına

müdahalesi, zarların pencereden dışarı atılması ve kumar oynamaya teşebbüs edenlere verilecek ağır cezalar hakkındaki uyarıları, köydeki kumar alışkanlığının kökten çözümüne nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koyar. Demirci'nin bu eylemleri, TMT'nin güvenlik ve direniş odaklı değil, aynı zamanda toplumsal sorunlara pratik çözümler üretebilen bir yapı olduğunu kanıtlar. Bu olaylar, TMT'nin otoritesinin ve toplumla olan bütünleşmesinin, 1974 yılına kadar köyde kumarın oynanmamasını sağlayacak kadar güçlü olduğunu gösterir. Demirci'nin anlatımı, TMT'nin, Kıbrıs Türk toplumu içindeki derin izlerini ve çok boyutlu etkisini belgeleyen bir tanıklıktır. Bekir Veli Demirci'nin anlatıları, 1963 yılındaki zorlu dönemlerde TMT'nin Kıbrıs Türk toplumu içinde nasıl bir rol üstlendiğini gözler önüne sermektedir. Bu dönemde, Akıncılar köyünde yaşayanlara yönelik yayımlanan genelge ile köy sakinlerine belirli davranış kuralları getirilmiş, toplumsal düzen ve sağlık önlemleri alınmıştır. Genelge, köy sakinlerinin belirli sınırlar içinde kalmasını, Rum topluluklarıyla etkileşimden kaçınmasını, kasapların belirlenen alanlarda et kesmelerini ve her bireyin çevresini temiz tutmasını içerir. Ayrıca, hastane çalışanlarının görev alanlarında bulunması ve kırk kişilik bir listenin oluşturularak, bu kişilerce doktora öğle ve akşam yemeklerinin sağlanması planlanır. Demirci'nin anlattığı bir başka önemli hikaye ise, o günlerde yaşanan ilaç sıkıntısına çözüm bulma çabasını içerir. İlaç alımı için kaynak yaratmak amacıyla, köydeki sigaraları toplayıp mühürleyerek, üzerlerine zam yapar ve satışını gerçekleştirir. Yapılan bu stratejik hamle ile elde edilen gelir, ilaç alımında kullanılmıştır. Bu örnekler, TMT'nin sadece askeri ve güvenlik görevlerini üstlenmekle kalmayıp, günlük yaşamın sürdürülmesi, toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve hatta sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi gibi konularda da aktif bir rol oynadığını göstermektedir. Demirci'nin hatıraları, TMT'nin toplum içindeki etkisinin ve toplumsal dayanışmanın nasıl pekiştirildiğini gösteren değerli örnekler arasında yer alır, TMT'nin yalnızca bir direniş ve güvenlik örgütü olmanın ötesinde, toplumsal refah ve sağlık gibi temel ihtiyaçların giderilmesine yönelik önemli adımlar attığını ve toplum içinde problem çözücü ve destekleyici bir rol oynadığını vurgular (Cankut, 2006).

TMT, zaman içinde değişen koşullara uyum sağlasa da mücadelesi boyunca asla vazgeçmediği bazı temel niteliklerle Kıbrıs Türk halkının tarihinde öne çıkar. TMT'nin özgün özellikleri, TMT'nin yapısını ve mücadelesinin ana itici güçlerini net bir şekilde belirler:

- TMT, Türk toplumunun öz inisiyatifıyla hayata geçirilmiş, halkın savunulmasını amaçlayan bir yapıya sahiptir.
- ENOSİS tehdidine karşı Kıbrıs Türk halkının direnişini örgütleyen TMT, bu mücadelede toplumun öncü gücü olmuştur.
- Her dönemde, Türk halkının desteğini arkasına alarak mücadelesini yürüten TMT, bu desteği mücadelenin merkezine koymuştur.
- Anavatan Türkiye'nin desteği ile güç bulan TMT, Kıbrıs'ın Yunan egemenliğine geçişini engelleme çabasında önemli bir direniş göstermiştir.
- ENOSİS'e karşı duruşuyla TMT hem emperyalizme hem de sömürgeciliğe karşı bir mücadele sergilemiştir.
- Faşist EOKA karşısında yürütülen direniş, TMT'nin antifaşist ve insanlık değerlerine olan sıkı bağlılığını yansıtır.
- TMT, ENOSİS'in anti demokratik çabalarına karşı demokrasiyi savunan bir hareket olarak ön plana çıkmıştır.

Bu nitelikler, TMT'nin sadece bir direniş ve savunma mekanizması olmadığını, aynı zamanda Kıbrıs Türk toplumunun özgürlük, demokrasi ve milli dayanışma ideallerine derinden bağlı bir hareket olduğunu göstermektedir. TMT, bu ideallerle Kıbrıs Türk halkının varoluş mücadelesinde belirgin bir yere sahip olmuştur (Önceler, 1998). Kıbrıs TMT Derneği'nin başkanı olan Yılmaz Bora, TMT'nin liderlik yapısının ve etik ilkelerinin temelini oluşturan bazı kritik noktaları dile getirir. Bora'nın açıklamalarına göre, TMT liderleri, kendilerini tamamen davaya adanmış, kişisel çıkarlarından arındırılmış ve cesur bireylerden oluşuyordu. Bu liderlerin sahip olduğu özveri ve cesaret, örgütün tüm katmanlarına yayılarak, TMT'nin başarısında önemli bir rol oynamıştır. Üyeler, maddi desteğin olmadığı bir ortamda, tüm masraflarını kendi cebinden karşılayarak, Türk ulusuna olan bağlılıklarını eylemleriyle göstermişlerdir. 1963 öncesindeki umut dolu dönemden, 1963'te yaşanan olayların başlangıcına ve ardından 1974'e kadar süren sıkıntılı yıllara kadar, Kıbrıs Türk halkı, TMT'nin rehberliğinde birlik ve beraberlik ruhunu korumuştur. Bora, TMT'nin etkili yönetimi sayesinde, hiçbir zaman terör veya baskı yollarına başvurulmadan, ancak ihtiyaç duyulduğunda belirli uyarılar yapılarak halkın geniş çapta saygısını kazandığını belirtir. Türkiye'den gelen komutanlarla birlikte, TMT'nin temelinde yatan ortak değerler, her koşulda anavatanın zarar görmemesini sağlama arzusuna

dayanmaktadır. Bu hem Kıbrıs Türkü hem TMT üyeleri için büyük önem taşımaktadır, çünkü Türkiye, Türk varlığının korunmasında kilit bir öneme sahiptir. Bora'nın vurguladığı bu noktalar, TMT'nin sadece bir direniş hareketi olmakla kalmayıp, aynı zamanda Kıbrıs Türk halkının ve Türkiye'nin milli değerlerine sıkı sıkıya bağlı bir topluluk olduğunu gösterir (Cankut, 2006).

Türkiye Cumhuriyeti, Türk kimliğinin korunup sürdürüldüğü en önemli sığınak olarak görülür. Bu bağlamda, ülkenin sarsılmaz birliğini ve demokratik temellerini günümüzde de aynı tutku ve azimle savunmak, vatansever her fert için kaçınılmaz bir yükümlülüktür. Bu mücadele, sadece geçmişte yaşayanların değil, bugün yaşayanların ve gelecek nesillerin de sorumluluğu altındadır. Türkiye'nin toprak bütünlüğünü ve demokrasiyi koruma çabası, ülkenin kalkınmasının, sosyal adaletin ve barışçıl bir geleceğin sağlanmasının temel taşlarından biridir.

5.6 TMT Kuruluşu

Büyük İdeal olarak bilinen Megali İdea, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini amaçlayan ENOSİS düşüncesinin bir parçasıdır. Bu hedef doğrultusunda, 1 Nisan 1955'te, EOKA adı verilen bir örgüt faaliyete geçmiş ve Yunanistan'dan Albay Grivas'ın liderliğinde eylemlerine başlamıştır. Dönemin Baş Piskoposu Makarios, kilisede bu birleşme hedefine ulaşacaklarına dair ant içmiştir. EOKA'nın mali destekçileri arasında Kilise ve Yunanistan Hükümeti bulunmaktadır. Başlangıçta İngiliz yönetimine karşı eylemler düzenleyen EOKA'nın gerçek hedeflerinden biri de Türk toplumuydu. Kısa sürede Türk nüfusuna yönelik saldırılara da başlayan bu örgüt, Rumlara da zarar vermiş, cinayetler işlemiş, gizli kamplar kurarak dağlık alanlarda çeteler oluşturmuş, pusular kurup baskınlar yaparak yıkıma ve kaosa neden olmuştur. Bu dönemde birçok masum insanın hayatını kaybetmesine ve çok sayıda İngiliz askerinin öldürülmesine yol açmıştır (Cankut, 2006).

EOKA, Rum ve Yunan iş birliğiyle oluşturulan bir örgüt olarak, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini sağlama ve İngiliz yönetiminin adayı terk etmesini zorlama, aynı zamanda Türk toplumunu etkisiz hale getirme misyonunu üstlenmişti.

EOKA'nın bu temel hedeflerine yönelik eylemleri, ilk etapta İngilizler ve onlara destek veren Rumlar üzerine yoğunlaşmıştı. 21 Haziran 1955'ten sonra ise Türk toplumuna karşı saldırılarını genişleterek, gündelik yaşamın her alanında, cinsiyet veya yaş farkı gözetmeksizin, yalnız bulunan Türk bireylerine yönelik şiddet

eylemlerine başvurdu. Özellikle Türlerin nüfus olarak azınlıkta olduğu bölgelerde, evlerini ve hayatlarını geride bırakarak güvenliklerini sağlamak adına göç etmek zorunda kalan Türk aileler, bu süreçte büyük zorluklarla karşı karşıya kaldı. Bu zor zamanlar, Kıbrıs Türk toplumunun daha örgütlü bir direniş yoluna gitmesine ve kendi ulusal kimliklerini savunma kararlılığında birleşmesine neden oldu. Rum saldırılarına karşı koymak ve kendi varlıklarını korumak amacıyla, Kıbrıs Türk toplumu, ulusal bir direniş hareketi başlatma yolunda önemli adımlar attı. Bu hareket, onların birlik ve dayanışma ruhunu güçlendirerek, adadaki Türk varlığının korunmasında kritik bir rol oynadı (Emircan, 2000).

Kıbrıs'taki gergin atmosfer karşısında, adanın yerli Türk nüfusu harekete geçmekten geri durmadı. Rumlara ve özellikle EOKA'nın artan tehditlerine tepki olarak, çeşitli meslek gruplarından insanlar, çarşı esnafından bakkallara, kasaplardan genç öğrencilere ve aydınlara kadar toplumsal bir tepki olarak öne çıktı. Kıbrıs Türk halkı, ada genelinde bir araya gelerek, seslerini duyurmak ve örgütlenmek için adımlar atmaya başladı. Bu süreçte, birbirleriyle doğrudan iletişim kurmaksızın harekete geçen bağımsız gruplar, kendi başlarına eylemler gerçekleştirdi. Bağımsız direniş hareketleri, Kıbrıs'ta Türk varlığının korunması ve haklarının savunulması adına, toplumun farklı kesimlerinin bir araya gelerek oluşturduğu doğal bir direniş hareketinin başlangıcıydı (Cankut, 2006).

Dr. Fazıl Küçük'ün liderliğinde, Kıbrıs Türk topluluğu içinde başlangıçta bilgi dışı ve birbirinden bağımsız çok sayıda küçük direniş grupları ortaya çıktı. Bu gruplar, 1956'nın ağustos ayından itibaren Volkan adı altında birleşmeye başladılar. Silahsızlık sebebiyle, bazen tek bir tabanca bile, ada genelindeki Türk direnişi için dolaşıma girdi. Lise ve ortaokul öğrencileri, Rumlara karşı savunma görevlerine katıldılar. Süreç içerisinde, her spor kulübü bir direniş merkezi haline geldi. Bütün bu gelişmelere rağmen direniş hareketinin ulusal bir lideri yoktu ve gruplar kendi başlarına savunma eylemleri gerçekleştiriyordu. Volkan ve 9 Eylül Cephesi gibi teşkilatlar, kendi silahlarını sağlamak ya da basit yöntemlerle üretmek suretiyle mücadeleyi sürdürürken, birçok kayıp verdiler. 9 Eylül Cephesinin öne çıkan lideri Ulus Ülfet ve dört yakın arkadaşı, bomba yapımı sırasında yaşamını yitirerek şehit oldu (Emircan, 2000).

Özcan Ercan, Milliyet Gazetesindeki yazı dizisinde, Kıbrıs Türlerinin direniş hareketinde yaşanan ilk şehitlik olayını şu şekilde anlatır: Ulus Ülfet, heyecanla dolu

bir kalple, çocukluk arkadaşı Mustafa İsmail'in kapısına dayandı. O akşam, planladıkları eylemi gerçekleştirmek için bir araya gelmeleri şarttı. Gerekli tüm malzemeleri hazırlamıştı: bomba yapımında kullanılacak dinamit, barut ve borular tamamı. İhtiyaç duyulan formülü de bulmuşlardı. Mustafa, arkadaşını görünce sevinçle ona sarıldı. EOKA militanlarına karşı bir ders vermek için bombaları hazırlayacaklardı. Genç yürekleri, Türklere yönelik saldırılar ve zulümler karşısında kontrol edilemez bir öfkeyle doluydu. O akşam, evin arkasındaki kümeslerde buluşmak üzere anlaştılar. Ulus, çıkarken Mustafa'ya dönüp, "Ali Beyoğlu'na haber vermekten sakın geri durma," diye tembihledi (Ercan, 1995, s.23). O gece yarısı, Kaymaklı köyünün sakinleri, korkunç bir patlama sesiyle yerlerinden fırladı. Bir evin arkasından yükselen dumanları gördüler. Dikkatle yaklaştıklarında, hazırladıkları bombanın patlaması sonucu üç arkadaşın cansız bedenlerini birbirine yığılmış halde buldular. Amatör direnişçilerin verdiği ilk şehitlerdi (Ercan, 1995).

Fikret Kürşat, yaşadıklarını şu sözlerle aktarıyor:

"1958-57 yıllarıydı. 18 yaşında üniversite öğrencisiydim. Yüreğim öfkeyle kabarıp taşıyordu. Rumlar iyice azıtmıştı. Karşılık vermek istiyorduk. Ama elimizde silah diye bir şey yoktu. Sonunda kendi silahımızı kendimiz yapmaya karar verdik. En kolay bomba imalatıydı. Dinamit ve barutu belli bir formülle karıştırıyor, bulduğumuz borular içine dolduruyor, iki tarafını tapa ile kapatıyorduk. Borunun bir ucuna da fital yerleştiriyorduk. Hazırlanan bombaları hudut köylerindeki Rum dükkanlarına fırlatıyorduk. Tabii ki çok tehlikeli bir işti. En büyük tehlike tapaların arasına barut sıkışmasıydı. Bu sıkışma barutun patlamasına yol açıyor, hazırladığımız bombalar elimizde patlıyordu. Birçok genci böyle kaybettik." (Ercan, 1995, s.23).

Bekir Veli Demirci, TMT öncesi dönemde gerçekleştirdikleri bölgesel teşkilatlanma ve direnişler hakkında şöyle konuşuyor:

"1956 yılında polis olarak göreve başladım. En çok merak ettiğim EOKA'nın nasıl bir teşkilat olduğu, örgütlenmeyi nasıl yaptığı idi. Görevde kaldığım süre boyunca bunları öğrenmeye gayret ettim. Bunun sonucunda EOKA tarafından tehlikeli kişi ilan edildim. Bunu duyunca görevimden istifa ederek köyüme döndüm. Köydeki demirci atölyesinde üç gün içerisinde 600 adet süngü imal ettim. Köydeki milliyetçileri araştırarak teşkilatlanma için ilk adımları attım. İlk olarak köyde öğretmenlik yapan Mehmet Bodamyalızade ile görüştim."

O dönemde, Türk liderler sık sık Türkiye'ye giderek, destek ve yardım talebinde bulunuyorlardı. EOKA da Yunanistan'dan ciddi destekler alıyordu. Buna karşılık, Kıbrıs Türkleri de Kara Çete, 9 Eylül Cephesi, Volkan gibi savunma amaçlı teşkilatlar kurmuşlardı. Ancak bu grupların elinde, gerçek anlamda silah olarak adlandırılabilcek pek bir şey yoktu; ellerindeki sadece taşlar, sopalar, palalar ve birkaç tabancaydı. Kıbrıs Türk liderleri, bu dönemde Türkiye'den bu grupların eğitilmesi için subaylar ve silahlar talep etmişlerdi. KKTC'nin temellerini atan ve Türk halkının direnişinin simge ismi haline gelen TMT, Yarbay Rıza Vuruşkan'ın liderliğinde 1 Ağustos 1958'de Lefkoşa'da resmi olarak kuruldu. TMT'nin kuruluşu, 1 Ağustos 1958 tarihinde KKTC Meclisi'nin onayıyla resmîyet kazandı.

5.7 Kıbrıs'ı İstirdat Projesi

54

adını daha önce Kıbrıs'ı Geri Kazanma Projesi olarak koymuş ve bunu KİP kısaltması ile ifade etmişti. İstirdat kelimesi, bir ülkenin daha önce kaybedilmiş bir toprağını düşmandan tekrar kazanması durumunu tanımlar.

KİP, o dönemin Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Başbakan Adnan Menderes'in desteğiyle, 1958 yılının ortalarında T.C. Genelkurmay Başkanlığı bünyesindeki Özel Harp Dairesi'nin yönetimi altında, Tümgeneral Daniş Karabelen, Yarbay Rıza Vuruşkan ve Binbaşı İsmail Tansu tarafından aktif hale getirilmiştir. Hareket, daha önceden var olan fakat askeri disiplin, eğitim ve lojistik destekten mahrum bölgesel direniş örgütlerinin yerini alacak şekilde, yeminli, vatansever, disiplinli, eğitilmiş ve gizli operasyon teknikleri ile donatılmış yeni bir yeraltı teşkilatı olarak kurulmuştur. Rum ve İngiliz gözlerinden sakınmak amacıyla, KİP adının yerine TMT isminin kullanılması tercih edilmiştir (Cankut, 2006).

Kitabında İsmail Tansu, TMT'nin oluşum sürecini anlatırken, milli ideal anlayışının projenin temelini oluşturduğunu vurgulamaktadır. Adanın, yüzyıllar süren Türk hakimiyetinden sonra, hileli diplomatik manevralarla kaybedilmesinin ardından ada topraklarının geri kazanılması gerektiğine inanılmıştır. Osmanlı'nın ada üzerindeki egemenliği ve adanın Türk yurdu olarak kabul edilmesi, projenin ilham kaynakları arasındadır. Tansu, projenin hazırlık aşamasına dair düşüncelerini, zihninin bu amaç üzerine yoğunlaştığını belirterek aktarır. O dönem, diğer uzmanlardan görüş alışverişinde bulunma şansı olmadığını, ancak ilerleyen günlerde bu tür istişarelerin yapıldığını ifade eder. Projenin ilk taslağını bizzat kendisinin hazırladığını, ardından yapılacak adımları sıraladığını söyler. Proje, Amerikan gizli operasyon tekniklerine dayanarak oluşturulmuş, projede İkinci Dünya Savaşı'nda Fransız direnişçilerin Alman işgaline karşı kullandıkları metotlardan da esinlenilmiştir (Tansu, 2002).

5.7.1 Türk Mukavemet Teşkilatı'nın hedefi ve görevleri

Emekli Albay İsmail Tansu, TMT'nin amaçları ve teşkilata yüklenen misyonları şu cümlelerle özetlemektedir:

“İlk aşamada hedefimiz 5000 mücahidi silahlandırmaktı. Bunun için Askeri depolardan 1000 adet tabanca, 1000 adet makineli tabanca, 100 adet hafif makineli tüfek, 3000 adet piyade tüfeği, 20.000 adet savunma bombası yeterli sayıda cephane teslim almış, Eğirdir Dağ Okulu, Mersin ve Anamur'da depolamıştık. makineli tüfekler Eğirdir Dağ Okulu'nda, plastiklerle kaplanmış

olarak uzun süre toprak altında bozulmadan kalabilecek şekilde hazırlanmıştı. İkmalde esas prensibimiz nakliyatı sivil kimlikli personel ve sivil teknelerle yapmaktı. İkmal için bütün hazırlıklarımızı bu yönde, Temmuz 1958 ayının sonunda tamamlamış bulunuyorduk. Ağustos ayının başında ikmal hareketına başlayabilecek bir duruma gelmiştik. Hükümet ve ordumuz silah esirgemiyordu. İkinci aşamada stoklarımız azaldıkça ve istediğimiz anda ve miktarda silah, hatta 60 ve 80 mm'lik havan topları, bazuka ve roketler de verilecekti. Silahlar Kıbrıs'ın Kuzey kıyılarında Türklerle meskun bölgelerde emin noktalara, çok dikkatle hazırlanmış planlar çerçevesinde sevk edilecekti. İkmal hareketi ya bizim temin edeceğimiz ya da Kıbrıs'tan gönderilecek teknelerle gerçekleştirilecekti. Kıbrıs'a gönderilen silah ve cephanenin depolanması, dağıtımı, muhafazası ve bakımı esasları da şöyle idi: Kıyıda kabul noktasında teslim alınan silahlar önceden tespit edilmiş ve her türlü güvenlik önlemleri alınmış bir yere süratle nakledilecek, topluca depolanacaktı. Silahlar bu depoda uzun süre bekletilmeden ihtiyaç olan bölgelere sevk edilecek, kurulan TMT hücrelerine dağıtılacak ve hücrelerden bir veya iki mücahidin sorumluluğunda, hücrelere yakın yerlerde gizlenmek veya gömülmek suretiyle depolanacaktı. Sonradan da 3 veya 6 aylık dönemlerle bulundukları yerlerden çıkarılarak bakımları yapılacak, gerekirse de yerleri değiştirilecekti. Depolanma dışında yalnızca eğitime yetecek miktarda silah bulundurulacak, bunların gizli olarak muhafazasına son derece önem verilecekti. Silah sevkiyatının en önemli yanı Güney kıyılarımızda depoladığımız silahların ne yolda sevk edileceğiydi. Çeşitli yönlerden zorlukları ve tehlikeleri olan ikmal hareketinin planlarının çok dikkatli hazırlanmalı idi. Çünkü Kıbrıs İngiltere'nin hakimiyeti ve askeri işgali altında idi. Ada, İngiliz polisi, gizli haber alma servisi hava ve deniz kuvvetlerinin kontrolü altında idi. İngiliz savaş gemileri denizde, uçakları havada devamlı devriye geziyorlardı. Bundan başka karşımızda ada nüfusunun çoğunluğunu teşkil eden Rumlar ve EOKA vardı. Bütün faaliyetlerimizi onların gözü ve kulağından sakınarak sürdürmek zorunda idik.”(Tansu, 2002, ss.113-114).

Hedef, adada güçlü bir örgütlenme oluşturarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal çıkarlarına uygun şekilde, siyasi koşulların gerektirdiği bir çözüm arayışına Türkiye hükümetinin onayıyla girmek, müzakere masasına elde edilen avantajlarla güçlü bir

pozisyonda oturmak ya da gerekli görüldüğünde adayı tamamen kontrol altına alabilmek için savaşa devam etmektir. Bu hedef, KİP'in planlama aşamasında belirlenen, 15.000 mücahitin ve Türkiye'den katılacak gönüllülerin desteğiyle ulaşılabilir olarak görülen gerçekçi bir amaçtır. Ayrıca Kıbrıs'ın geri alınması olarak tanımlanan KİP'in amacı, projeyi hazırlayan kişilere dönemin hükümeti veya Genelkurmay Başkanlığı tarafından önerilmemiş, bu ideal, görevli subayların milli hissiyatından kaynaklanan bir hedef olarak ortaya çıkmıştır.

5.8 Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluş Prensipleri

TMT'nin temel ilkeleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Teşkilat, geleneksel olmayan savaş yöntemlerine hazır olacak şekilde, yeraltı faaliyetlerine uygun kurulacak.
- Kıbrıs'ta teşkilatın liderliğine, Özel Harp Dairesi bünyesinde görevli ve yüksek rütbeli bir subay atanacak. Bu lider ve yardımcı olarak görevlendirilecek diğer subayların gönüllü olmaları şart koşulacak.
- Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) ismi yapılanma için uygun bulunmuştur.
- TMT Lideri, doğrudan Özel Harp Dairesi Başkanı'na rapor verecek ve ona karşı sorumlu tutulacak.
- TMT Lideri, Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş gibi Kıbrıs Türk toplumu liderleri ile yakın iş birliği içinde olacak, onlardan gerekli desteği talep edebilecek.
- Özel Harp Dairesi'nin bu görevle ilgili olarak resmi bir makam veya kurumla doğrudan ilişkisi olmayacak, TMT hakkındaki tüm üst düzey iletişimler sözlü yürütülecek.
- Teşkilatın silah ve maddi destek ihtiyaçları, sırasıyla Milli Savunma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı tarafından karşılanacak.
- Kıbrıs'ta gönüllü olarak görev yapacak subaylar süresiz izinli sayılacak ve maaşları ile diğer tüm hakları korunacak.
- Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş, iş birliği ve destek görüşmeleri için Ankara'ya davet edilecek.
- TMT, varlığını ve faaliyetlerini (X) gününe kadar gizli tutacak, herhangi bir toplu eylem ve bildiri dağıtımını yapmayacak.

- Sivil toplum kuruluşlarının eylem yapma talepleri, TMT adı karıştırılmamak şartıyla değerlendirilecek.
- Teşkilat, 18 yaşını aşmış genç erkek ve kadınlarla oluşturulacak, herkes Türkiye veya Kıbrıs'ta eğitime tabi tutulacak.
- Teşkilatın ilk amacı, eğitilmiş ve silahlı 5.000 kişilik bir güce ulaşmak, sonrasında bu sayıyı 10.000'e çıkarmak.
- Ankara ve Kıbrıs'ta görev yapacak lider ve subaylar, Özel Harp Dairesi ve Eğirdir Dağ Komando Okulu'ndan seçilecek.
- Teşkilat, Binbaşı İsmail Tansu'nun hazırladığı KİP esaslarına göre kurulacak ve yönetilecek.
- KİP'in uygulanması ve örgüt içi koordinasyon, Binbaşı İsmail Tansu tarafından sağlanacak.
- Kıbrıs'a ilk etapta gönderilecek en az 5 muvazzaf subayın sayısı, teşkilatın genişlemesiyle artırılabilecek.
- Teşkilat üyeleri kod adları kullanacak, Kıbrıs'taki görevliler farklı kimlik ve pasaportlara sahip olacak.
- TMT'nin kuruluşu ve faaliyetleri, Türkiye ve uluslararası kamuoyundan gizli tutulacak, T.C. hükümetinin resmi desteği olmayacak gibi gösterilecek.
- Teşkilat, yeraltı teşkilatı özelliklerine uygun şekilde, özel kurallar çerçevesinde yönetilecek, üyeler bu kurallara uygun olacaklardır (Ercan, 1995).

5.9 Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Temellerinin Atılması

EOKA'nın 1 Nisan 1955'te başlayan faaliyetlerinin ardından yayımladığı ilk bildiri, Kıbrıs Türkleri tarafından hala hatırlanmaktadır. Bu bildiride, iki ana düşmandan söz edilmekteydi: Öncelikle İngilizler, ardından Türkler. İlk aşamada İngilizleri adadan sürmeyi, ardından Türkleri ortadan kaldırmayı hedeflediklerini belirten EOKA, asıl amaçlarının ENOSİS'i gerçekleştirmek olduğunu ve bu hedefe ulaşmak için her türlü fedakarlığı yapmaya hazır olduklarını ifade etmiştir. Bu açıklama, Kıbrıs Türk toplumunda tehlikenin kendilerine yaklaştığı yönünde bir bilinç ve endişe oluşturmuştur (Akkurt, 1999). 1957'nin Kasım ayının başlarında, EOKA'nın terör eylemlerini yoğunlaştırmasıyla, Kıbrıs Türkleri arasındaki endişe ve korku

seviyesi artış göstermişti. Bu zor zamanlarda, Kıbrıs Türklerini koruma görevini üstlenmek amacıyla, amatör ve gönüllü gençlerden oluşan Volkan ve 9 Eylül Cephesi gibi yeraltı teşkilatları faaliyet göstermekteydi. Ancak bu teşkilatlar, siyasal bir vizyon ve disiplin eksikliği nedeniyle, nadir de olsa zarar verici eylemler de gerçekleştirebiliyordu.

Yunanistan'ın desteğini arkasına alan, silahlı ve örgütlü EOKA'ya karşı, Türk halkı savunmasız ve silahsız bir durumdaydı. Siyasi liderlikle koordinasyon içinde, daha düzenli ve disiplinli bir yeraltı örgütlenmesinin kurulması zorunluluğu ortaya çıkmıştı. Kıbrıs Türk halkının bu savunmasızlığı, artan EOKA terörü ve ENOSİS tehdidi, İngiltere'nin Yunanistan'a yaklaşması gibi faktörler, böyle bir örgütlenmenin oluşturulması gerekliliğini daha da önemli kılmıştı.

Rauf R. Denктаş, dönemin koşulları altında yeni bir yeraltı teşkilatı oluşturma ihtiyacını gerekçelendiren unsurları şu şekilde ifade etmiştir:

- EOKA'nın, Rumların ENOSİS hedefini ilerletmek üzere siyasi liderlik altında gerçekleştirdiği etkili yeraltı faaliyetleri, Türk cephesinde hissedilen bir eksikliği ortaya koymuştu,
- Kıbrıs Türk halkının, dağınık mukavemet hücrelerinin bir araya getirilerek etkin bir biçimde faaliyet yürütebilmesi ve bu faaliyetlerin Türk davasına katkıda bulunabilmesi amacıyla birleşik bir yapılanmanın oluşturulması gerekiyordu,
- Türkiye'deki direnişçilerle iletişim kurulması zorunluluğu,
- Halkın ve destekçilerin güvenini kazanarak uzun vadeli bir direnişe hazırlık yapılması ihtiyacı (Denктаş, 2000).

9 Kasım 1957'de, Mustafa Ahmet Beyaz, polis müfettişi, nişanlısı Fatma Yusuf ile Lefkoşa-Lefke yolculuğu sırasında, sabah erken saatlerde, EOKA'nın kurduğu pusuda aracıyla seyahat ederken acımasızca hayatını kaybetmiştir. Bu trajik olayın Lefkoşa'ya ulaşan haberleri üzerine, Türk gençliği, önceki olaylarda olduğu gibi, Dr. Küçük'ün evinin önünde toplanmaya başladı. Halk, öfke ve heyecanla doluydu. K.T.K. Federasyonu ve Kıbrıs Türk Lisesi Mezunları Birliği'nin liderleri, bu durumu bir fırsat olarak değerlendirip, olayı bir protesto mitingine çevirerek, Rumların gerçekleştirdiği bu vahşeti uluslararası kamuoyuna duyurdular.

9 Kasım 1957'de Lefkoşa'da yaşanan olaylar, Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'nin temellerinin atılmasına yönelik önemli adımlardı. Rauf R. Denктаş, bu döneme ve TMT'nin oluşum sürecine ilişkin anılarını şöyle aktarıyor:

“TMT'nin gerçek kuruluş tarihi Kasım 1957'dir. EOKA, 1955 Nisanında faaliyete başlamıştı. ENOSİS'e karşı olan herkes EOKA'nın hedefiydi. Kıbrıs Türkleri ENOSİS'e karşıydı. EOKA'ya göre su ile ateşin bir arada olmaları mümkün olmadığından Türk ile Rumun da bir arada olması, işbirliği yapması olanaksızdı. O güne kadar silahsız halk, sokak ve mahalle müdafaası için bir araya geliyor, gençler çeşitli isimler altında gruplaşıp EOKA'ya karşı bir direniş oluşturmayı çalışıyorlardı. Fakat bunlar amatörce yapılan işlerdi EOKA, yeraltı teşkilatı kurup, idare etmede uzman bir Yunan albayının sevk ve idaresindeydi. Yunan Genel Kurmayına bağlıydı. Eylemleri belirli bir siyaset desteklemek için yapılırdı. Siyasi liderlik ile bu vurucu kuvvet arasında bir bağlantı vardı. Her hareket, her açıklama bir hesaba göre yapılmaktaydı. Bizde ise durum tam bir keşmekeş içindeydi. Volkan adı altında teşkilatlanmış kişiler, Dr. Küçük ile temas eder ve Rumların bize yaptıklarına göre eldeki olanaklarla gösterişe geçer veyahut da Türk bölgesindeki bir Rum dükkanına zarar yapardı... Bu eylemler belirli bir siyaseti uygun şekilde ve siyasi liderlikle koordine edilerek yapılmadığı için de çoğu kez zararlı da olurdu. Volkan'ı oluşturan arkadaşlar arasında bu keşmekeşin bu şekilde devam edemeyeceğini teslim edenler de vardı. Bunlarla konuştukça bir şeyler yapılması gerektiğini görüyordum. Dr. Küçük de bu görüşteydi. Fakat ne yapılabilirdi? Gece gündüz bunu düşünüyorduk” (Akkurt, 1999, ss. 19-20).

Gizli toplantılar ve uzun süren müzakereler sonucunda, bir yeraltı örgütü kurma kararı alınmış ve bu örgüt Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) olarak adlandırılmıştır. Rauf R. Denктаş, Kemal Tanrısevdi ve Dr. Burhan Nalbantoğlu, sırasıyla "Mülayim", "Nazım" ve "Raci" kod adlarını kullanmışlardır. TMT'nin kurulması ile birlikte TMT Siyasi Komitesi de oluşturulmuş ve teşkilatın varlığını duyuracak ilk bildiri üzerinde çalışılmaya başlanmıştır. Bu süreç, büyük bir gizlilik içinde yürütülmüştür. 23 Kasım 1957 gecesi, Kıbrıs Türk halkına yönelik bir bildiri hazırlanarak, Volkan ve 9 Eylül Cephesi gibi örgütlerin sona erdiği ve Kıbrıs Türklerinin savunmasını üstlenecek yeni bir teşkilatın kurulduğu duyurulmuştur. Bu yeni yapı hem sömürge yönetimine hem de Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama girişimlerine karşı savunma odaklı bir organizasyon

olarak tanımlanmıştır. Bildiride, tüm Kıbrıs Türklerine teşkilata destek vermeleri ve aktif rol almaları çağrısında bulunulmuştur. Bildirinin çoğaltılması ve adanın dört bir yanına dağıtılması görevi Dr. Burhan Nalbantoğlu'na verilmiş, Lefkoşa Türk Lisesi'ndeki teksir makineleri ile ilk bildiri çoğaltılmış ve 26 Kasım 1957 akşamı ada geneline dağıtım yapılmıştır. Bildirinin dağıtım süreci, Dr. Küçük'ün evinden başlatılmıştır (Akkurt, 1999).

Rauf R. Denктаş, M. Kemal Tanrısevdi ve Dr. Burhan Nalbantoğlu tarafından oluşturulan direniş teşkilatı, yayımladığı ilk bildiri ile direnişçiler arasında geniş bir kabul görmüştür.. Teşkilatın Türkiye tarafından resmi bir onayı olmamakla birlikte, Kemal Tanrısevdi'nin, dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in özel kalem müdürü üzerinden durumu bilgilendirdiği kaydedilmiştir (Emircan, 1998).

TMT'nin kuruluşu, dönemin önde gelen Türk lideri Dr. Fazıl Küçük'ün bilgisi olmadan gerçekleşmiştir. Rauf R. Denктаş, TMT'nin kuruluş sürecinde, teşkilatın yeterince güçlenene kadar Dr. Küçük'e bilgi verilmemesi gerektiği düşüncesinin hâkim olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşımın nedeni, Dr. Küçük'ün bu tür girişimlere karşı kuşkuyla bakabileceği ve haberdar olması durumunda engelleyici bir tutum sergileyebileceği endişesiydi. Denктаş, bu görüşün özellikle diğer iki kurucu arkadaşı tarafından savunulduğunu, kendisinin ise Dr. Küçük'ün endişelerini giderebileceğine inandığını ifade etmiştir, ancak kurucuların kimliklerini açıklamamıştır. Daha sonra "Ağrı" kod adıyla teşkilatın lideri olarak görev almıştır. TMT'nin kuruluşunun ilk dönemlerinde Denктаş, teşkilatın yönetim kadrosunu oluşturma sürecinde zorluklarla karşılaşmıştır. Bu süreçte, Dr. Burhan Nalbantoğlu'nun, teşkilatın beyin takımını oluşturabilecek kişilere çeşitli nedenlerle karşı çıkması, Denктаş'ın önerilerini zorlaştırmıştır. Örneğin, maliye ve iktisat bilgisine sahip, İngilizce bilen Rüstem Tatar'ın teşkilata katılması önerildiğinde, Nalbantoğlu, bu kişileri liderle yakın ilişkileri nedeniyle dışlama eğiliminde olmuştur. Zamanla bu durum, Denктаş için bir dezavantaja dönüşmüş, çünkü TMT'ye katılım halk arasında bir saygınlık meselesi haline gelmiş ve dışlananlar arasında kırgınlıklar oluşmuştur. Bu sorunlar, Nalbantoğlu ve çevresinin deneyimsizliği ile kişisel hesaplarından kaynaklanan iç çatışmalara yol açmıştır. Denктаş, bu iç karışıklıklardan yıpranarak, teşkilatın siyasi müşaviri olarak, günlük istihbaratı değerlendirip karargaha bilgi sağlama görevine odaklanmayı tercih etmiştir (Kasımoğlu, 1991).

Rauf Denктаş, köylerden gelen, Rumların silahlanıp askeri hazırlıklar yaptığına dair haberleri toplayarak Dr. Küçük ve ilgili Türk yetkililerine aktardığını belirtir. 1957'nin kasım ayında oluşturulan TMT'ye Türkiye'den beklenen tecrübeli yönetici (Albay Rıza Vuruşkan) ve takımının adaya gelerek iş başı yaptığı, ancak halk arasında TMT'nin gerçek yöneticisi ve sorumlusu olarak kendisinin algılandığını ifade eder. Bu durum, Vuruşkan ve takımının gerçek kimliklerinin gizlenmesine yönelik bir stratejinin parçası olarak anlatılır (Denктаş, 2000).

Rauf R. Denктаş, TMT'nin ilk bildirisinin yayımlandığı tarihi (26 Kasım 1957) işaret ederek, "TMT'nin gerçek kuruluş tarihleri 26 Kasımdır." (Akkurt, 1999, s. 38). ifadesini kullanır. Buna karşılık, Kemal Tanrısevdi, Eğlence'deki evinde 15 Kasım 1957'de gerçekleşen toplantıya atıfta bulunarak, "TMT'nin kuruluş tarihi 15 Kasım 1957'dir." der (Akkurt, 1999, s. 45). İlk TMT bildirisinin İngiliz sömürge yönetimine ulaştığı tarih olan 29 Kasım 1957 ise, Sömürgeler Bakanlığı'na yapılan gizli raporda, Türk Mukavemet Teşkilatı'nın resmi kuruluş tarihi olarak kaydedilmiştir. TMT'nin ilk bildirisinin dağıtımının ardından, örgütlenme ve savunma birimlerinin oluşturulması çalışmaları hız kazanır. İlk örgütlenme çabalarında, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu, Kıbrıs Türktür Partisi, Kıbrıs Türk Liseleri Mezunlar Birliği, Türk Spor Kulüpleri, Türk Liseleri, polisleri ve öğretmenleri temel alınmış, köylerde ise güvenilir Türk Muhtarları etrafında, güçlü ve güvenilir temeller üzerinde çekirdek gruplar oluşturulmaya başlanmıştır (Akkurt, 1999).

Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Birliği'nin etkinlik kazanmasının yanı sıra, Türkiye'de de Kıbrıs Türlerinin sorunlarına yönelik hükümet düzeyinde ciddi adımlar atıldığı gözlemleniyor. Bu bağlamda, 1957'nin Kasım ayının sonlarında Türkiye'ye yapılan bir ziyaret sırasında, Dr. Küçük ve Rauf Denктаş, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile bir araya gelmişlerdir. Görüşmede, Kıbrıs Türlerinin karşılaştığı tehlikeler ve adanın Yunanistan tarafından işgali halinde, Lozan Antlaşması'yla belirlenen Akdeniz dengesinin Yunanistan'ın lehine değişeceği konusunda fikir birliğine varılmıştır. Türk liderlerin silah taleplerine olumlu yaklaşan Zorlu'nun bu konuyu Başbakan'a ileteceğini belirtmesi, Türkiye'nin 'Kıbrıs'la ilgili bir sorununuz yok' şeklindeki eski politikasının değişmekte olduğunun bir işareti olarak değerlendirilmiştir. Bu gelişmeler ışığında, Kıbrıs Türk liderleri adaya mutlu bir şekilde dönmüşlerdir (Emircan, 2000).

Kıbrıs'taki direnişin Türkiye'nin katkısı olmaksızın zaferle sonuçlanamayacağına dair inançla, Kıbrıs Türk liderleri Türkiye Cumhuriyeti yönetimine destek talebinde bulunmuşlardır. Bu konuda Rauf R. Denктаş;

“O dönemde, 'TMT için kendi başımıza para ve silah temini yapmayacağız. Bu tür faaliyetler Türkiye'nin desteği ile gerçekleşmeli. Yoksa bu işi yapmanın bir anlamı yok. Halkımızın yapısını iyi tanırım. Bu işler kısa sürede kişisel çıkar arayışına dönüşür. Ya Türkiye bu görevi üstlenir ve bizi destekler, ya da bu tür bir organizasyona katılmam dedim. 1958 Ocak ayında Dr. Küçük ile Ankara'ya yaptığımız ziyarette, Türkiye'den hem gazete desteği hem de TMT için silah ve yönetici talep ettik. Silah konusu gündeme geldiğinde, 'Rumlar silahlanırken, biz de TMT'yi topladık. Ancak silah ve eğitimciye ihtiyacımız var. Bunu tek başımıza başaramayız' ifadelerini kullandım. Zorlu'nun, 'Silah göndersek alır mısınız?' sorusuna 'Evet' yanıtı verdim. Ancak Dr. Küçük bu konuda tereddütlerini dile getirdi. Zorlu, 'Görüşün, sonra haber verin' dedi. Ancak Türkiye'den lider beklenirken, Haziran-Temmuz dönemine silahsız ve lidersiz girdik. Dr. Küçük, silahlandırma konusundaki endişelerinde, halkın kişisel hesapları peşinde koşacağını öngörüyordu. Bu endişeyi ben de taşıyordum. Bilgili bir lider olmadan, silahlı grupların halka zarar verebileceğini, milli bir teşkilattan ziyade çeteye dönüşebileceğini düşünüyorduk. Bu yüzden, Türkiye'nin desteği olmadan içeride bir silahlı yapılanmanın oluşmasını istemiyordum” şeklinde anlatır (Kasımoğlu, 1991, s. 79).

Türk yönetiminin, TMT'ye deneyimli subaylar ve gereçlerle destek olma kararının ardından, 31 Temmuz 1958'de adaya varan Yarbay Rıza Vuruşkan, 1957'de başlayan TMT'nin örgütlenme sürecini bu sözlerle özetler: "Sanırım Rauf Bey, kendi inisiyatifiyle bazı muhtarlardan bir yapı kurmuş. Mevcut bir TMT örgütü bulunuyordu ancak bu yapı, disiplin ve teknik bilgi açısından yetersizdi.” (Akkurt, 1999, s. 47).

1957'nin sonları itibarıyla, TMT'nin temellerinin atıldığı köyler arasında Kandu, Çatoz, Piskobu ve Paramal gibi yerler bulunuyordu. Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol, Baf ve Lefke gibi şehirlerde de TMT'nin ilk adımları atılmıştı. Bu süreçte, Çetinkaya Türk Spor Birliği ve Lefkoşa Türk Lisesi gibi kurumlar, harekete destek verirken, Limasol ve Mağusa'da Türk Ocağı ve diğer eğitim kurumları da katkıda bulundu.

TMT'nin silahlanma girişimleri, eldeki kısıtlı imkanlarla gerçekleşti. Mevcut silahlar arasında birkaç tabanca ve işlevsiz bir makineli tüfek yer alıyordu, bazıları önceki gruplardan alınmış, bazıları ise bireysel çabalarla edinilmişti. Aytoto'ro'da saklanan basit yapım bombalar ve el bombaları, bir aramada İngiliz Askerleri tarafından keşfedilip ele geçirildi (Akkurt, 1999).

5.10 Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Lefkoşa'da Resmi Olarak Kuruluşu (1 Ağustos 1958)

KKTC'nin kuruluşunda ve Kıbrıs Türk halkının direnişinde kritik bir rol oynayan TMT, Yarbay Rıza Vuruşkan'ın liderliğinde 1 Ağustos 1958 tarihinde Lefkoşa'da faaliyetlerine başlamıştır. TMT Derneği Başkanı Yılmaz Bora'ya göre, bu organizasyonun temelleri, Kıbrıs'tan Türkiye'ye giden heyetlerin adadaki durumu detaylı bir şekilde anlatarak Kıbrıs meselesini Türkiye'nin gündemine taşımalarıyla atılmıştır. Bu heyetlerin çabaları neticesinde, dönemin yönetimi, Genelkurmay Özel Harp Dairesi Başkanı Daniş Karabelen'e teşkilat kurma sorumluluğunu yüklemiştir. O dönemde adadaki teşkilatlanmaların dağınık ve yetersiz olduğu tespit edilmiş ve bu nedenle, Türkiye'den gelen uzmanların yönetiminde birleşik bir yapı oluşturulmasının önemi vurgulanmıştır. 1958 yılının başlarında, Yarbay Rıza Vuruşkan liderliğinde bir ekip Türkiye'den Kıbrıs'a gitmiş ve Vuruşkan, İş Bankası müfettişi kimliği altında faaliyet göstererek Bozkurt kod adıyla TMT'nin ilk lideri olarak görev almıştır (Akgün, 2009).

Ankara'da 1958 yılının Mayıs ayında başlayıp, 1 Ağustos 1958'de Lefkoşa'da Yarbay Rıza Vuruşkan liderliğindeki TMT karargahının kurulmasıyla, ekibin diğer üyeleri de Lefkoşa'ya ulaşarak çalışmalara tam kadro başlamışlardı. Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denктаş, örgütlenme sürecine katkıda bulunacak, toplumun tanınmış aydınlarını TMT içerisine dahil edilmesini önermişlerdi. Bu süreçte katılan değerli isimler; Avukat Osman Örek, Dr. Şemsi Kazım, Dr. Necdet Ünel, Dr. Niyazi Manyera, Dr. Orhan Müderrisoğlu, Dr. Burhan Nalbantoğlu, PTT Müdürü Namık Kemal Şemi, Nevzat Uzunoğlu, Baf Belediye Başkanı Halit Kazım ve Öğretmen Necdet Hüseyin gibi kişilerden oluşuyordu. Bu vatansever aydınlar, Vuruşkan'ın yönlendirmesi ve Türkiye'den gelen subayların desteği ile TMT'nin yapı taşlarını oluşturarak, örgüt içerisinde liderlik pozisyonlarında yer almışlardır.

Lefkoşa'daki ilk TMT hücresinin oluşumu, 1957 yılında yedi cesur kişinin bir araya gelmesiyle başlamıştır. Bu kişiler, vatan sevgisi ve kararlılıkla hareket etmiş, kimliklerini ve geçmişlerini geride bırakarak büyük bir gizlilik içinde tehlikeli bir yola adım atmışlardır. Sahte kimlikler ve meslekler kullanarak büyük riskler almışlar ve davaları uğruna tereddüt etmeden mücadele etmeye yemin etmişlerdir. Örgütlenme sürecinde, gizliliğe büyük önem vererek, Ada genelinde altı farklı bölgede birlikler kurmuşlar ve adayı bir ağ gibi sarmayı başarmışlardır. Düşmanlarını püskürtmek ve olası katliamları önlemek için sürekli tetikte kalmışlardır. Bu hücre yapısı, dört yıl boyunca büyük bir gizlilikle varlığını sürdürmüş ve bu süreçte düşmanlarının dahi fark edemediği bir güç haline gelmiştir. TMT'nin yeraltındaki faaliyetleri, 1963 yılında gerçekleşen Kanlı Noel olaylarına kadar başarıyla devam etmiştir (Ercan, 1995).

Lefkoşa'da başlayıp ada geneline yayılan hücre yapılanma faaliyetleri, gizlilik prensiplerine sıkı sıkıya bağlı kalarak ilerlemişti. Bu kurallar gereği, bir hücre içindeki bireyler başka hücrelerdeki kişileri tanımaz, her lider sadece kendi üstündeki lideri bilirdi. Bu derin gizlilik politikası, 1963 yılına kadar TMT'nin gücünü artıran bir faktördü. TMT içinde yer alan herkesin, gizlilik gereği, özel kod adları vardı. Yarbay Rıza Vuruşkan "Bozkurt", Dr. Küçük "Ağrı", Rauf Denктаş "Toros" kod adlarını kullanıyordu. Genel olarak mücahitlere "Kurt" denirken, göreve göre adlandırmalar da yapılmıştı; Eğitimciler "Temizlik Kurdu", silah ikmalindekiler "Bereket Kurdu", istihbaratçılar "Fal Kurdu" olarak adlandırılmıştı. Türkiye'deki destekçi subay ve devlet adamlarının kod adları da vardı; General Karabelen "Cankurt", Binbaşı İsmail Tansu ise önce "Mücahit" sonrasında ise "Doğan" olarak anılmıştı (Batur, 2007).

TMT'nin yapılanma stratejisi içerisinde, adanın altı ayrı bölgesinde 1958-1960 yılları arasındaki ilk üç yılda kurulan sancaklardaki mücahit sayısı beş bin civarında olup, bu mücahitler silahlandırılmıştı. Bu sayının ileriye dönük planlamalarla on bine çıkartılması hedeflenmiş, bu doğrultuda gerekli tüm önlemler alınmıştı. Silah ihtiyacı, Mersin ve Anamur'da bulunan depolarımızda bekletilerek, ihtiyaç anında hızla sevk edilmek üzere hazır tutulmuştu. TMT'nin temelleri atıldığında, İngiliz yönetimi adada varlığını sürdürmekte, Zürih ve Londra Antlaşmaları henüz imza altına alınmamış ve Türk Rum ortaklığından oluşan bir cumhuriyetin kuruluşu gerçekleşmemişti. Planlamalar, İngilizlerin adadan çekilmesi sonrasında meydana gelebilecek senaryolara karşı TMT'nin güçlenmesini ve gelişimini sürekli kılmak amacıyla yapılmıştı (Tansu, 2002).

5.11 Örgütün Teşkilatı

TMT, her biri beş kişiden oluşan hücreler şeklinde yapılandırılmış bir yeraltı teşkilatıydı. Bir hücrenin üyesi yalnızca kendi hücresindeki diğer dört kişiyi tanır ve başka hücreler veya onların üyeleri hakkında bilgiye sahip olmazdı. Yalnızca hücre lideri, üst düzey yönetimle iletişim kurma yetkisine sahipti (Ercan, 1995).

TMT'nin kuruluşu, Türk mitolojisi ve Türlerin temel özelliklerine dayanarak yapılandırılmıştır. 1958'de teşkilatın ilk yapısı otağ, oba ve çadır olarak üç kademeli belirlendi. Oba, otağa bağlı köyden sorumlu bir birimdi. Çadır ise beş kişilik hücreleri teşkil ediyordu (Sadrazam, 1990).

27 Mayıs ihtilalinden sonra teşkilatın sistemi değiştirildi. Semboller, çalışan arılar ve bereket çağrıştıran kovanlar üzerine oturtuldu. Böylece otağ yerini kovana bıraktı. Kurulan sisteme göre, TMT'nin kademeleri de bir arı kovanına benzetiliyordu. Buna göre merkez, merkeze bağlı petekler, peteklere bağlı oğullar vardı. Her oğul bir hücreyi temsil ettiğinden, her oğulda beş arı bulunacaktı. Otağın yerini kovan, obanın yerini petek, çadırın yerini oğul almıştı (Ercan, 1995).

TMT, ilçe düzeyinde yapılandırılmıştı ve her ilçede bir sancaktar görev yapmaktaydı (Ercan, 1995). Sancak liderliği görevi, yerel liderler ya da Türkiye'den atanan subaylar arasından seçilirdi. Her sancakta, sancaktar tarafından belirlenen yerel liderler yönetiminde birlikler kurulmuştu. Bu birliklerin altında, birlik liderlerinin seçtiği yetkin mücahitlerden oluşan hücreler yer alıyordu. Organizasyon yapısı içinde birlikler, 100 ile 150 kişilik bölükler şeklinde; sancaklar ise 500 ile 1500 kişilik tabur boyutlarında düzenlenmişti. Ayrıca, her bölgede sancaktarlarla koordineli çalışan ve zaman zaman Bayraktar ile iletişim kurabilen yerel serdarlar da bulunmaktaydı (Cankut, 2006).

1960 yılı itibarıyla, adanın altı farklı bölgesinde altı özel birlik kurulmuştu. Bu birlikler, Mağusa, Lefke, Larnaka, Baf, Lefkoşa ve Limasol'da yer alan sancaklardı. Her bölgede, 3 ila 4 taburdan oluşan birlikler mevcuttu ve her birliğin liderliğini bir komutan üstlenmişti. Bu komutanlara atanan kod adları, çoğunlukla kartal ve şahin gibi soylu ve avcı kuşlardan esinlenerek seçilmişti (Ercan, 1995).

TMT'nin üst düzey liderine Bayraktar unvanı verilmişti, bu liderin kullanılan kod adı ise bozkurttu (Sadrazam, 1990). Türkiye'den seçilen subaylar TMT içerisinde bayraktarlık pozisyonunu üstlenmişler, yapılanma 10 sancaktarlık ve bu birimlere bağlı mücahit taburları şeklinde gerçekleşmişti. Bayraktar olarak adlandırılan üst

düzy lider, komutanlık görevlerinin yanı sıra, Türkiye ile olan ilişkileri, gizli silah transferlerini ve Lefkoşa'da Kırıkkale adıyla bilinen gizli bir atölyede hafif silahların üretimini yönetiyordu.

Bozkurt ismi, TMT içerisinde sadece en üst düzey liderler haricinde kimsenin bilgisine sahip olmadığı bir isimdi. TMT içinde aslen, üyeler birbirlerini tanımaz ve bir kişinin organizasyonda olup olmadığı bilgisine erişemezdi. İletişim ve kimlik paylaşımı, yalnızca beş kişilik küçük hücreler içinde gerçekleşirdi. Tüm üyeler bu disipline sıkı sıkıya uyar, gereksiz yere soru sormaz, sadece atanmış görevlerini yerine getirirdi. Operasyonlar, 30 farklı şifreye dayalı bir sistemle yönetilirdi. Bu sayede, TMT 1963 yılında kendiliğinden açığa çıkmaya karar verene kadar ne İngilizler ne de Rumlar tarafından algılanamadı (Ercan, 1995).

Sancaklar, görev dağılımını sağlamak amacıyla çeşitli bölümlere ayrılırdı. Bu bölümlere, sancakların ihtiyaç ve yapılarına göre farklılık gösterirdi (Bahadır, 2004). TMT'nin örgütlenme yapısındaki bu düzenli bölümlere, onun başarı sırlarından birini aydınlatır. Zamanla yerüstüne çıkış yapan TMT, örgütlenmesini on temel bölüm (DAL) altında sınıflandırmıştı:

- DAL 1: Personel birimi,
- DAL 2: İstihbarat ve karşı istihbarat birimi,
- DAL 3: Harekât ve Eğitim birimi,
- DAL 4: Lojistik birim,
- DAL 5: İletişim birimi,
- DAL 6: Sağlık birimi,
- DAL 7: Maliye birimi,
- DAL 8: Sivil ve Sosyal İşler birimi,
- DAL 9: Hukuk birimi,
- DAL 10: Özel Görevler birimi (Tolgay, 1998).

5.12 Sancakların Kısa Tarihleri

Lefkoşa Sancağı; TMT ile kurulan Lefkoşa Sancağı, ana merkez olarak konumlanmış ve Kıbrıs Türk Silahlı Güçlerinin temelini atmış, Kıbrıs Türk toplumunun geleceğini belirleyici bir rol üstlenmişti. 1958'in 27-28 Ocak günlerinde, Lefkoşa'da Türk halkı karşı direniş gösterip taş ve sopalarla mücadele ederek, birçok kayıp yaşamıştı. 1963'ün 21 Aralık tarihinde, Tahtakale'de, iki Türk vatandaşı, Rum

polislerince makineli silahlarla öldürülmüştü. 23 Aralık 1963'te, Yunan kontenjan alayının desteğiyle güçlenen düşman birliklerine karşı, silahsız Türk halkı Çağlayan, Küçük Kaymaklı ve Yenişehir bölgelerinde direnmiş, birçok vatandaş hayatını kaybetmiştir. 1964'ün 6 Şubatında Arpalık'a yapılan 250 kişilik Rum saldırısı, 6 piyade tüfeği ve bir stenle savunulmuş, burada da 6 şehit verilmiştir. Lefkoşa Sancağı, 1 Ağustos 1976'dan itibaren Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'na dönüşerek 1'inci Piyade Alayı olarak hizmet vermeye başlamıştır.

Serdarlı Sancağı; Mağusa Sancağına bağlı kurulan Serdarlı Taburu, adanın en geniş kantonunda, 1965-1966 yıllarında kritik bir dönem geçirmiştir. Serdarlı kantonu, Rumlar tarafından iki bölgeye ayırmak amacıyla planlanan yol projesi nedeniyle 1,5 yıl boyunca 10 km'lik cephede aktif bir rol üstlenmiştir. Bölgenin büyüklüğü ve stratejik değeri, 1969 yılının eylül ayında Serdarlı'nın Sancaktarlık düzeyine yükseltilmesine yol açmıştır. Beş taburdan oluşan Serdarlı Sancağı; İnönü, Çınarlı, Meriç ve Cihangir Taburlarını içermekte ve her bir tabur, kendi bölgesindeki çatışmalarda yer almıştır. 1974'teki Barış Harekatı sırasında, Serdarlı Sancağı zorlu bir testten geçmiş, Mağusa ve Karpaz'dan gelen yaklaşık 5.000 kişilik Rum Milli Muhafız Ordusunu Çukurova köyünde pusu kurarak çıkarma bölgesine ulaşmalarını başarıyla engellemiştir. 1 Ağustos 1976 itibarıyla Serdarlı Sancağı, Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'na dahil edilmiştir.

Mehmetçik Sancağı; Mehmetçik Taburu, başlangıçta Mağusa Sancağına dahil edilmiş bir birimdir. 1974'teki Barış Harekatı'nın ardından, 1975 yılında kendi başına bir Sancak olarak düzenlenmiştir. 1976'da Sancaktarlık unvanı kaldırılarak, bu tabur Serdarlı Taburuna bağlı bir bölük statüsüne getirilmiştir.

Erenköy Sancağı: Kıbrıs Türklerinin adalet, onur ve bağımsızlık mücadelesinin zirve noktalarından biri, 1955'te yaşanan ciddi çatışmalarla başlar. Silah ve mühimmat desteği, Türkiye'den Erenköy'e küçük teknelerle taşınır. Bu mücadelede Asaf Elmas ve Hikmet Rezvan, davaları uğruna canlarını feda eden ilk kahramanlardır. Düşmanın ilk saldırısı, 26 Ocak 1964'te Dikilitaş bölgesinden gelir. Erenköy'ün savunması, üniversite öğrencilerinin cesaretiyle sağlanır. 1 Nisan ile 30 Haziran 1964 arasında, deniz yoluyla, büyük güçlüklerle Erenköy'e insan ve silah desteği sürer. Rum kuvvetleri, 1 Ağustos 1964'te, tank destekli 650 askerle saldırıya geçer. 8 Ağustos 1964'te, saat 16:15'te, Türk savaş uçakları düşman mevzilerini uyarı amacıyla uçar, 9 Ağustos 1964'te, saat 13:05'te ise Türk uçaklarının müdahalesiyle Rum saldırıları

etkisiz hale getirilir. Erenköy Sancağı, Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ve hayatta kalma çabalarındaki olağanüstü rolüyle, tarihi bir öneme ve derinliğe sahiptir.

Yeşilırmak Sancağı; Yeşilırmak Köyü, 1964'ün 9 Mart sabahında, ilk kez ağır silahlı yaklaşık 100 kişilik bir Rum kuvvetinin saldırısına uğradı. Mücahitler, Kocatepe mevkiinde, yalnızca beş piyade tüfeği ve bir ağır makineli tüfekle bu güçlü düşmana direndiler. 27 Nisan 1964'te, Yeşilırmak'taki mücahitler, stratejik bir tepeye hakim olarak, piyade ve ağır makineli tüfeklerle donatılmış Rum polis kuvvetlerini ateş altına aldılar. Bu süreçte Türk mücahitleri; kadınları, çocukları ve yaşlılarıyla birlikte, büyük bir soğukkanlılık, sabır ve inançla, topraklarını ve ırkına layık bir kahramanlıkla savundular. Yeşilırmak Sancağı, 1976 yılına kadar bu görevine devam etmiş ve 1 Ağustos 1976 itibarıyla Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı bünyesine katılmıştır.

Limasol Sancağı; Limasol, Rum nüfusunun çokluğu karşısında Türlerin azınlıkta olduğu bir kasaba olarak bilinir. 10 Şubat 1964'te, şafak vakti başlayan Rum saldırılarına Limasol'daki mücahitler, yalnızca hedefi net gördüklerinde ve kesin vuracaklarına emin olduklarında ateş etme emriyle karşılık verdi. 12 Şubatta süren çatışmalarda, mücahitlerin yoğun ateşi altında Rumlar ilerleyemeyip mevzilerinden geri çekilmeye başladı. 13 Şubatta Rumlar, Türk bölgelerine yönelik yoğun ateşle saldırılarını yeniledi. Magic Bar ve Yeni Klinik'teki iki stratejik noktamız düşman kuşatması altında kaldı. Burada savaşıyan beş cesur mücahitimiz son mühimmatlarını kullanıncaya kadar direnmiş ve hepsi şehit düşmüştür. Limasol Mücahitleri'nin bu direnişi, Kıbrıs mücadelesinin tarihinde Plevne savunmasına benzer bir kahramanlık örneği oluşturmuştur. Limasol Sancağı, 1976 yılına dek görevine devam etmiş ve 1 Ağustos 1976'dan itibaren Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'na dahil edilmiştir.

Mağusa Sancağı; Kıbrıs Türk mücadelesi tarihinin silinmez izlerinden biri, unutulması mümkün olmayan, anıldıkça yürekleri burkan bir hadisedir; Türkler için derin bir yara, Rumlar için ise silinmez bir lekedir. 11 Mayıs 1964'te, kimlikleri belirsiz kişiler tarafından Akkule Kapısında, yoldan geçmekte olan Hasan Ahmet adında bir vatandaşımız silahla vurularak hayatını kaybetmiştir. Olaya müdahale eden Türk nöbetçi, saldırganlardan birini öldürmüş, diğerleri yaralanmıştır; ölen ve yaralananlar arasında bir Rum polis eri ve üç Yunan alayı mensubu bulunmaktaydı. Bu olayın ardından, olaydan habersiz 39 vatandaşımız ertesi gün gizlice bir yere götürülerek katledilmiştir. 2 Kasım 1965'te, Sakarya'nın kuzeyindeki Türk mevzilerine yaklaşan

Rum askerleri, Türk mevzilerini makineli tüfeklerle ateş altına almıştır. Mücahitler, karşılık vermiştir. Surların dışında kalan bölgelerimiz, üstün Türk kuvvetlerinin cesur direnişiyle savunulmuş, ardından mücahitlerimiz surların içine taşınmıştır. Mağusa Sancağı, 1976'da Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığının kurulmasıyla görevine son vermiştir.

Baf Sancağı; Rum güçlerinin, Türk köylerine yönelik baskınları ve pusu taktikleri, özellikle iletişim ve savunma zafiyeti bulunan bölgelerde yoğunlaşmaktaydı. Bu saldırılar karşısında, Baf bölgesindeki Türk nüfusu, 120 yiğit mücahit tarafından korunmaktaydı. Müdafaa çabalarında, temel olarak av tüfeklerine başvurulmuş, düşman saldırılarının arifesinde, Lefkoşa'dan sağlanan 90 bren, birkaç kutu el bombası, piyade tüfekleri ve sten makineli tüfeklerle desteklenmişti. 9 Mart 1964 sabahında, ağır silahlı 2000 kişilik bir Rum kuvveti taarruza geçti. Yoğun roketatar ateşine maruz kalan Türk mevzileri, elverişli imkanlarla karşı koymaya çalıştı. 24 Ocak 1964'te Engindere'de yaşanan çatışmalar sonucu, bazı Türk vatandaşları güvenli bölgelere taşınmak zorunda bırakıldı. Ancak, vatan sevgisiyle dolu Mücahitler, her türlü tehlikeye rağmen topraklarını savunmayı sürdürdü. Düşman saldırılarına karşı direnen Baf Sancağı, 1976 yılına dek faaliyetlerini sürdürdü. 1 Ağustos 1976'da Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına entegre edilerek resmi faaliyetlerine son verildi.

Boğaz Sancağı; Lefkoşa'nın merkezinden başlayıp ada geneline yayılan Rum saldırıları, 25 Aralık 1963'te Boğaz bölgesine ulaştı. Ağır ve hafif silahlı Rum kuvvetleri, Boğazı geçme teşebbüsünde bulunurken, bölgedeki direnişçilerle çatıştılar. 5 Mart 1964'te, Kıbrıs ordusundan birlikler tüm ekipmanlarıyla Boğaz bölgesine yerleştirildi. 10 Nisan 1964'te, gün ağarırken Kilise bölgesinde başlatılan düşman operasyonu ile mücahitlerimiz pusu kurulmuş ve çıkan çatışmalarda altı mücahit şehit düştü. 17 Temmuz 1964, Boğaz bölgesi için kritik bir tarih oldu; o gün Boğaz Sancağının kurulumu tamamlandı ve bölgedeki askeri düzen sağlandı. Boğaz Sancağı, 1976 yılına kadar görevini sürdürdü. 1 Ağustos 1976'dan itibaren yeni kurulan Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'na entegre edildi.

Larnaka Sancağı; 1958 yılının 7 Haziran gecesi, Lefkoşa'daki Türk Enformasyon Merkezi'ne EOKA üyeleri tarafından bırakılan bir bomba patladı. Bu olay üzerine Larnaka'da yaşayan Türkler, durumu protesto etmek için bir araya geldiler. Bu sırada, Rum topluluğundan bir grup, Türk mahallesine doğru yürüyüşe geçti ve iki toplum

arasında sınırda çatışmalar yaşandı. Bu olaylar sonrası, Larnaka'daki Türkler, yerel bir örgütlenme ihtiyacı hissederek, Rum saldırılarına karşı direniş için hazırlıklara başladılar. 21 Aralık 1963'te başlayan ve Türk toplumuna yönelik geniş çaplı Rum saldırıları, Larnaka'yı da içine aldı. En kritik anlardan biri, 27 Aralık 1963 cuma sabahı yaşandı, mücahitler düşmanın yoğun ateşine karşılık vererek, Larnaka'daki Türk direnişinin ne kadar sağlam olduğunu ortaya koydular. 23 Nisan 1964'te, Rumlar Boğaziçi köyünün Türk bölgesine yoğun ateş açtılar. Larnaka Sancağı, 1976 yılına kadar faaliyetlerini sürdürdü. 1 Ağustos 1976 itibarıyla Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'na entegre edilerek faaliyetlerine son verildi.

5.13 Türk Mukavemet Teşkilatı'na Eleman Temini

TMT'ye katılım, iki ana yöntemle yürütülmekteydi:

Doğrudan iletişim yöntemi: Bu yöntem, adayın daha önceden gözlemlenip değerlendirildiği ve TMT için değerli olabileceği varsayımı üzerine kuruluydu. Eğer bireyin örgüte ilgi duyacağına ve katkı sağlayacağına inanılırsa, genellikle bir kahve buluşması gibi nezih bir ortamda doğrudan katılım için teklif yapılırdı.

Dolaylı ikna yöntemi: Bu yöntem, belirli beceri ve özelliklere sahip olmalarına rağmen güven konusunda çekinceleri olan kişilere yönelikti. Bu tür bireyler, örgüte katılmaları konusunda ikna edilir ve ikna sonrası yemin ettirilirdi. Yılmaz Bora'nın TMT'ye giriş deneyimi, doğrudan iletişimle sağlanmıştır. Kendisi zaten bir katılım arzusu içindeyken, örgüte Kur'an-ı Kerim, bayrak ve silah üzerine edilen bir yeminle dahil olmuştur. Bu, onun için heyecan verici bir dönem olmuş ve hayatında derin bir dönüşüme yol açmıştır. Katılım sonrası, kendini bu yeni duruma hızla adapte etmiş ve büyük bir dönüşüm yaşamıştır (Cankut, 2006).

Emircan'a göre, odadaki derin bir sesin genç adama TMT'nin bir üyesi olduğunu bildirdiği ve bu sırada adamın gözlerinde sevinç ve kararlılığın parladığı ifade edilir. Anlatıda, genç adamın karşısındaki iki kişiye minnet dolu bir bakış attığı ve onlara teşekkür ettiği belirtilir. Yetkililerin ayrılmasından sonra, genç mücahidin odanın diğer tarafına doğru adım attığı ve kendini büyük Türk milletine adayan bir teşkilatçı olduğu aktarılır (Emircan, 2000).

5.14 Türk Mukavemet Teşkilatı Elemanlarının Eğitimi

Katılımlarının ardından genç mücahitler hem ada içerisinde hem de Türkiye'de özel askeri eğitimler alırlardı. Türkiye'ye gidenler, Antalya ve Ankara yakınlarındaki "Zir" köyünde bir ay süren temel askeri eğitim görürlerdi. Bu programda mücahitlere, sabotaj, istihbarat, engellemeleri aşma, pusu kurma, ani saldırılar ve silah kullanımı gibi konular üzerinde eğitim verilir. Bazı mücahitler, özellikle sabotaj ve keskin nişancılık gibi dallarda daha derinlemesine ihtisas eğitimlerine tabi tutulurdu, böylelikle örgüt içinde üstlenecekleri roller için gerekli beceri ve bilgilere sahip olacak şekilde hazırlanırlardı (Cankut, 2006).

Seçkin bir süreçle farklı bölgelerden belirlenen bireyler, Türkiye'deki eğitimler için 30 ila 40 kişilik gruplara ayrılarak "Hasrete Gitme" olarak adlandırılan bir yolculuğa çıkıyorlardı. Bu eğitim programları, katılımcılara büyük yararlar sağlıyordu. Bir aylık eğitim süresince, katılımcılar temel askeri eğitim alıyor ve silah bakımı, telsiz kullanımı, eğitmenlik ve komando gibi alanlarda ihtisaslaşıyorlardı. Her bir bireyin kapsamlı ve özelleşmiş bir yetenek setine sahip olması sağlanıyordu (Sadrazam, 1990).

Hasret eğitimlerinden seçkin bir performans gösteren bireyler, dönüşlerinde önceden hazırlanmış bir programa göre yeni katılan personeli, atış eğitimi dışında, temel askeri beceriler üzerine kısa bir eğitime tabi tutarlardı. TMT mensupları, belirsiz zamanlarda çeşitli yerlerde toplanarak, yaz aylarında ise izci kampı kisvesi altında bir araya gelerek eğitimlerini sürdürür ve pekiştirirlerdi (Sadrazam, 1990). Yılmaz Bora'nın anılarına göre, 1969 ila 1974 yılları arasında, Kıbrıs'ın batı ucundaki Yeşilirmak'ta bulunan ve Cumhurbaşkanlığı himayesinde faaliyet gösteren gençlik kampının yönetimindeydi. Bu kampın asıl amacı, gelecekteki çatışmalar için gençleri eğitmektir. 1974'teki Rum darbesi sırasında, Yeşilirmak'taki gençlik kampının yöneticisi olarak görev yapan Bora, olaylar nedeniyle Lefkoşa ile iletişimin kesilmesiyle karşılaşır. Kamp, 70-80 genci ağırlıyordu ve aileler çocuklarının güvenliği hakkında endişelenerek yetkililere başvuruyor. Siyasi müdahale sonucu, Bora ve gençler Birleşmiş Milletler gözetiminde güvenli bir şekilde Lefkoşa'ya transfer ediliyor. Bora'nın arabasındaki bazı malzemeler sebebiyle Rum kontrol noktasında şüphe uyandırıyor ve tutuklanma tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor. BM görevlilerinin müdahalesi ile bu tehlikeli durumdan kurtuluyor (Cankut, 2006). TMT, gençleri ve onların buluşma noktaları olan spor kulüplerini stratejik öneme sahip

noktalar olarak değerlendirmişti. Her bir spor kulübü, direnişin bir odak noktası haline getirilmişti. TMT'nin kamuflaj amacıyla gençlik organizasyonu kurulmuştu. Bu organizasyonun liderleri TMT'nin bir parçası olmakla birlikte, bu gruba dahil olan gençlerin örgüte üyelikleri şart koşulmamıştı (Sadrazam, 1990).

Organizasyonun temel hedefi, Kıbrıs'ta yaşayan gençleri bir araya getirip, onları tek bir bayrak altında örgütlemektir. Kıbrıs Türk Gençlik Birliği adı altında kurulan bu yapı, kısa sürede Kıbrıs Türk Gençliğini birleştirerek direniş bilincini güçlendirmeye yönelik çalışmalara başlayarak TMT'nin mücadelesine önemli katkılarda bulunmuştur (Bahadır, 2001).

İsmail Tansu, TMT'nin iki temel ilke üzerine kurulduğunu belirtiyor. Üyelerin eğitilmesi ve silahlandırılması. Tansu'ya göre, teşkilat, modern yeraltı direniş örgütü prensiplerine uygun olarak yapılandırılacaktı. Bu amaçla, dağcılık, komando eğitimi ve gizli operasyonlar gibi alanlarda uzmanlaşmış subaylardan oluşan bir ekip oluşturulmuştu. Eğitimler, standart askeri tesislerin dışında, özel olarak hazırlanmış gizli mekanlarda ve kamplarda gerçekleştirildi. Mücahitler, bir aylık eğitim sürecinde silah kullanımı ve bakımı konusunda bilgilendirildi, atış talimleri düzenlendi. Ayrıca, gerilla savaşı, komando taktikleri, sabotaj, kundaklama ve gizli operasyon teknikleri üzerine dersler verildi ve çeşitli arazi egzersizleri yapıldı. Tansu'nun belirttiği üzere, TMT'nin amacı, teşkilatı tam bir gizlilik içinde düzenlemek, eğitmek ve silahlandırmaktır; bu yapının varlığı, yalnızca içinde yer alan kişiler tarafından bilinecekti. TMT, Türk toplumuna karşı geniş çaplı bir saldırı durumunda varlığını açıklamayı ve halkını savunmayı planlıyordu. Tansu, Türk ve Rum nüfusunun bir arada yaşadığı, İngiliz denetimi altındaki Kıbrıs'ta böyle bir teşkilat kurmanın, eğitmenin ve silahlandırmanın zorluklarına rağmen, TMT'nin bu görevi başarıyla yerine getirdiğini ve sırrını 21 Aralık 1963'e kadar altı yıl boyunca koruduğunu ifade eder. Eğitimlerin odak noktası, gizlilikti. Tansu'nun kitabında vurgulandığı gibi, TMT mensuplarına öncelikle gizli operasyon teknikleri öğretiliyordu. Yarbay Rıza Vuruşkan liderliğinde her ay 20-25 mücahidin Ankara'ya gönderilerek eğitim aldığı ve dönüşlerinde Kıbrıs'ta kurulan gizli merkezlerde diğer mücahitlere eğitim verdikleri bir sistemin uygulandığı belirtilmiştir. Bu eğitim sistemi, yıllar boyunca Türkiye ve Kıbrıs'ta başarıyla devam etmiştir. 1959 yılından sonra Antalya'da, Binbaşı Şadi Demirbilek liderliğinde, uzman subaylar tarafından mücahitlerin eğitildiği gizli bir kampın daha faaliyete geçtiği kaydedilmiştir. Kampın lojistik desteğinin, Eğirdir Dağ

ve Komando Okulu'nun komutanı Albay Naim Tan tarafından sağlandığı ifade edilmiştir. Tansu'nun aktarımına göre, Ankara ve Antalya'daki kamplarda eğitilen mücahitler, gösterdikleri cesaret ve direnişle kendilerini kanıtlamışlardır. Ankara'daki eğitim kampının, şehre yakın fakat askeri birimlerden izole bir konumda, Tarım Bakanlığına ait terk edilmiş bir çiftlikte yer aldığı ve buranın TMT'nin eğitim amaçları için hızla uygun hale getirildiği belirtilmiştir. Kampın dışarıdan bakıldığında normal bir askeri tesis izlenimi verdiği, mücahitlere askeri üniformaların hemen giydirildiği ifade edilmiştir. Başlangıçta Kıbrıs'tan gençler Türkiye'ye gönderilirken, sonrasında Ankara ve İstanbul'da yüksek öğrenim gören Kıbrıslı gençler arasından gönüllülerin seçildiği ve eğitime dahil edildikleri kaydedilmiştir. Tansu'nun belirttiği gibi, 1960 yılında Türkiye'deki öğrenci hareketleri ve politik karışıklıklar nedeniyle bu program daha dikkatli bir şekilde yürütülmüş ve 27 Mayıs 1960 darbesine yakın bir dönemde tamamen durdurulmuştur (Tansu, 2002).

TMT'nin gücü, zamanla verilen eğitimler sonucunda kademeli olarak artış göstermiştir. Özellikle Zir Kampında kadın mücahitlere de eğitimler veriliyordu. Bu kamplardan dönen mücahitler, Türkiye'de edindikleri bilgi ve becerileri, adadaki diğer TMT üyelerine aktarıyorlardı. Eğitim süreçlerinin bitiminde, mücahitlerin milli bilinçlerini güçlendirmek amacıyla düzenlenen yemin törenleri büyük bir titizlikle gerçekleştiriliyordu. Törenlerde, TMT'nin faaliyetlerini düzenleyen üst düzey komutanlar ve mücahitlere eğitim veren askeri personel yer alıyordu. Törenin formatı, Türk Silahlı Kuvvetleri'nde uygulanan törenlerle benzerlik taşıyordu. Yemin metni, TMT'nin kendi özelliklerine göre uyarlanmış olup, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yemin metnine benzer bir yapıda hazırlanmıştı (Tansu, 2002).

5.15 Gizlilik ve Sır Saklamaya Verilen Önem

TMT, Kıbrıs'ın herkesin birbirini tanıdığı yapısında gizliliği koruma adına ciddi mücadeleler vermiş ve bu alanda başarılı olmuştur. Yemin ederek TMT'ye katılan üyeler, uzun süreler boyunca evlerinden ayrı kalarak, nerede oldukları veya ne iş yaptıkları konusunda sessiz kalmayı tercih etmişlerdir. Bu durum, birbirine aşık birçok çiftin zorluklar yaşamasına neden olmuştur. TMT, kendi iç gizliliğini sürdürürken, düşman hakkında bilgi toplama görevini ihmal etmemiştir. Her bir mücahit, istihbarat toplama görevinde aktif olarak yer almış, düşmanın dikkatsizliklerinden faydalanarak

kritik bilgilere ulaşmıştır. Gizliliği ihlal edenler ya da ihanet edenler, işledikleri suçun boyutuna göre yargılanmıştır (Sadrazam, 1990).

TMT mensupları, "görme, duyma, konuşma" ilkesine katı bir şekilde bağlı kaldılar. Ortak bir anlayış vardı: eğer biri konuşursa, ciddi sonuçlarla yüzleşmek zorunda kalabilirdi. Teşkilat, düşmanla ilgili bilgilere yüksek bir önem verdi ve onların hareketlerini dikkatle izlemeye çalıştı. İçeride zarar verici faaliyetlerin denetim altında tutulması için sürekli çaba harcandı. Toplum davanın desteklenmesine yardımcı oldu.

Türkiye'den gelen ve çeşitli kılıflar altında Kıbrıs'ta faaliyet gösteren subayların kimliklerinin korunması için bayraktar, büyük, bozkurt gibi kod adlar kullanıldı. Türkiye'den gelen komutanların sayısı arttıkça, halk arasında onların kimliklerini gizlemek için kullanılan yeni terimler ortaya çıkmıştır. Bu komutanlar için "kara sakal" gibi ifadeler kullanılmıştır; örneğin, "Bu gece kara sakal burada olacak" denildiğinde, bu, Türkiye'den gelen bir komutanın geleceğini ifade etmektedir. Gizlilik, örgüt içinde son derece önemli bir unsur olarak kalmıştır; farklı gruplar birbirini tanımamış ve gizlilik her zaman ön planda tutulmuştur (Cankut, 2006).

TMT üyeleri, iletişimlerinde gerçek silah isimleri, gizli operasyon terimleri ve yer adlarını kullanmaktan kaçınırlardı. Mesela, bir yazışmada ya da konuşmada tabanca kelimesi geçmesi gerekiyorsa serçe, mermi için ise serçe gagası tabirleri kullanılırdı (Tansu, 2002).

Özcan Ercan'ın Milliyet Gazetesinde İstirdat Harekâtı başlıklı yazı serisinde anlattığına göre, TMT'nin ilk üyelerinden biri olan Kemal Şemiler, Rauf Denктаş ile bir araya geldiği ilk TMT toplantısında bir yemin törenine katılmıştır. Ancak, Yarbay Rıza Vuruşkan'ın aşırı güvenlik önlemleri altında, Kemal Şemiler TMT Liderinin yüzünü göremez. Bu güvenlik önlemi olarak, Yarbay Vuruşkan odanın ortasına bir ip çekmiş ve bu ipin üzerine bir battaniye asarak odanın iki bölüme ayrılmasını sağlamıştır. Bu düzenlemeyle Rıza Vuruşkan bir tarafta, Kemal Şemiler ise diğer tarafta kalmış ve sadece seslerini duyarak yemin törenini gerçekleştirmişlerdir (Tansu, 2002).

Bir aylık yoğun bir eğitimden sonra, Kıbrıs Türk Mücahitleri, her türlü görevi yerine getirebilecek kapasitede direnişçilere dönüşüyorlardı. Bu eğitimden geçirilen mücahitler, adaya geri dönüşlerinde, Türkiye'den eğitim alamayan TMT üyelerine, adadaki gizli mekanlarda silah kullanımını ve kazandıkları özel operasyon tekniklerini

aktarmakla sorumluydular. Eğitim sürecinde, gizlilik ilkelerine büyük önem atfediliyor, bu prensipler mücahitlerin bilinçaltına işleniyordu (Tansu, 2002).

Sonuç olarak, 21 Aralık 1963'e dek, TMT'nin varlığı Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi, Rumlar ve uluslararası camia tarafından algılanamamıştı. Mücahitler, gizlilik prensibini derinden benimsemişlerdi ve bu durum, yıllar boyunca devam etti (Tansu, 2002).

5.16 Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Haberleşme Yöntemleri

İletişim, aktif ve pasif yöntemlerle sağlanırdı. Aktif yöntem, mesajların içeriğinden habersiz olan güvenilir işletme sahipleri tarafından kullanılırdı. Bu kişiler, sadece mesajı teslim eden ve alması gereken kişileri tanır, içeriği konusunda bilgi sahibi olmazlardı. Pasif yöntemde ise, önceden belirlenen ve gizlenmiş yerlere mesajlar yerleştirilir ve bu şekilde iletişim sağlanırdı. Bu yöntemler, mesajların güvenli bir şekilde alınıp verilmesini temin ederdi (Cankut, 2006).

İletişim, şifrelenmiş metinlerle yürütülürdü. Güvenli bulunan evler, çeşitli yerlerde toplantılar için kullanılırdı. Her bir sancakta, belirli zaman aralıklarında sadece irtibat amacıyla kullanılmak üzere telsiz ve telsiz operatörleri (çalgı ve çalgıcı) mevcuttu, ancak telsizlerle düzenli olarak mesaj gönderimi yapılmazdı (Sadrazam, 1990).

Birimlerle sancakların iletişimi, mesaj formları kullanılarak yürütülüyordu. İlerleyen süreçte, bu form sistemi, sancaklar arasındaki iletişimde de devreye alındı. Bu sayede birimler ile sancaklar ve bayraktarlık arasında kesintisiz bir iletişim ağı oluştu. Bayraktarlıktan verilen emirler, bu mesaj formları aracılığıyla, hızla ilgili sancak ve birimlere iletiliyordu (Bahadır, 2001).

5.16.1 Türk Mukavemet Teşkilatı genel karargahı ile Türk Mukavemet Teşkilatı Lideri arasındaki iletişim

İsmail Tansu'nun anlatımına göre, TMT'nin lideri Yarbay Rıza Vuruşkan'ın 1958 Ağustos'unda Kıbrıs'taki görevine başlamasıyla, Ankara'daki Genel Karargah ve kendisi arasında ilk etapta Dışişleri Bakanlığı ve Lefkoşa Türk Başkonsolosluğu kullanılarak bir telsiz bağlantısı kuruldu. Bu bağlantıda kullanılan şifreleme yöntemi, o dönemde mevcut olan en güvenli yöntemlerden biriydi ve hiçbir şifre çözücü veya makine tarafından deşifre edilemeyecek düzeydeydi (Tansu, 2002).

İsmail Tansu'nun kitabında anlatıldığı üzere, eğitim sürecine katılan bireylerden biri, Kıbrıs Radyosunda teknik personel olarak çalışan Vefa Besim adında genç biriydi. 20 Ağustos ile 20 Eylül tarihleri arasında, toplam otuz gün süren özel bir telsiz iletişimi eğitimine tabi tutuldu. Bu eğitim kapsamında, Besim'e Amerikan askeri için tasarlanmış, gizli operasyonlar için uygun, ileri teknolojiye sahip bir telsiz cihazı verildi. Telsiz, hafif yapıda olup, yanında bir jeneratör ile birlikte geliyordu. Ayrıca, Besim'e, Amerikan yardım programı 'JUSTMAT' ekibinden alınan, çözülmesi zor bir şifreleme sistemi konusunda da eğitim verildi. Tansu'nun belirttiği gibi, ofislerinde, muharebe subayı ve Tansu'nun yönetimi altında birkaç özel telsiz cihazı saklanmaktaydı. Bu telsizler, Amerikan askeri yetkilileri tarafından verilen ve ortak projeler için kullanılan cihazlardı. Tansu, Kıbrıs'taki TMT liderliğine bu telsizlerden birini gizlice göndermeye karar verdiğinde, Amerikalı ortaklarının haberi olmadan bu işlemi gerçekleştirdi. Telsizler, örgütün yapılanması ve iletişim sistemlerinin geliştirilmesinde büyük bir öneme sahipti. Bu cihazlar, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ait olup, Amerikan projesi kapsamında sağlanmıştı ve Amerikalılarla ortaklaşa yönetiliyor ve denetleniyordu. Acil durumlar için ayrılan bu cihazlar gizli yerlerde saklanıyor ve periyodik olarak Amerikalı yetkililerin katıldığı kontrollerden geçiriliyordu. Tansu'nun anlatımına göre, Kıbrıs'taki TMT liderliği ile Türkiye'deki genel karargah arasındaki iletişimi sağlamak amacıyla bir telsiz cihazı kullanılmasına karar verildi. Bu görev için, Özel Harp Dairesi Başkanı General Karabelen'den onay alan Tansu, iletişimden sorumlu Yüzbaşı Halil Pamukoğlu ile iş birliği yaptı. Telsiz cihazı, 1959 yılının ocak ayında, Vehbi Mahmutoglu liderliğindeki Arı Ekibi tarafından yürütülen silah sevkiyatı operasyonu sırasında Kıbrıs'a gizlice taşındı. Bu hareketle, TMT'nin Türkiye ile sürekli ve güvenilir bir iletişim kurması sağlandı. Tansu, telsiz cihazının Kıbrıs'a ulaştırılmasının ardından yaşanan olayları da kitabında detaylandırmaktadır. Birkaç ay sonra, Amerikalı subaylar telsizlerin kontrolünü talep ettiler. Tansu ve ekibi, çeşitli mazeretler öne sürerek bu kontrolü ertelemeye ve Amerikalıları yanıltmaya çalıştı. Bu esnada, Kıbrıs'tan telsiz cihazlarının boş kutularını istediler ve bu kutuları yerlerine koymak amacıyla sakladılar. Daha sonra, Ankara'ya eğitim için gelen mücahitler, içleri hellim peyniri dolu bu kutuları uçakla geri getirdiler (Tansu, 2002).

5.17 Malzeme İkmali ve Depolama Faaliyetleri

Silah ve mühimmat temini, TMT'nin öncelikli faaliyetlerinden biriydi. 22 Aralık 1963'e kadar, gizli operasyonlar için gereken standartlara uygun şekilde, ikmal, depolama ve bakım işlemleri titizlikle yürütülüyordu. TMT'nin silah ve patlayıcı madde ihtiyaçları, çeşitli kaynaklardan sağlanıyordu; bunlar arasında İngilizlerden ele geçirilen veya satın alınan, Türkiye'den temin edilen ve yerel imkanlarla üretilen silahlar ve malzemeler bulunuyordu. Türkiye'den silah ve mühimmat taşınması işlemine bereket adı verilmiş, bu faaliyet ilk olarak Erenköy'de başlamış ve sonrasında daha düzenli hale getirilmişti. İlk ikmal noktaları Erenköy, Balalan, Akdeniz ve Ozanköy köyleri olmuştu. Özellikle Erenköy ve Yeşilırmak'ta, Lefke Sancağına bağlı ikmal ekipleri kurulmuştu. Bu bölgelerdeki cesur gençler, küçük ve güçsüz balıkçı tekneleriyle denize açılarak silah ikmal yapmak için büyük riskler alıyorlardı. Zorluklarla temin edilen silah ve mühimmat, adanın dört bir yanına, bazen araçlarla bazen de yaya olarak, büyük tehlikeler altında dağıtılıyordu. Türkiye'den gelen silah ve cephaneler yeterli olmadığı için, TMT kendi imkanlarıyla üretim yapma yoluna gitmiş, su borularından el bombası, araba direksiyon milinden piyade tüfeği, hidrolik borulardan havan ve top gibi silahlar üretmiştir. Yerel imalatlar, her geçen gün gelişerek artmıştır (Sadrazam, 1990).

Kıbrıs TMT Derneği'nin lideri Yılmaz Bora, silah üretimi konusundaki süreçle ilgili olarak, o dönemlerde ağır silahların eksikliği ve mevcut silahların mühimmatının yetersizliği nedeniyle hızlı bir şekilde bir silah fabrikası kurulduğunu belirtmektedir. Bu fabrikaya Kırıkkale adı verilmiş ve burada çeşitli hafif silahlar ile 60 mm'lik havan topları üretilmiştir. Bora, bu üretimin oldukça işlevsel olduğunu ve fabrikada, av tüfekleri üretme konusunda deneyimli, yetenekli tornacıların çalıştığını ifade etmektedir. Bu tornacılar, karşılık beklemeden büyük bir azimle işlerine devam etmişlerdir (Cankut, 2006).

Farklı yöntemlerle temin edilen silah ve mühimmat, sancak kayıtlarına girildikten sonra kovanlara aktarılırdı. Silahlar, belirlenen usullere uygun şekilde temizlenip, pakatlendikten sonra, belirli bir belge karşılığında iki şahsın gözetimine bırakılıp, gizlenirdi. Silah saklama yöntemleri çanaklama olarak adlandırılır ve iki çeşidi bulunurdu:

Sır Çanak: Derhal kullanıma hazır hale getirilen silah ve mühimmatın, bir TMT üyesine emanet edilmesi durumudur. Eğitim amaçlı kullanılan silahlar bu kategoriye girer.

Dip Çanak: Belirli bir miktarda silah ve mühimmatın yağlanarak, zift ve katranla kaplı bezlerle sarılıp, demir kutular içinde gizli bir noktaya gömülmesidir. Bu saklama yerini sadece iki kişi bilir. Bu silahların dağıtımı ve depolanmasında, "Dağarcıklama Beyanı ve Andı" adı verilen özel belgeler kullanılır (Sadrazam, 1990).

5.17.1 Dağarcıklama beyanı ve andı

“Arkada yazılı..... kalem vida ve ucu tarihinde bize teslim edildiği gibi sarmayı hiç bozup açmadan “SANDIK PAKET” sisteminde dağarcıkladık. Dağarcık yerini bir Allah bir de biz biliyoruz. Dağarcığın nasıl yapılacağı ve nasıl kontrol ve muhafaza edileceği hakkındaki teknik bilgileri öğrendik. Buna göre dağarcığı en mukaddes bir milli emanet olarak kontrol ve muhafaza edeceğimize emirsiz kimseye vermeyeceğimize ancak yakın bir tehlike halinde çıkarıp başka yere dağarcıklayıp, beyimize acele rapor vereceğimize namus ve şerefimiz üzerine söz verimiz” (Sadrazam, 1990, ss. 27-28).

Bu şekilde, dağarcık sorumluları tarafından bu andaki sadakatle gerçekleştirilen gizli saklama faaliyetleri, hiçbir sızıntı olmadan yürütülmüş ve ekipmanların düşman eline geçmesi engellenmiştir (Sadrazam, 1990).

5.17.2 Silah ikmal planı

İsmail Tansu'nun kitabında aktardığı bilgilere göre, TMT'nin silahlanma süreci, beş bin mücahidi donatmayı hedefliyordu. Bu amaç doğrultusunda, ordu depolarından alınan bin tabanca, bin otomatik silah, yüz hafif makineli tüfek, üç bin piyade tüfeği ve yirmi bin savunma bombası, yeterli mühimmatla birlikte Eğirdir, Mersin ve Anamur bölgelerinde depolanmıştır. Eğirdir'de bulunan makineli tüfekler, toprağın altında uzun süre zarar görmeden saklanabilmesi için plastik malzemeyle kaplanarak özel bir şekilde muhafaza edilmiştir. Silahların taşınması ve dağıtımında, sivil kimliğe sahip personel ve sivil tekneler kullanılması ana prensip olarak benimsenmiştir. Temmuz 1958'in sonlarına doğru, bu yöndeki tüm hazırlıklar tamamlanmış ve ağustos ayının başlarında tedarik operasyonlarına başlama aşamasına gelinmişti. Hükümetin ve ordunun silah sağlama konusunda cömert davrandığı ifade ediliyor. İlk tedarikten

sonra, stokların azalması halinde, ihtiyaç duyulan zaman ve miktarda, 60 ve 80 mm'lik havan topları, bazukalar ve roketler gibi ek silahların temin edilmesi planlanmıştı. Silahların dağıtımı, Kıbrıs'ın kuzey sahillerinde, Türk nüfusun yoğun olduğu bölgelere, özenle hazırlanmış planlar doğrultusunda yapılacaktı. İkmal operasyonları ise Türkiye'den sağlanan veya Kıbrıs'tan sevk edilen tekneler aracılığıyla gerçekleştirilecekti (Tansu, 2002).

Silah ve cephane, Kıbrıs'ın kuzeyinde Türk nüfusun yoğun olduğu bölgelere, özenle hazırlanmış planlara uygun olarak, güvenli noktalara teslim edilirdi. İkmal işlemleri ya Türkiye tarafından sağlanan ya da Kıbrıs'tan seçilen teknelerle yürütülecekti. Silah ve cephane, kıyı bölgelerinde belirlenen alıcı noktalardan teslim alınır, güvenlik önlemleri alınmış belirli bir yere hızla taşınır ve toplu olarak depolanırdı. Teslim alınan silahlar, uzun süre depoda kalmayıp, gereken yerlere hızla gönderilirdi. TMT hücrelerine dağıtılan silahlar, bir veya iki mücahidin sorumluluğunda, gizli yerlerde saklanırdı. Silahlar bakım yapılmak için üç, altı ay gibi aralıklarla yerlerinden çıkartılır, gerek görülürse yerleri değiştirilirdi. Sevkiyatın en kritik kısmı, güney kıyılarımızda depolanan silahların nasıl sevk edileceğiydi. Bu hem İngiliz işgali altındaki adada hem de çoğunluğu Rum nüfustan oluşan ve EOKA'nın varlığı nedeniyle, dikkatli planlama gerektiren zorlu bir işti (Tansu, 2002). Bunlara rağmen, Türkiye'den silah ve cephane sevkiyatı başarıyla gerçekleştirilmiş, Kıbrıs'ta ihtiyaç duyulduğunda kullanılmak üzere depolanmış ve gerektiğinde Rumlara karşı etkin bir şekilde kullanılmıştır.

5.17.3 İlk bereket hücresi Arı Ekibi ve Elmas adlı balıkçı gemisiyle yapılan silah sevkiyatı

İsmail Tansu'nun ifadesine göre, Arı Takımı adı verilen ilk bereket grubu, Rumların saldırılarına karşı koymak amacıyla Türkiye'den silah sağlama girişiminde bulunan Kıbrıslı gençler Vehbi Mahmut, Asaf Elmas ve Cevdet tarafından oluşturulmuştur. Bu gençler, tamamen gönüllü olarak ve milli duygularla hareket etmişlerdir. Arı Ekibinin ilk görevi, 16 Ağustos 1958'de Anamur Kalesi'nden denize açılarak başlamıştır. Tansu, bu gençlerin vedalaştıktan sonra silahları toplayıp tekneye yerleştirerek yola çıktıklarını ve büyük bir heyecan içinde hareket ettiklerini anlatır. Tekne dalgalarla boğuşurken, gençlerin teknenin üzerinde şarkılar söyleyip dans ettiklerini gözlemler. Tansu, bu sahneyi duygulanarak izlediğini ve bu cesur

yurtseverlerin minik tekneleriyle Akdeniz'in dalgalarını aşarak köylerine nasıl ulaşacaklarını merak ettiğini belirtir. Dr. Nalbantoğlu ise Tansu'yu bu konuda teselli etmeye çalışır. Ertesi gün Ankara'ya dönen Tansu, operasyon hakkında Daniş Paşa'ya rapor verir ve Dışişleri Bakanlığı telsizi aracılığıyla TMT Lideri Vuruşkan'a bilgi iletir. Ayrıca, Arı Ekibi ile iletişimde kullanılacak şifreyi iletir ve sonuçların bildirilmesini talep eder. Vuruşkan'dan 28 saat sonra gelen telsiz mesajında, silah ve mühimmatların TMT tarafından eksiksiz olarak alındığı ve Koçina (Erenköy) TMT hücresinin Arı Ekibi adı altında kurulduğu bildirilir. Vuruşkan, bu gençlerin kendi inisiyatifleriyle hareket ettiklerini, Türkiye'ye gitmelerinin kendi bilgileri dahilinde olmadığını ifade eder. İlk başta beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan Arı Ekibi, daha sonra her on veya on beş günde bir düzenli olarak operasyonlar gerçekleştirmeye başlar. Ancak, 9 Kasım 1958'de gerçekleştirilen yedinci operasyon, şiddetli bir fırtınanın yol açtığı talihsiz bir sonla tamamlanır. Silah yüklü kayıklardan biri kaybolur ve Asaf Elmas ile Hikmet Rıdvan şehit olur. Diğer kayıktaki mücahitler, aralarında Vehbi Mahmutoglu'nun da bulunduğu, kayığı hafifletmek için silahları denize atarak zorlu dalgalarla başa çıkar ve hayatta kalmayı başarırlar. Asaf Elmas ve Hikmet Rıdvan, TMT'nin denizdeki ilk şehitleri olarak tarihe geçer. Asaf bu operasyonda dördüncü kez, Hikmet ise ikinci kez görev almıştır. 16 Ağustos 1958'de başlayan ve bu trajik olaylara rağmen devam eden silah sevkiyatı sürecinde, dört ay içinde TMT'ye 800 mücahitin donatılmasını sağlayacak miktarda silah ve cephaneye ulaştırılır. Bu süreçte Arı Ekibi'nin cesur mücahitlerinin katkısı oldukça büyük olmuştur (Tansu, 2002).

TMT'nin ilk dönemlerinde, İsmail Tansu'nun çabaları ile Türkiye'den Kıbrıs'a silah taşımak için kullanılan ve Asaf Elmas'ın soy ismi olan Elmas kod adı verilen bir balıkçı teknesi, örgütün silahlanma sürecinde önemli bir role sahipti. İsmail Tansu'nun anılarında, bu geminin Kıbrıs milli direniş tarihinde, Çanakkale Savaşı'nda düşman filosunu durduran Nusret Mayın Gemisi kadar önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Elmas, son görevinde, İngiliz ajanları tarafından ihbar edildikten sonra, 24 Mart 1959'da başladığı hizmetini 17 Ekim 1959 tarihinde, İngiliz devriye botları tarafından ele geçirilme riskine karşı kendi mürettebatı tarafından batırılarak trajik bir şekilde sonlandırmıştır (Mutlu, 2007).

16 Ağustos 1958 ile 30 Temmuz 1959 arasında Arı Ekibi ve Elmas vasıtasıyla Kıbrıs'taki Türk Direniş Örgütüne ulaştırılan silah ve mühimmat miktarları aşağıdaki gibidir:

- Tokaref marka 872 adet tabanca,
- Sten marka 747 adet makineli tabanca,
- İngiliz yapımı 96 adet hafif makineli tüfek,
- İngiliz yapımı 2,997 adet piyade tüfeği,
- Amerikan yapımı 6,800 adet savunma tipi bomba,
- 43,500 adet tabanca mermisi,
- 134,400 adet makineli tabanca mermisi,
- 164,000 adet piyade tüfeği ve hafif makineli tüfek mermisi,
- Çeşitli fünye ve fitillerle donatılmış 54 adet 2.5 librelik plastik tahrip kalıbı,
- 1 adet Mukavemet alıcı-verici telsiz cihazı (Tansu, 2002).

Kıbrıs'a ilk yıl içinde ulaştırılan silah ve mühimmat miktarının, planlanan 5.000 mücahidin donatılması için yeterli olduğu belirtilmektedir. Bu süreçte, Arı Ekibi ve Elmas kod adını taşıyan balıkçı teknesi, TMT'nin silahlı direnişine önemli katkılar sağlayarak kritik roller üstlenmiştir. Yıl boyunca İngilizlerin deniz ve hava yoluyla sürekli gözetim altında tuttuğu Kıbrıs'a, İngiliz ve Rum gözlemcilerin fark etmeyeceği şekilde silahların gizlice sokulması büyük bir başarı olarak görülmektedir. Bu başarının arkasında ise TMT'nin katı disiplini, mücahitlerin vatanseverliği ve yüksek görev bilinci yatmaktadır.

6. TMT BİLDİRİLERİ VE YAYINLARI

Teşkilatların mücadeleleri sırasında kullandıkları bildiri ve yayınlar, toplumsal ve örgütsel mesajların iletilmesi, propaganda yapılması ve kendi seslerinin duyurulması açısından önemli araçlardır. TMT, Kıbrıs'ta 1958'e kadar çeşitli bildiriler yayınlamış, ancak 1958'den sonra Türkiye'nin denetimi altına girince bu faaliyetlerini büyük ölçüde durdurmuştur. Ancak, 1959 sonrasında TMT, toplumu bilgilendirmek, moralini yükseltmek ve faaliyetlerine destek sağlamak amacıyla çeşitli yayınlar yapmıştır. Bu yayınlarla, özellikle psikolojik etki yaratmayı ve toplumun desteğini kazanmayı hedeflemiştir. Dolayısıyla, TMT'nin amaç ve faaliyetlerini anlamak için öncelikle bildirilerine, ardından da sonraki dönemlerdeki yayınlarına bakmak önemlidir.

6.1 TMT Bildirileri

TMT, Kasım 1957'de kurulduktan sonra Ağustos 1958'e kadar bildiri yayınlama faaliyetlerinde bulunmuştur. İlk bildirisini 26 Kasım 1957'de yayınlarak varlığını ilan eden örgüt, bu süre zarfında çeşitli tarihlerde birden fazla bildiri yayınlamıştır. Ancak, bu bildirilere ilişkin iki ana sorun bulunmaktadır. Bir sorun olarak ortaya çıkan ilk nokta, bazı bildirilerin İngiliz sömürge yönetiminin bildiri yayınlama, dağıtma ve sahip olma yasağı nedeniyle günümüze ulaşamamış olmasıdır. Günümüzde KTMA'da beş adet TMT bildirisi mevcuttur; bunlardan üçü Ağustos 1958'den önceye, ikisi ise Ağustos 1958'den sonraya tarihlenmiştir. TMT tarafından yayımlanmış diğer bildiriler, Kıbrıs ve Türkiye'de o döneme ait gazetelerde yer almıştır. Ayrıca, İngiliz arşiv belgelerinde kaydedilmiş bazı bildiriler de bulunmaktadır. Ancak, TMT bildirisi olarak anılan diğer metinler, kaynaklarının eksikliği veya güvenilir olmayışı nedeniyle dışarıda bırakılmıştır. Bu yüzden, KTMA ve İngiliz arşivleri ile o dönemin basın ve yayın organlarında yer alan bildirilere dayanarak değerlendirme yapılmıştır. TMT bildirilerinin gerçekliği konusunda ikinci bir zorluk da mevcuttur. O dönemin koşullarında, yetkili kişilerin TMT adına bildiri yazıp yazmadığı belirsizliğini korumaktadır. TMT hakkında araştırmalar yapan Mehmet Emircan'a göre bildirilerin

bazıları, merkezi bir yetkilendirme olmaksızın, İngilizler veya köylüler tarafından mevcut daktilolar kullanılarak ve milli duygularla yazılmış olabilir (Akgün, 2009).

Seçilen 24 bildirinin incelenmesi neticesinde, konularına göre aşağıdaki gibi sınıflandırılabilirler:

- İngiliz sömürge yönetimine yönelik TMT bildirileri bulunmaktadır. Özellikle 26 Kasım 1957, 29 Ocak 1958, 10 Nisan 1958, 6 Mayıs 1958, 28 Mayıs 1958, 27 Mayıs 1958 ve 5 Temmuz 1958 tarihlerindeki bildirilerde, sömürge yönetiminin EOKA karşısındaki yumuşak politikası kınanmış ve Kıbrıs Türk halkının bölünme taleplerinin yerine getirilmesi istenmiştir. Özellikle 10 Nisan, 6 Mayıs ve 27 Mayıs 1958 tarihli bildirilerde, eğer Sömürge Yönetimi Kıbrıs Türklerinin taleplerini dikkate almazsa, bunun sonucunun ölüm olacağı tehdidi yer almaktadır (Akgün, 2009).
- Doğrudan EOKA'yı hedef alan TMT bildirileri de mevcuttur. Bu kapsamda, 26 Kasım 1957, 26 Mayıs 1958, 28 Mayıs 1958, 1 Temmuz 1958, 13 Temmuz 1958, 20 Temmuz 1958, 5 Ağustos 1958 ve 22 Ağustos 1958 tarihli bildiriler, EOKA'ya karşı TMT'nin varlığını ve mücadele azmini vurgulamaktadır (Akgün, 2009).
- Kıbrıs Türk toplumuna yönelik bildiriler ise, TMT'nin 26 Kasım 1957, 13 Aralık 1957, 29 Ocak 1958, 23 Nisan 1958, 11 Mayıs 1958, 28 Mayıs 1958, 7 Haziran 1958, 23 Haziran 1958, 29 Haziran 1958, 30 Haziran 1958, 5 Temmuz 1958, 13 Temmuz 1958, 20 Temmuz 1958, 5 Ağustos 1958, 11 Ağustos 1958, 12 Ağustos 1958, 22 Ağustos 1958, 24 Kasım 1958 ve 20 Şubat 1959 tarihli bildirilerinde bulunur. Bu bildiriler, topluma moral verme, örgüt içindeki finansal katkıların artırılması, Rum toplumuyla mesafeli ilişkilerin sürdürülmesi ve Taksim talebinin vurgulanması gibi konuları içerir (Akgün, 2009).

Bildirilerde sıkça, TMT Merkez Komitesi, TMT Siyasi Komitesi gibi imzalar kullanılmış, bu da örgütün halka güçlü ve disiplinli bir görünüm vermek amacını taşıdığını göstermektedir. Ancak, gerçekte TMT'nin bu dönemde ayrı merkez veya siyasi komiteleri bulunmamaktadır. Bu bildiriler, genellikle TMT'nin kurucuları tarafından hazırlanmış ve altına söz konusu imzalar atılmıştır (Akgün, 2009).

TMT'nin çeşitli zamanlarda birçok bildiri yayınladığı bilinmektedir. İncelenen bu bildiriler, genellikle İngiliz sömürge yönetimi, EOKA ve Kıbrıs Türk toplumuna hitap ediyor. Ancak önemli bir detay var ki, TMT Kasım 1957'den Ağustos 1958'e kadar aktif şekilde bildiri yayınlamış, ancak Türkiye'nin kontrolü altına girdikten sonra bu faaliyetlerine son vermiştir. Yani TMT'nin sadece bildiri yayınları üzerinden değerlendirilmesi yeterli değildir. Türkiye'nin yönetimine geçmesinin ardından, 1959 yılı itibarıyla TMT, özellikle Nacak Gazetesi gibi çeşitli yayınlar yapmıştır.

6.2 TMT Nacak Gazetesi

1957 ve 1958 yılları arasında TMT'nin bildiri dağıtımı gerçekleşmiş, ancak 1958'den sonra örgüt, sesini gazete aracılığıyla duyurma yolunu tercih etmiştir. Bu bağlamda, TMT'nin resmi yayın organı olarak Nacak Gazetesi bilinmektedir. Gazete, 29 Mayıs 1959'dan 22 Aralık 1963'e kadar yayımlanmıştır. Resmi kayıtlarda gazetenin sahibi olarak KTKF, imtiyaz sahibi olarak ise Rauf Denктаş görülmektedir. Gazetenin ilk sayfasında, Nacak kelimesinin yanında Haftalık Siyasi Gazetedir ibaresi ve gazetenin abonelik bilgileri, imtiyaz sahibinin ismi ve adresi yer alır. Gazetenin sol üst köşesinde Nacak yazısı altında bir başak amblemi, sağ üst köşesinde ise Mithat Cemal Kuntay'a ait Bayrak şiirinden bir alıntı içeren, bayrak, asker, meşale ve sırmadan oluşan bir amblem yer almaktadır (Keser, 2008).

Nacak Gazetesinin ilk sayısında belirtilen yayın ilkeleri, Kıbrıs Türk köylüsünün genel kalkınmasına yönelik çalışmalar yapmak, Türk işçisinin haklarını savunmak, milli meselelerde engel oluşturanlara karşı çıkmak, milli bilinci sürdürmek, adadaki Türkleri bu bilinçle birleştirmek ve Enosis'e direnmek şeklinde sıralanmıştır. Gazetenin esas hedefi, milli bilinç çerçevesinde Kıbrıs Türklerini bir araya getirmek ve Enosis hareketine karşı duruş sergilemektir. İlk yayın gününden itibaren gazete, Kıbrıs Rum medyasıyla sürdürdüğü mücadelede, EOKA karşıtı faaliyetlerde Kıbrıs Türklerini aydınlatma misyonunu üstlenmiş, sağlık, spor, kültür, coğrafya, tarih, milli bilinç, Türkiye ile olan ilişkiler, tarım ve köy hayatı hakkında bilgilendirici içerikler sunmuştur. Ayrıca, "Türk'ten Türk'e Kampanyası", "Vatandaş Türkçe Konuş Kampanyası" ve "Yerli Malı Kullan Kampanyası" gibi girişimlere destek vererek Türk toplumunun Rum toplumundan farklı bir bilinç kazanmasını teşvik etmeye çalışmıştır (Keser, 2008). Nacak Gazetesi'nin belirli sayıları incelendiğinde, gazetenin yayın politikasının net bir şekilde ortaya çıktığı görülür. Özellikle, 14 Ağustos 1959 tarihli

sayısında Rauf Denktaş'ın yazdığı bir makalede, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulma aşamasında, Enosis tehlikesine karşı uyarılarda bulunulmuş, toplumun dikkati bu konuya çekilmiştir. Denktaş, Rum toplumunun liderlerinin yatıştırıcı açıklamalarına rağmen, Kıbrıs'ta artan tehlikelerin farkında olduklarını belirtmiş ve bu konuda toplumu bilgilendirmeye çalışmıştır. Ayrıca, 24 Haziran 1960 tarihli bir diğer yazısında, sömürge döneminden Kıbrıs Cumhuriyeti dönemine geçiş sırasında, yeni neslin milliyetçilik ruhuyla yetişmesi için öğretmenlere büyük görevler düştüğünü vurgulamış, Türk çocuklarının milli değerlerle büyütülmesinin önemine işaret etmiştir. Bu yazılar, Nacak Gazetesinin, Kıbrıs Türk toplumunun milli bilincini artırmak ve Enosis gibi tehlikelere karşı uyanık olmalarını sağlamak amacıyla yayın politikası izlediğini göstermektedir (Keser, 2024).

Nacak Gazetesinde Kıbrıs Cumhuriyeti dönemine özgü milliyetçi temaları işleyen pek çok makale ve haber yer alır. Örneğin, 13 Ocak 1961 tarihli bir sayıda, Rum gazetesi Etniki'nin aralık ayında yayımladığı bir haber üzerine yazılmış bir makale bulunur. Etniki gazetesinin, 1960 yılında Kıbrıs'ın İngilizlere ve Türklere satıldığını ve bu nedenle adanın doğal bağlarından koptuğunu ileri süren haberine yanıt olarak kaleme alınan bu makalede, Zürih Anlaşması'nın Rumlar için bir ihanet olarak görülüyorsa, bunun sorumluluğunun Yunan Hükümeti ve Makarios'a ait olduğu belirtilir. Ayrıca, Kıbrıs'ın gerçek bağlarının Anadolu ile olduğu ve bir çocuğun iki annesi olamayacağı vurgulanarak, Rum iddialarına karşı adanın Türk bağlarının önemi işlenir (Keser, 2024).

Nacak Gazetesi'nde, politik içerikli yazıların yanında, Kıbrıs Türk toplumunun milli duyarlılığını geliştirecek çeşitli konularda yazılar bulunur. Özellikle, 8 Temmuz 1960 tarihli sayı gibi, Türk köylülerine ve Atatürk'ün tarım ile ilgili görüşlerine odaklanan sayılar dikkat çekici örneklerdir.

Gazete, milli bayramlar olan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı gibi özel günlerde, Kıbrıs Türk toplumunun milli duygularını pekiştiren içerikler yayınlar. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nın 36. yıl dönümü, 30 Ekim 1959 tarihli yazıda hem sevinç hem de derin düşüncelerle anıldığı bir gün olarak ifade edilmiştir. Bu anlamlı günün, halkta mutluluk ve aynı zamanda düşünmeye sevk eden bir etki yarattığı vurgulanır. Ulvi Keser'in özel arşivinde yer alan 30 Ekim 1959 tarihli Nacak Gazetesi'ndeki bir yazıda, Cumhuriyet öncesi dönemde yaşanan yoksunluklar, çaresizlikler ve sömürgeci

güçlerin zayıf imparatorluk üzerinde yarattığı baskılar hatırlatılır. Ancak bu hatırlama, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye'nin nasıl büyük bir atılım gerçekleştirdiğini, hızla geliştiğini ve toplumun nasıl daha müreffeh ve mutlu bir hale geldiğini düşünmeye de yardımcı olur. Bu süreçte, Türkiye'nin hür ve demokratik bir ülke olma yolunda kaydettiği ilerlemeler, bereket ve bolluk içinde bir ülkeye dönüşmesi ve yiğit insanların yaşadığı kahraman bir yurt haline gelmesi yad edilir. Ulvi Keser'in aktardığı bu yazıda, Türkiye'ye duyulan derin sevgi ve bağlılık, bu topraklara olan saygı ile ifade edilmiştir (Keser, 2024).

Nacak Gazetesi, dönemin zorluklarına rağmen Kıbrıs'ın her köşesine ulaştırılabiliştir. Bu süreçte, Lefkoşa'dan kalkan otobüslerle köy köy dolaşan ortaokul öğrencileri görevlendirilmiştir. KTKD Başkanı Ahmet Göksan, o dönemde TMT'nin organizasyonu tamamlandıktan sonra öğretmenlerin desteğiyle haftalık bir gazetenin yayımlanmaya başladığını belirtir. Gazetenin en uzak köylere bile ulaşmasının kritik bir öneme sahip olduğu ve bu nedenle dağıtım sürecinin basım kadar önemli bir aşama olduğuna dikkat çeker. Göksan'ın da içinde bulunduğu bir grup çocuk, bu dağıtım işini üstlenmiştir. Gazetenin Lefkoşa dışındaki erişimi zor köy ve ilçelere ulaşımı, Lozan otobüs firmasının araçları ile sağlanmıştır. Gazete, otobüs sürücülerine teslim edilir ve şoförler, durakladıkları köylerde gazeteleri bırakırlardı. Ancak bu görev, sürücüler için oldukça zor ve riskliydi; yolda İngiliz polisi ve EOKA mensuplarının kontrolleriyle karşılaşma ihtimali bulunuyordu. Gazete, Türkiye ile birlikteliğin gerekliliğini vurgulayan içerikler yayımlamış ve TMT'nin bakış açısını yansıtmıştır. Köylerdeki dağıtım genellikle köy öğretmenleri aracılığıyla yapılmış, öğretmenler gazeteyi köy kahvesinde okuyarak köylülere içeriğini aktarmışlardır (Akgün, 2009).

Nacak Gazetesi, TMT'nin resmi yayın organı olarak, 1959'dan 1963'e kadar süreli yayın hayatını sürdürmüştür. Gazetenin temelde iki önemli amacı bulunmaktadır: İlk olarak, örgütün hedeflerini ve Kıbrıs'taki politik duruşunu geniş kitlelere aktarmak amacıyla, Enosis yanlısı Rum topluluğunun taleplerine karşı çıkan makaleler yayımlamıştır. İkinci olarak, Kıbrıs Türk toplumunu tarih, sosyal hayat, kültür ve ekonomi gibi alanlarda aydınlatmak ve bilinçlendirmek hedeflenmiştir. Bu yüzden, gazetenin özellikle kırsal bölgelere ulaştırılmasına büyük önem verilmiştir. Sonuç olarak, Nacak gazetesi, bir silahlı teşkilatın toplumsal bilinç oluşturma ve psikolojik etki yaratma amacıyla kullandığı bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

6.3 Sancakların Yayınları

TMT üyeleri ve onlara destek veren mücahitler, 21 Aralık 1963'ten sonra farklı bölgelerde çeşitli yayınlar gerçekleştirmişlerdir. Bu yayınlar, bölgesel ve gönüllü temelli bir şekilde hazırlanmıştır. Özellikle, Erenköy'deki üniversite öğrencisi mücahitler tarafından 1965 yılında, çatışmaların görece bir durulma gösterdiği bir dönemde, haftalık olarak Bayram isimli bir gazete yayımlanmaya başlamıştır. Gazete, adını o yıl Kurban Bayramı'na rastlayan yayın tarihi nedeniyle almıştır. Bu gazete, Hüseyin Laptalı gibi Erenköy'deki mücahitlerin öncülüğünde ve öğrenci grubunun yaratıcı üyeleri tarafından hazırlanmıştır. İçerik olarak, mücahit öğrencilerin şiirlerini, mizahi ve eleştirel yazılarını, aynı zamanda yaşadıkları durumu yansıtan denemeleri barındırmıştır. Ancak gazetenin günümüze kadar ulaşan bir nüshası bulunmamaktadır (Laptalı, 2004).

Erenköy'deki 2. Bölük öğrenci mücahitler tarafından hazırlanan başka bir yayın, 12 Haziran 1965 tarihinde tek seferlik bir baskıyla ortaya çıkan ESBAM Dergisidir. Bu dergi adını, Erenköy ve civarındaki köyler olan Selçuklu, Bozdağ, Alevkaya ve Mansura'nın baş harflerinin birleştirilmesiyle almıştır. Savaşın şiddetinin azalmasıyla monotonlaşan günlük yaşamın getirdiği sıkıntıları ifade etmek amacıyla oluşturulan ESBAM, bölgedeki komutanlık tarafından sağlanan bir daktilo ile yazılmış ve birlikler arasında dağıtılmıştır. Ancak, dergi ilk sayısının yayınlanmasının ardından başka bir sayı çıkarmamıştır (Mengüç, 2006).

1964 yılında Limasol Sancağında Limasol'un Sesi adında bir gazete yayımlanmaya başlamıştır. Bu gazete, TMT mücahitlerince 1966'ya dek sürdürülmüş ve özellikle Kıbrıs'ta geçmişte yaşanmış olaylar ile Limasol bölgesindeki çatışmalara ve bu çatışmalarda hayatını kaybeden Kıbrıs Türklerine odaklanmıştır. Diğer yandan, çatışmaların yoğunluğunun bir miktar azaldığı 1965 ile 1966 yılları arasında, Geçitkale köyünde TMT Mücahitlerinin çıkardığı "Mücahit" isimli başka bir haftalık gazete de dikkat çeker. Bu gazete, bir teksir makinesi kullanılarak üretilmiş ve içerisinde mücahitler tarafından yazılmış şiirler, denemeler ve haberler bulunmuştur. Mücahit Gazetesi toplamda 60 sayı yayımlanmış, ancak günümüze savaş ve zorluklar nedeniyle sadece birkaç nüshası ulaşabilmiştir (Akgün, 2009).

TMT sancaklarındaki mücahit öğrenciler, 21 Aralık 1963'ten sonra bir dizi gazete ve dergi çıkarmaya başlamıştır. Yayınların günümüze ulaşan sayısı oldukça sınırlıdır, bu yüzden üzerlerinde detaylı bir değerlendirme yapmak zorlaşmaktadır.

Yayınlar politik bir amaç gütmekten çok, zorlu şartlar altında bulunan mücahit öğrencilerin kültürel bir etkinlik olarak ortaya koydukları çalışmalar olarak görülebilir.

6.4 TMT Radyo Yayınları

16 Ağustos 1960'ta iki toplumun ortaklığı temelinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, 21 Aralık 1963'te yaşanan fiili bölünme sonucu Kıbrıs Türk toplumunu farklı bir yol izlemeye itmiştir. Bu tarihten sonra, Kıbrıs Türk toplumu, haklarını savunmak ve seslerini duyurabilmek adına Lefkoşa başta olmak üzere farklı bölgelerde yeni iletişim araçları oluşturmuştur. Ayrıca, Kıbrıs Rum toplumu tarafından kontrol edilen ve tek yanlı haber yayını yapan karşı kendi yayınlarını gerçekleştirmek zorunda kalmışlardır. Bu durum, Kıbrıs Türk toplumunun iletişim stratejilerini çeşitlendirmesine ve kendi anlatılarını güçlendirmeye yönelik adımlar atmasına neden olmuştur.

6.4.1 Bayrak Radyosu

21 Aralık 1963'te yaşanan çatışmaların ardından, CBC (Cyprus Broadcasting Corporation) yalnızca Kıbrıs Rum memurların hizmet verdiği bir kuruluş haline gelmiştir. 1960 Anayasası çerçevesinde, önce %30 Kıbrıslı Türk ve %70 Kıbrıslı Rum katılımıyla işleyen bu yapı, çatışmalar sebebiyle değişmiş ve Türk toplumunun iletişim kanalları büyük ölçüde kısıtlanmıştır. Bu durum, Türk toplumunu kendi iletişim araçlarını kurmaya itmiş ve bu bağlamda TMT'nin kurduğu en önemli iletişim organı Bayrak Radyosu olmuştur. Bayrak Radyosu, 25 Aralık 1963'te 'Bayrak... Bayrak... Bayrak... Kıbrıs Türk Mücahidinin Sesi...' ifadeleriyle ilk yayınına başlamış ve 28 Aralık 1963'ten itibaren düzenli olarak yayın yapmaya devam etmiştir. Bu gelişme, Kıbrıs Türk toplumunun sesini daha geniş bir kitleye duyurmasında kritik bir rol oynamıştır (Sayıl, 2000).

Bayrak Radyosu, Dr. Fazıl Küçük'ün ofisinin bitişiğindeki bir garajda ilk kez yayına başlamıştır. Bu projede, Dr. Burhan Nalbantoğlu başta olmak üzere, birçok mücahidin çabası büyük rol oynamıştır. Verici bir cihazın yanı sıra, Bayraktarlık talebi üzerine Lefkoşa halkının otomobillerinden alınan yüzlerce aküyle donatılmış, on mücahit teknisyen tarafından radyonun çalışmasını sağlayacak sistem kurulmuştur (Sayıl, 2000).

Bayrak Radyosunun temel amaçları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1-Kıbrıs'taki durumu ve Rum topluluğunun Türk halkına yönelik saldırılarını uluslararası alana taşımak,

2- Radyo yayınlarını kullanarak, adadaki Türk varlığının, mücadelesinin ve yaşanan olayların global seviyede bilinirliğini artırmak,

3- Rum radyosunun yanıltıcı ve moral bozucu haberlerine karşı alternatif yayınlar yapmak,

4- Lefkoşa ve çevresindeki radyo merkezlerine kurulan dinleme servisleri aracılığıyla Rum telsiz haberleşmelerini izlemek ve elde edilen askeri bilgileri yetkililere iletmek,

5- Yayınlanan haberler, şiirler ve analizlerle mevzilerde bekleyen mücahitlerin ve Lefkoşa halkının moralini güçlendirmek, onlara radyo yoluyla destek mesajları göndermek. Ayrıca, işleme açılan bankalar ve Türk bölgelerinde faaliyet gösteren diğer resmi kurumlar hakkında bilgiler sunmak,

6- 1974 yılına kadar yerel Sancak karargahlarından köylere kadar uzanan özel yayınlarla bilgi ve talimatlar iletmek,

7- Başlangıçta iletişim imkanı bulunmayan köylerde, radyo aracılığıyla gönderilen mesajlarla aileler arasında birliği ve bilgi alışverişini sağlamak,

8- Toplum içinde gerçekleştirilen sosyal faaliyetleri, resmi törenleri ve diğer önemli olayları duyurma,

9- Dr. Fazıl Küçük gibi liderlerin ve ana vatanın üst düzey yetkililerinin açıklamalarını kamuoyuna aktarma (Sayıl, 2000).

Başlangıçta, Bayrak Radyosu orta dalga ve kısa dalga olmak üzere iki farklı frekansta yayın yapmıştır. Bu kanallardan ilki Türkçe, diğeri ise Rumca ve İngilizce programlar sunmuştur. 28 Aralık 1963'te faaliyete geçen radyo, mücahitlerin ailelerine yönelik haberler, iletiler ve duyuruları aktarmıştır. Ayrıca, Bayrak Radyosu'nda, toplumun morali yükseltmek ve ulusal duyguları pekiştirmek amacıyla, ilk günlerden itibaren şiirler ve marşlar yayımlanmıştır (Sayıl, 2000).

Bayrak Radyosu, TMT Bayraktarlığı ve mücahitlerin desteğiyle, 25 Aralık 1963'te yayın hayatına adım atmış ve günümüze kadar faaliyetlerini sürdürmüş bir iletişim aracı olarak ortaya çıkmıştır. 21 Aralık 1963'ten sonraki dönemde TMT ve Kıbrıs Türk toplumunun çatışma koşullarında karşılaştığı iletişim zorlukları, bu radyonun kuruluşunu zorunlu kılmıştır. Ayrıca, TMT'nin stratejilerini açıklama ve bölgesel iletişim eksikliklerini giderme amacıyla Bayrak Radyosu hayati bir rol

üstlenmiştir. Merkezi Lefkoşa'da olan radyo haricinde, Bayrak Radyosunun sinyallerinin ulaşamadığı Sancaklarda ek radyo istasyonlarının kurulması da gerekli görülmüştür. Bu çerçevede, ilk ek Sancak Radyosu 30 Aralık 1963'te faaliyete geçirilmiştir.

6.4.2 Sancak radyoları

Bayrak Radyosunun ardından, sancaklar içerisinde hayata geçirilen ilk yerel radyo istasyonu, 30 Aralık 1963'te (bazı kaynaklara göre 31 Aralık) Limasol'da açılmıştır. Bu istasyonun oluşturulma sebebi, Bayrak Radyosu ile benzer nitelikler taşımaktadır. Lefkoşa'daki Bayrak Radyosu'nun başlatmış olduğu coşku ve onun yayınlarının bölgesel olarak erişim sınırlılıkları, diğer bölgelerde radyo istasyonları kurulmasını gerekli kılmıştır. Limasol Sancak Radyosu, o bölgenin sancak karargahında faaliyete geçmiş ve Limasol ile çevre köylerinden Binatlı'ya kadar yayın yapmıştır. Radyo istasyonunda birçok mücahit, yanı sıra gönüllü program yapımcıları ve haber spikerleri görev almıştır. Limasol'daki çatışmaların bir sonucu olarak, İngiliz askerlerinin aracılık ettiği bir anlaşma gereği, radyo 13 Şubat 1964'te yayın hayatına son vermiştir (Sayıl, 2000).

7 Ocak 1964 tarihinde günlük yayınlara başlayan Lefke Sancak Radyosu, Lefke Sanat Okulu'nun yönetici ve öğretmenlerince, okulun bir sınıfında hayata geçirilmiştir. Bu radyo, 6 Ağustos 1964'te gerçekleşen Rum saldırılarına karşı koyan mücahitlerin mücadelesini, Lefke halkına canlı bir şekilde aktarmıştır (Sayıl, 2000).

Baf bölgesinde, Bayrak Radyosu'nun sinyallerinin ulaşamadığı durumlarda, 14 Ocak 1964 tarihinde Baf Sancak Karargahında bulunan mücahitler tarafından Gazi Baf'ın Sesi Radyosu kurulmuştur. Bu radyo, 20 Temmuz 1974 akşamına kadar aralıksız olarak yayın yapmıştır. Ancak, 20 Temmuz 1975'te Türkiye'nin gerçekleştirdiği ilk askeri müdahale sırasında Baf sahilleri yakınında demirleyen bir Rum savaş gemisinden açılan top atışları sonucu radyo isabet almış ve bu tarihten sonra yayınlarına devam edememiştir (Sayıl, 2000).

Mağusa bölgesinde, 10 Şubat 1964'te Canbulat Radyosu adıyla bir Sancak Radyosu faaliyete geçmiştir. Bayrak Radyosunun bu alana ulaşamamasından dolayı, sancaktarlık ve mücahitlerin gayretleriyle, surların içindeki bir evin en üst katında radyo kurulmuştur. Haberleşme merkezi olarak, Lala Mustafa Paşa Camii'nin arkasında bulunan eski bir kilise seçilmiştir. Mağusa'daki Türk topluluğunun radyo

yayınlarını alabilmesi amacıyla, caminin çatısına antenler yerleştirilmiştir. Toplanan radyo alıcıları, ses kayıt cihazları ve daktilolar sayesinde Canbulat Radyosu yayın hayatına başlamıştır. Radyoda görev alan öğretmenler, bu süreçte gönüllü olarak çalışmışlardır. Canbulat Radyosu, altı yıl boyunca yerel halka hizmet vermiş ve gerek duyulduğunda bölgede gerçekleşen çatışmalara dair bilgileri yayınlamıştır (Çatal, 2007).

Larnaka Bölgesinde, 7 Mart 1964 tarihinde Larnaka Doğan'ın Sesi Radyosu isimli bir Sancak Radyosu faaliyete geçmiştir. Bu radyo, oldukça zor koşullar altında, deniz kenarındaki bir eski yapı içinde yayın hayatına başlamış ve 20 Temmuz 1974 tarihine kadar on yıl boyunca aralıksız yayın yapmıştır. Larnaka Doğanın Sesi, Larnaka ve çevre bölgelerine üç dilde eğitim ve kültür ağırlıklı programlar, müzik yayınları ve mücahitlerin taleplerine yanıt veren içerikler sunmuştur. Radyo, ayrıca olağanüstü durumlar sırasında ailelerine ulaşamayan bireyler için mesaj yayınlama hizmeti de sağlamıştır (Sayıl, 2000).

Mücahitler, Kıbrıs içindeki iletişim zorluklarını aşmak için sadece adada değil, Türkiye'de de önlemler almıştır. Bu çerçevede, Bayrak Radyosu'nun yayınlarının kesintiye uğrayabileceği endişesiyle, 1964 Eylül'ünde Mersin'in Anamur ilçesinde Kıbrıs'ın Sesi Radyosu faaliyete geçirilmiştir. Radyonun yönetimini, TRT'den bir yetkili üstlenmiş ve kadroda TRT çalışanları da yer almıştır. Kıbrıs Türkleri arasından da gönüllüler, bu radyoda çalışmak için katılmışlardır. 1979 yılına kadar yayın hayatını sürdüren radyonun ana amacı, Bayrak Radyosunu alamayan ve moral bozukluğu yaşayan topluluklara destek olmak ve mücahitlerin mücadelesine katkıda bulunmak olmuştur. Yapılan yayınlar Türkçe, İngilizce ve Rumca gerçekleştirilmiş ve Anamur'daki Kıbrıs'ın Sesi Radyosu, adanın her köşesine erişebilen geniş bir yayın ağına sahip olmuştur (Sayıl, 2000).

1963 ile 1974 yılları arasında, Kıbrıs Türk toplumu, TMT liderliğinde kurduğu iletişim ağlarıyla zor zamanlarda birleştirici ve güçlendirici rol oynamıştır. Bu dönemde TMT'nin sürdürdüğü mücadelenin moral ve psikolojik yönünün güçlendirilmesine katkı sağlayan iletişim araçları, aynı zamanda Kıbrıs Türk toplumunun sesinin duyurulmasına ve yayılmasına aracılık etmiştir ve bu durum, CBC'nin tek yanlı yayınlarına karşı bir alternatif sunmuştur. Bayrak Radyosu ve diğer Sancak Radyoları, TMT'nin askeri çabalarını desteklemenin yanı sıra, Kıbrıs Türklerinin oluşturmaya çalıştıkları yeni sosyal yapıya katkıda bulunmuş, toplumun

iletişim ihtiyaçlarını karşılamış, moralini güçlendirmiş ve Rum medyasının tek yanlı haberlerine karşı bir platform sağlamıştır.

SONUÇ

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'deki stratejik konumuyla, bölgede hakimiyet kurma amacındaki devletlerin ilgisini çekmiş, bu sebeple ada devletler tarafından kritik bir lojistik merkez ve büyük bir deniz üssü olarak değerlendirilmiştir.

Türk nüfusu, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1571 yılında adayı fethetmesiyle Kıbrıs ile tanışmış ve bu dönemden sonra adaya yerleşen Türkler, burayı anavatan olarak benimsemişlerdir. Batılı milliyetçilik hareketlerinin yükselişiyle paralel olarak, Yunan milliyetçiliği de güç kazanmıştır. Yunanistan'ın kurulmasıyla birlikte, Yunan halkının Megali İdea adı verilen büyük ulusal hedefleri arasında, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi, yani Enosis, öne çıkmıştır. Kıbrıs'ın İngiliz egemenliğine geçmesiyle, Enosis'i gerçekleştirmeyi amaçlayan Yunan milliyetçileri ve Rum Ortodoks Kilisesi, bu hedefe ulaşmak adına her türlü yöntemi meşru kabul ederek, çeşitli baskı ve terör eylemlerine başvurmuştur.

Enosis amacıyla yapılan çalışmaların başlamasıyla birlikte, adanın Türk sakinleri, bu çabaların hemen karşısında yer almış ve ilk olarak siyasi, ardından askeri yöntemlerle organizasyonlarını şekillendirmeye başlamışlardır. Türkiye'nin desteğiyle, bu silahlı gruplar arasında en etkili olanı TMT olmuştur. Adada yaşanan EOKA terörüne ve ayrılıkçı Rum milliyetçi faaliyetlerine karşı, Kıbrıs Türklerinin savunulmasını sağlamak ve Türkiye ile adadaki Türk liderlerle koordinasyon içinde hareket etmek amacıyla TMT, bu silahlı boşluğu doldurmuştur. Başlangıçta 1957'de Denктаş, Nalbantoğlu ve Tanrısevdi tarafından pasif direniş amacıyla kurulan TMT, 1958 yılında Türkiye'nin desteğini kazanmıştır. Türkiye'deki yönetimin onayı ile Özel Harp Dairesi'nin yaptığı hazırlıklar sonucunda, 01 Ağustos 1958'de Yb. Rıza Vuruşkan'ın adaya gelmesiyle TMT, silahlı bir direniş örgütüne dönüşme sürecine girmiş ve bu tarih, örgütün resmi kuruluş günü olarak kabul edilmiştir. 1963 yılına kadar, TMT çeşitli alanlarda, özellikle kuruluş, eğitim, silahlanma ve istihbarat toplama gibi kritik faaliyetlerde bulunmuştur. Bunun yanı sıra, Türk toplumunu uyandırmak ve bilinçlendirmek amacıyla Türk'ten Türk'e ve Vatandaş Türkçe Konuş gibi çeşitli kampanyalar düzenlemiştir. Bu dönem boyunca, TMT güçlerini İngiliz ve

Rum topluluklarından saklayarak, yer altında faaliyetlerine devam etmiş ve bir gün açığa çıkmak için uygun zamanı beklemiştir.

1958 ile 1960 arası, TMT için genişleme ve güçlenme dönemi olarak görülebilir. Bu zaman zarfında, Türkiye'den gönderilen yetkili subaylar adaya varmış, milliyetçi ve güvenilir gençler organizasyona katılmış ve bir kısmı eğitim amacıyla Türkiye'ye gönderilmiştir. Ayrıca, Arı Ekibi ve Elmas Gemisi gibi araçlarla adaya ciddi miktarlarda silah ve mühimmat sevkiyatı yapılmıştır. 27 Mayıs 1960 darbesinin ardından etkinlikleri azalan TMT, 1963 yılına doğru yeniden canlanmış ve o yılın sonlarına doğru tekrar aktif hale gelmiştir.

1963 yılının 21 Aralık gününe ulaşıldığında, Türkler için 11 yıl sürecek bir mücadelenin başlangıcı olacaktır. Lefkoşa'da patlak veren çatışmalar kısa zamanda tüm adayı etkisi altına alacaktır. 23 Aralık'ta o zamanın Bayraktarı Kenan Çoygun, Çanaklar bölgesinde saklanan silahların alınarak, TMT'nin Kıbrıs'taki Türk toplumunu savunmak amacıyla yer altından açığa çıkması talimatını verecektir. On bir yıl süren mücadele boyunca, mücahitler Kıbrıs Türklerinin güvenliğini sağlamak için büyük fedakarlıklar yapmış, birçokları bu süreçte yaşamını yitirmiş, birçokları da yaralanmıştır. Bu dönemde, TMT ile Türk halkı arasında sıkı bir birlik oluşmuş, silah kullanabilen erkeklerin önemli bir kısmı mücahit sıfatıyla görev almış, kadınlar ve yaşlılar ise iletişimden lojistiğe birçok farklı alanda destek sağlamışlardır. Bu zaman zarfında, devlet ile TMT arasında da bir bütünleşme yaşanmış, eğitimden sağlık hizmetlerine, yardım faaliyetlerinden, güvenlik ve kamu düzeninin sağlanmasına kadar çeşitli hizmetler TMT ve ona bağlı kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu durum, daha önce belirtilen halk ile TMT arasındaki uyumu daha da güçlendiren bir faktör olmuştur. Bu dönem, TMT'nin bir gerilla/milis gücünden, bağımsız bir devletin önemli askeri birimlerinden biri haline gelen düzenli bir orduya evrildiği yıllar olarak kaydedilmiştir. Organizasyon yapısı yeniden şekillenmiş, askeri uniformalar kullanılmaya başlanmış, komuta hiyerarşisi ve eğitim programları geliştirilmiştir. 1974'te gerçekleşen Barış Harekatı sırasında, TMT, adaya iniş yapan Türk Silahlı Kuvvetleri birliklerine destek vermiş ve harekatın başarısı ile birlikte adanın iki farklı bölgeye ayrılması sonucu, Rum tehdidi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin de adada bulunmasıyla azalmıştır. TMT'nin faaliyet süresince, Türkiye'den gelen ve TSK'ya mensup gönüllü subaylar tarafından idare edilmiş ve Türk Özel Harp Dairesi'nden alınan direktifler doğrultusunda görevlerini yürütmüştür.

Bu yapılanmaların başarıya ulaşmasında üç ana faktör kritik öneme sahiptir. İlk olarak, gerçekçi bir amaçla birlikte propaganda safhasıdır. Amacın, adadaki Türkün varlığını, halkın can ve mal güvenliği ile onurunu korumak olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan propagandalarla birlikte mücadelenin ikinci safhasının gerekliliği kamuoyuna duyurulmuştur. İkinci önemli faktör, halk desteğinin kazanılarak teşkilatlanma aşamasıdır; Kıbrıs'ta yaşayan Türk toplumu ile TMT arasındaki sıkı birliktelik ve vatandaşların bu mücadelede aktif roller alması, gayrinizami harp mücadelesi bunu göstermektedir. Son aşama ise düzenli orduya geçiş safhasıdır.

Bu kriterlerin tümüne uygun olarak yapılan ve amaçlarına başarılı bir şekilde ulaşan organizasyon, 1976 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin oluşturulması ile Kıbrıs Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı olarak yeniden yapılandırılmış ve böylece kendisine atfedilen tarihi görevi yerine getirerek tarihteki rolünü belirlemiştir.

KAYNAKÇA

- Ak, G. (2021). *Ege'den Akdeniz'e mavi vatan egemenlik ve paylaşım*. Akademi Titiz Yayınları.
- Akgün, S. (2009). *Türk Mukavemet Teşkilatı* (Tez Referans No. 250018) [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akgün, Y. (2001). *Rauf R. Denktaş'ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin oluşumundaki rolü* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Akkurt, A. (1999). *Türk Mukavemet Teşkilatı 1957-1958*. Bayrak Yayınevi
- Akkurt, A. (2000). *Kutsal kavgaların korkusuz neferi Dr. Niyazi Manyera*. Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.
- Albayrak, M. (2004). *Türk siyasi tarihinde Demokrat Parti (1945-1960)*. Phoenix Yayınevi.
- Albayrak, M. (2000). Türkiye'nin Kıbrıs politikaları (1950-1960). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16(46), 249-275.
- Armaoğlu, F. (1991). *20. yüzyıl siyasi tarihi, Cilt I*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bahadır, M. (2001). *Kıbrıs'ta katliamlar*. Rüstem Yayınevi
- Bahadır, S. (2004, Kasım 17). *TMT konulu çalışma*. K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Rf. No 1309.
- Barkan, L. Ö. (1953). Osmanlı İmparatorluğu'nda bir iskan ve kolonizasyon metodu olarak sürgün. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 15(1-4), 525-561.
- Batur, N. (2007). *Rauf Raif Denktaş: Yeniden yaşasaydım*. Doğan Kitap.
- Bayar, C. (2005, Aralık 23). *Kıbrıs TMT Derneği ve tarihçesi*. Direniş Gazetesi.
- Bektaş, Y. (2003). *Kıbrıs sorunu 1960-1974* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.

- Bilge, S. A., Esmer, Ş. A., Gönübol, M., Sander, O., Sar, C., Sezer, D. ve Ülman, H. (1974). *Olaylarla Türk dış politikası (1919 – 1965)*. Sevinç Matbaası.
- Cahit, N. (1997, Mayıs 27- Haziran 15). TMT yılları. *Ortam Gazetesi*.
- Cam, Ö. (1966). Anadolu kokan Kıbrıs. Ankara Yayınevi.
- Cankut, A. (2006). *Kıbrıs Türklüğünün varoluş mücadelesi (Türk Mukavemet Teşkilatı ve faaliyetleri)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Colgc, R. (1997). *Modern Yunanistan tarihi*. İletişim Yayınları.
- Cumalıoğlu, Y. (2001). “Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi” *Avrupa Birliği kışkıracında Kıbrıs meselesi (Bugünü ve yarını)*. HD Yayıncılık Matbaacılık.
- Çatal, Ö. (2007, Şubat 20). Kıbrıslı Türklerin zor dönemeçteki sesi: Canbulat Radyosu. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1, 27-32.
- Çay, A. (1989). *Kıbrıs'ta kanlı Noel 1963*. Sevinç Matbaası.
- Demirağ, H. (2000-2004). *Kıbrıs; biz ve onlar, cilt: I- IV*. Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı Derneği.
- Denktaş, R. (2000). *Hatıralar toplayış (Kıbrıs: Elli yılın hikayesi)*. Boğaziçi Yayınları.
- Egeli, S. (1991). *1960 Kıbrıs Cumhuriyeti nasıl yıkıldı*. Kastaş Tarihi Araştırmalar Dizisi.
- Emircan, S, M. (1998). *Ulusal direnişimiz ve efsanevi Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)*. Mücahit Dergisi.
- Emircan, S, M. (2000). *Kıbrıs Türk toprağıdır bütün Türklerin vatanıdır*. Cilt: I- II. Türk Metal Sendikası.
- Ercan, Ö. (1995, Haziran 10-11-12). *İstirdat harekâtı*. Milliyet Gazetesi.
- Evcil, C. (1999). *Yavru vatan Kıbrıs'ta zaferin hikayesi*. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları.
- Foley, C. (1964). *The memoirs of General Grivas*. Longmans.
- Gazioğlu, C, A. (1996). *İngiliz yönetiminde Kıbrıs II (Enosis çemberinde Türkler)*. Kıbrıs Araştırmaları ve Yayın Merkezi.
- Gazioğlu, C, A. (2003). *Kıbrıs'ta cumhuriyet yılları ve ortaklığı sonu*. Özyurt Matbaacılık.

- Genel kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı. (1986). *Kıbrıs 'ın fethi (1570-1571)*. Genelkurmay Basımevi.
- Greene, T, N. (1965). *Gerilla ve gerillaya karşı savaş*. Genelkurmay Basımevi.
- Gürel, S, Ş. (2020). *Kıbrıs tarihi 1878-1960: Kolonyalizm ulusçuluk ve uluslararası politika*. İmge Yayınevi.
- Gürsoy, R, C. (1964). *Kıbrıs 'ın coğrafi durumu*. Ayyıldız Matbaası.
- Güler, A. (1995). *Yakın tarihimizde Pontus meselesi ve Rum-Yunan terör örgütleri*. Rizeliler Kültür ve Dayanışma Derneği.
- Harp Akademileri. (1995). *Kıbrıs 'ın dünü-bugünü-yarını*. Harp Akademileri Yayınları.
- Hill, G. (2010). *A history of Cyprus*. Cambridge University Press.
- İlkman, A, M. (1998, Ağustos 1). *TMT*. Mücahit Dergisi.
- İnalçık, H. (1969). *Fetihten sonra Kıbrıs 'ta Osmanlı politikası ve yönetimi*. Ankara Yayınları.
- İsmail, S. (1987). *Kıbrıs Türklerinin varoluş savaşında iki ulusal kongre (1918-1931)*. Gelişim Ofset.
- İsmail, S. (1988). *Kıbrıs Barış Harekatı*. Zafer Matbaası.
- İsmail, S. (2000). *Kıbrıs sorununun kökleri*. Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.
- İsmail, S. ve Birinci E. (1987). *Kıbrıs Türkünün varoluş savaşımında iki ulusal kongre, Meclis-i Milli(1918) – Milli Kongre(1931)*. Gelişim Ofset.
- Kasımoğlu, E. (1991). *Eski günler eski defterler*. Yorum Yayıncılık.
- Kennedy, P. (1996). *Büyük güçlerin yükseliş ve çöküşleri*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Keser, U. (2008). *1955- 1963 sürecinde Türk Mukavemet Teşkilatı 'nın faaliyetleri ve bu bağlamda Nacak Gazetesinin üstlendiği ulusal misyon & Kıbrıs Türk milli mücadelesi ve bu mücadelede TMT'nin yeri uluslararası sempozyumu*. TMT 50.Yıl Kutlama Komitesi.
- Keser, U. (2024). *Kıbrıs Türk basın tarihi Nacak 1959-1963*. Hiper Yayın.
- Keskin, V. (1998, Ağustos 1). *TMT ve Kıbrıs Türkü*. Mücahit Dergisi.
- Kıbrıs Gazetesi (2024, Nisan 7) İngiltere Parlemtosu Lordlar Kamarası eski üyesinden cesur itiraf: “Gerçeklerden kaçmayın”. <https://kibrisgazetesi.com/> ingiltere-

parlementosu-lordlar-kamarasi-eskiuyesinden-cesur-itiraf-gerceklerden-kacmayin/

KKTC Enformasyon Dairesi. (2024, Mart 23). Coğrafi Bilgiler. <https://pio.mfa.gov.ct.tr/cografi-bilgiler/>

Kürşat, F., Altan, H, M. ve Egeli, S. (1978). *Egeli belgelerle Kıbrıs'ta Yunan emperyalizmi*. Kutsun Yayınevi.

Laptalı, H. (2004). *Erenköy stürüngen*, Cilt: II. Ufuk Matbaası.

Mengüç, A. (2006). *Anılarda Erenköy*. Ankara Ticaret Odası.

Mutlu, H. (2007). *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı* (Tez Referans No. 209613) [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Oberling, P. (1987). *Bellapaise giden yol*. Genelkurmay Basımevi.

Önceler, K. (1998, Ağustos 1). *TMT ve Mücadele Güven*. Mücahit Dergisi TMT Özel Sayısı. Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği.

Özad, H, M. (2002). *Baf ve mücadele yılları*. Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.

Özdemir, H. (1995, Mart- Nisan). *Akdeniz'in en uzun krizi*. Yeni Türkiye Dergisi.

Özter, L. (2004). *Ulusal mücadelede Denktaş*. Özyurt Matbaacılık.

Sadrazam, H. (1990). *Kıbrıs'ta varoluş mücadelemiz ve anıtlarımız*. Türk Şehitlikleri İmar Vakfı.

Samani, O, M. (1998). *Kıbrıs Türk milliyetçiliğinin gelişimi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Sander, O. (1998). *Türkiye'nin dış politikası*. İmge Kitabevi.

Sayıl, A. (1997). *Türk mukavemet hareketleri*. Halkın Sesi Gazetesi.

Sayıl, A. (2000). *Bayrak bayrak bayrak; Bayrak Radyosu'nun ilk üç ayında yaptığı tarihi yorumlar*. Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını.

Serter, Z, V. & Fikretoğlu, Z, O. (1992). *Kıbrıs Türk mücadele tarihi*. Kema Yayıncılık.

Solakzade, Ç, H, M. (2016). *Solakzade tarihi*. Mahmut Matbaası.

Tansu, İ. (1998, Ağustos 1). *Kuruluşunun 40. yılında TMT efsanesine bakış*. Mücahit Dergisi.

Tansu, İ. (2002). *Aslında hiç kimse uyumuyordu*. Minpa Matbaacılık.

- Tarkan, T. (1975). *Kıbrıs (Genel Çizgileriyle)*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Tolgay, A. (1993). *Kanlı Noel Kıbrıs Türkü'nün ateşle sınanı*. Kastaş Yayınevi.
- Tolgay, A. (1998). *Fırtına ve şafak*. K.T.M.D. Yayını.
- Torumtay, N. (1998). *Kıbrıs Sempozyumu açılış konuşması, Kıbrıs Sempozyumu kitabı*. Harp Akademileri Yayınları.
- Tuncer, H. (2005). *Kıbrıs sarmalı*. Ümit Yayıncılık.
- Türk Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi. (2024, Mart 23). *Enosis nedir?*. <https://turkdegs.org/icerik/enosis-nedir>
- Ülger, K. İ. ve Efegil, E. (2001). *Avrupa Birliği kaskacında Kıbrıs meselesi (Bugünü ve yarını)*. Seçkin Yayıncılık.
- Yurdakul, E. (2002). *Kıbrıs Türkleri ve Atatürk inkılaplarının Kıbrıs'ta uygulanması*. Genelkurmay Basımevi.
- Zia, N. (1975). *Kıbrıs'ın İngiltere'ye geçişi ve Ada'da kurulun İngiliz idaresi*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

Kenan Turan, ilk öğretimini İstanbul'da, Fatih İlköğretim Okulu ve Esenler İlköğretim Okulu'nda tamamlamıştır. Orta öğrenimini İbrahim Turhan Lisesi'nde sürdürmüştür. Yüksek eğitimine Rüştü Ünsal Polis Meslek Yüksek Okulu'nda başlayan Turan, daha sonra Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi'nde Adalet programında öğrenim görmüştür. Ayrıca, Atatürk Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi'nde Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılından itibaren Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde görev yapmaktadır. Bu süre zarfında çeşitli kademelerde çalışmış ve halen görevine devam etmektedir. Yabancı dil olarak İngilizce bilmektedir.